T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA

ADLİ TIP VE ADLİ BİLİMLER

ENSTİTÜSÜ

Danışman

Doç. Dr. Zeynep Belma GÖLGE

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE KRİMİNAL DÜŞÜNCENİN SUÇ DAVRANIŞLARI VE ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAKKI HALİL BABACAN

İSTANBUL, 2022

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ -CERRAHPAŞA

ADLİ TIP VE ADLİ BİLİMLER

ENSTİTÜSÜ

Danışman

Doç. Dr. Zeynep Belma GÖLGE

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE KRİMİNAL DÜŞÜNCENİN SUÇ DAVRANIŞLARI VE ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAKKI HALİL BABACAN

İSTANBUL, 2022

ÖNSÖZ

Bu çalışmayı yürüttüğümüz süreçte kişisel hayatımda pek çok zorluk yaşamış olsam da bu tez sayesinde pek çok kazanım elde ettiğime inanıyorum. Şahsım adıma en büyük kazanımım bu süreçte "Suç ve Ceza" gibi muhteşem bir eseri 15 yıl sonra yeniden okumak oldu. Hukuk, adalet, suç ve ceza üzerine yeniden düşündüğüm bu sürecin şahsım adına çok faydalı olduğuna inanıyorum. Son derecede keyif aldığım, tez danışmanım Doç. Dr. Zeynep Belma GÖLGE'nin yönlendirmeleri sayesinde yeni bilgiler ve perspektifler kazandığım bir sürecin sonuna gelmiş bulunuyorum. Umarım bu çalışma suç davranışlarını önleme adına katkılar sağlar.

Yüksek lisans eğitimim sürecinde başta kıymetli hocam Doç. Dr. Zeynep Belma GÖLGE olmak üzere tüm hocalarımıza ve enstitü müdürümüz Prof. Dr. Erdinç ÖZTÜRK'e bize kattıkları için minnettarım. Tez sürecindeki çok kıymetli katkıları dışında Doç. Dr. Zeynep Belma GÖLGE hocamın derslerinde bize farklı ufuklar açmasını her zaman anımsayacağım.

Adli bilimlerde adımlar atmama katkı sağlayan başta ailem, bana rol model olan ve her zaman gurur duyduğum abim Doç. Dr. Yunus BABACAN, Koç Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ümran İNAN, lisanstan beri hocam olan bana bu alanı sevdiren Prof. Dr. Gökhan ORAL, İstanbul Tıp Fakültesi'nden çok kıymetli hocam Prof. Dr. Nadir ARICAN ve Doç. Dr. Nurcan ORHAN hocama minnettar olduğumu belirtmem gerekiyor. Çalışmanın 96 farklı üniversiteden geniş bir katılımcı grubuna ulaşmasına katkı sağlayan; Öğretim Görevlisi Halil Sezai ÇAKIRBAY, Enişte m Dr. Yahya Kemal BEYİTOĞLU, Bursa Uludağ Üniversitesi'nden Atakan PERÇİN, Dokuz Eylül Üniversitesi'nden Simay YILMAZ, meslektaşım ve kıymetli dostum Bengisu ÖZKAN'a teşekkürlerimi sunuyorum. Sizler olmasaydınız bu çalışma ortaya çıkmazdı. Umarım hep birlikte daha adil bir dünyaya katkı sağlarız.

Hakkı Halil BABACAN

"İnsanları selamla, yere kapan ve toprağı öp. Çünkü sen ona karşı da suç işledin...Ve bütün dünyaya 'ben katilim' diye bağır."

Suç ve Ceza, Fyodor Dostoyevski

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **i**

ÖZET ..... **v**

ABSTRACT ..... **vi**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **vii**

KISALTMALAR ..... **xi**

1. GİRİŞ VE AMAÇ **1**

2. GENEL BİLGİLER **6**

2.1. Suç Davranışları **6**

2.1.1 Tanımsal Çerçeve **6**

2.1.2 Teorik Yaklaşımlar **8**

2.1.3. Suç Türleri **13**

2.1.4 Risk Faktörleri **15**

2.1.4.1 Ailesel Özellikler **15**

2.1.4.2 Çevresel Özellikler **18**

2.1.4.3 Bireysel Karekteristikler **19**

2.2 Kriminal Düşünce **22**

2.2.1 Kriminal Düşünce Kavramının Gelişimi ve Ölçülmesi **22**

2.2.2 Kriminal Düşünce ve Suç Davranışları Arasındaki İlişki **28**

2.3 Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları **33**

2.3.1 Kavramsal Çerçeve **33**

2.3.1.1 Fiziksel İstismar ve İhmal **34**

2.3.1.2 Duygusal İstismar ve İhmal **36**

2.3.1.3 Cinsel İstismar **37**

2.3.2 Çocukluk Çağı Travmaları ile Suç Davranışları Arasındaki İlişki **39**

3. GEREÇ VE YÖNTEM **41**

3.1. Araştırma Modeli **41**

3.2. Evren ve Örneklem **41**

3.3. Veri Toplama Araçları **42**

3.3.1 Katılımcı Bilgi Formu **42**

3.3.2 Şiddet İçeren ve Şiddet İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği **43**

3.3.3 Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği **43**

3.3.4 Kriminal Düşünce Ölçeği **44**

3.4. İşlem **45**

3.5. Verilerin Analizi **45**

4. BULGULAR **47**

4.1. Normallik Testleri **47**

4.2. Katılımcıların Sosyo-Demografik ve Kişisel Özelliklerine İlişkin Veriler **49**

4.3. Ölçeklerden Alınan Puanların Betimleyici İstatistik Analizleri **54**

4.4. Hipotezlerin Sınanması **55**

4.5. Hiyerarşik Regresyon Analizi **85**

5. TARTIŞMA **96**

5.1. Sınırlılıklar **113**

6. SONUÇ VE ÖNERİLER **115**

7. KAYNAKÇA 120

8. EKLER 144

9. ÖZGEÇMİŞ 157

ÖZET

Suç olgusu insanlık tarihi kadar eski ve yıkıcı sonuçları olan bir fenomendir. Suç ve şiddet riskini arttıran faktörleri tespit etmek halk sağlığı için oldukça önemlidir. Literatürde kriminal düşünce ve çocukluk çağı travmaları suç davranışı riskini arttıran faktörler olarak saptanmıştır. Fakat suç davranışlarını yordadığı bildirilen bu iki faktörün birbirleriyle olan ilişkisini inceleyen çalışmaların sayısı oldukça kısıtlıdır. Ek olarak suç davranışlarına yönelik araştırmalar sıklıkla suç işlemiş bireyler üzerinde yapılmıştır. Bu çalışma; üniversite öğrencilerinde kriminal düşünce stilleri, çocukluk çağı travmaları, erkek cinsiyeti, uyuşturucu madde kullanımı, çocukluk döneminde hayvana zarar verme davranışı, çocukluk döneminde sık sık kavga etme ve disiplin cezası alma düzeyi ile şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları arasındaki ilişkiyi inceleme amacıyla yapılmıştır.

Çalışma grubu, 18 yaş ve üzerindeki, şu anda ya da geçmişte adli bir ceza almamış olduğunu beyan etmiş olan 487 kadın ve 367 erkek olmak üzere 96 farklı üniversiteden 854 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Katılımcılar, internet üzerinden çalışmacı tarafından hazırlanan bir Katılımcı Bilgi Formu ile Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği, Kriminal Düşünce Ölçeği ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeğini doldurdular. Sosyodemografik değişkenler için betimleyici istatistikler, ölçekler arası ilişkileri ölçmek için korelasyon ve regresyon analizleri, Mann-Whitney U testi kullanıldı.

Yapılan analizler sonucunda üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları düzeyleri, kriminal düşünce düzeyleri, uyuşturucu madde kullanım düzeyleri, okulda alınan disiplin cezası sayısı arttıkça, genel şiddet ve şiddet içermeyen suç davranışları düzeylerinin arttığı saptanmıştır. Katılımcıların kriminal düşünce düzeyleri arttıkça çocukluk çağı travma düzeyleri de artmaktadır. Çalışmada erkeklerin, daha önce disiplin cezası alanların, çocuklukta hayvana zarar verme davranışında bulunanların, çocuklukta sık sık kavga etmiş olanların genel şiddet ve şiddet içermeyen suç davranışları puanları anlamlı derecede daha yüksek saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suç, şiddet, çocukluk çağı travmaları, kriminal düşünce, riskli davranışlar

ABSTRACT

The phenomenon of crime is a phenomenon as old as human history and has devastating consequences. It is very important for public health to identify the factors that increase the risk of crime and violence. In the literature, criminal thinking and childhood traumas have been identified as factors that increase the risk of criminal behavior, but the number of studies examining the relationship between these two factors, which are reported to predict criminal behavior, is very limited. In addition, research on criminal behavior has often been conducted on individuals who have committed crimes. The aim of this study was to examine the relationship between criminal thinking styles, childhood traumas, male gender, drug use, behavior of harming animals in childhood, frequent fighting and disciplinary punishment in childhood, and violent and non-violent criminal behaviors in university students.

The study participants consists of 854 university students from 96 different universities, 487 women and 367 men, who are 18 years of age or older and have declared that they have not received a judicial sentence at present or in the past. Participants filled in a Participant Information Form prepared by the researcher and the Violent and Non-Violent Criminal Behaviors Scale, the Criminal Ideation Scale and the Childhood Psychological Trauma Scale on the internet. Descriptive statistics for sociodemographic variables, correlation and regression analyzes to measure relationships between scales, Mann-Whitney U test were used.

As a result of the analyzes made, it was determined that as the levels of childhood traumas, levels of criminal thinking, drug use levels, and the number of disciplinary punishments at school increased, the level of general violence and non-violent criminal behaviors increased. As the level of criminal thinking of the participants increases, the level of childhood trauma also increases. In the study, the general violence and non-violent criminal behavior scores of men, those who had previously been disciplined, those who had harmed animals in childhood, and those who had frequent fights in childhood were found to be significantly higher.

Keywords: Crime, violence, childhood traumas, criminal thinking, risky behaviors

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo I: Kriminal Düşünce, Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ve Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeklerinin Alt Boyutlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler 47

Tablo II: Katılımcıların Yaşlarına İlişkin Veriler 50

Tablo III: Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Üniversitelere İlişkin Veriler 50

Tablo IV. Katılımcıların Kişisel Bilgilerine Ait Sosyo-Demografik Değişkenlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri 50

Tablo V: Katılımcıların Davranışsal Özellikleri ve Tutumlarına İlişki Frekans ve Yüzde Değerleri 52

Tablo VI: Katılımcıların Uyuşturucu Kullanım Sıklığı ve Disiplin Cezası Almış Bireylere İlişkin Betimsel İstatistikler 53

Tablo VII: Katılımcıların Kriminal Düşünce, Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları, Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeklerinden ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Betimsel İstatistikleri 54

Tablo VIII: KDÖ ile ŞİSDÖ Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Uygulanan Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları 56

Tablo IX: Kriminal Düşünce Ölçeği Toplam Puanlarının Genel Şiddet Alt Boyutu Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi 58

Tablo X: Kriminal Düşünce Ölçeği Alt Boyutlarının Genel Şiddet Alt Boyutu Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Çoklu Regresyon Analizi 58

Tablo XI: Kriminal Düşünce Ölçeği Toplam Puanlarının Şiddet İçermeyen Suç Davranışları Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi 60

Tablo XII: Kriminal Düşünce Ölçeği Alt Boyutlarının Şiddet İçermeyen Suç Davranışları Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Çoklu Regresyon Analizi 61

Tablo XIII: Kriminal Düşünce Ölçeği Alt Boyutlarının Yakın İlişkide Şiddet Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Çoklu Regresyon Analizi 63

Tablo XIV: Kriminal Düşünce Ölçeği Toplam Puanlarının ŞİSDÖ Toplam Puanı Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi 64

Tablo XV: Kriminal Düşünce Ölçeği Alt Boyutlarının ŞİSDÖ Toplam Puanı Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Çoklu Regresyon Analizi 64

Tablo XVI: ÇÇRTÖ ile ŞİSDÖ Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Uygulanan Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları 66

Tablo XVII: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği Toplam Puanlarının Genel Şiddet Alt Boyutu Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi 69

Tablo XVIII: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği Alt Boyutlarının Genel Şiddet Alt Boyutu Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Çoklu Regresyon Analizi 69

Tablo XIX: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği Toplam Puanlarının Şiddet İçermeyen Suç Davranışları Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi 71

Tablo XX: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği Alt Boyutlarının Şiddet İçermeyen Suç Davranışları Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Çoklu Regresyon Analizi 72

Tablo XXI: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği Alt Boyutlarının Yakın İlişkide Şiddet Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Çoklu Regresyon Analizi 73

Tablo XXII: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği Toplam Puanlarının ŞİSDÖ Toplam Puanı Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi 74

Tablo XXIII: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği Alt Boyutlarının ŞİSDÖ Toplam Puanı Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Çoklu Regresyon Analizi 75

Tablo XXIV: KDÖ ile ÇÇRTÖ Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Uygulanan Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları 76

Tablo XXV: Katılımcıların Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılıklarının İncelenmesine Yönelik Mann Whitney U Testi Sonuçları 79

Tablo XXVI: Uyuştucu Kullanım Sıklığı ve ŞİSDÖ Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Uygulanan Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları 80

Tablo XXVII: Katılımcıların Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği Puanlarının Öğrenim Yaşamında Disiplin Cezası Alma Durumuna Göre Farklılıklarının İncelenmesine Yönelik Mann Whitney U Testi Sonuçları..... 81

Tablo XXVIII: Disiplin Cezası Adedi ile ŞİSDÖ Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Uygulanan Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları 82

Tablo XXIX: Katılımcıların Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği Puanlarının Çocukluk veya Ergenlik Döneminde Sık Sık Kavgaya Karışma Durumuna Göre Farklılıklarının İncelenmesine Yönelik Mann Whitney U Testi Sonuçları 83

Tablo XXX: Katılımcıların Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği Puanlarının Çocukluk veya Ergenlik Döneminde Hayvanlara Zarar Verme Davranışında Bulunma Durumuna Göre Farklılıklarının İncelenmesine Yönelik Mann Whitney U Testi Sonuçları 84

Tablo XXXI: Cinsiyet, Uyuşturucu Kullanımı, Çocuk veya Ergenlik Döneminde Riskli Davranışlar (Disiplin Cezası Adeti, Sık Sık Kavga Etme, Hayvanlara Zarar), Kriminal Düşünce ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Değişkenlerinin Genel Şiddet Alt Boyutunu Yordayıp Yordamadığına Yönelik Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları 85

Tablo XXXII: Cinsiyet, Uyuşturucu Kullanımı, Çocuk veya Ergenlik Döneminde Riskli Davranışlar (Disiplin Cezası Adeti, Sık Sık Kavga Etme, Hayvanlara Zarar), Kriminal Düşünce ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Değişkenlerinin Şiddet İçermeyen Suç Davranışlarını Yordayıp Yordamadığına Yönelik Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları 89

Tablo XXXIII: Cinsiyet, Uyuşturucu Kullanımı, Çocuk veya Ergenlik Döneminde Riskli Davranışlar (Disiplin Cezası Adeti, Sık Sık Kavga Etme, Hayvanlara Zarar), Kriminal Düşünce ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Değişkenlerinin Genel Şiddet Boyutunu Yordayıp Yordamadığına Yönelik Hiyerarşik Regresyon Analizi Varsayımları 92

Tablo XXXIV: Cinsiyet, Uyuşturucu Kullanımı, Çocuk veya Ergenlik Döneminde Riskli Davranışlar (Disiplin Cezası Adeti, Sık Sık Kavga Etme, Hayvanlara Zarar), Kriminal Düşünce ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Değişkenlerinin Şiddet İçermeyen Suç Davranışlarını Yordayıp Yordamadığına Yönelik Hiyerarşik Regresyon Analizi Varsayımları 94

KISALTMALAR

APA: Amerikan Psikiyatri Birliği

APSAC: Amerikan Çocuk İstismarı Uzmanları Derneği

DSM-5: Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı

ÇÇRTÖ: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği

KDÖ: Kriminal Düşünce Ölçeği

NCCAN: Amerikan Ulusal Çocuk İstismar ve İhmali Merkezi

ŞİSDÖ: Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği

TCK: Türk Ceza Kanunu

YÖK: Yükseköğretim Kurulu

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Suç olgusu, en az insanlık tarihi kadar eski ve varlığını halen devam ettiren fenomenlerden birisidir. Pek çok epigenetik, boylamsal ve meta analiz çalışma, çocukluk çağında yaşanan istismar ve ihmal deneyimlerinin suç davranışları açısından ciddi bir risk faktörü olduğunu bildirmektedir (Lansford ve ark., 2007; Sarchiapone ve ark., 2009; Hoeve ve ark., 2015; Malvaso ve ark., 2018a). Ulusal literatürde mahkumlar üzerinde yapılan bir çalışma (Deniz, 2017) ve genel popülasyon üzerinde yapılan bir çalışma (Koçak, 2017), çocukluk çağı ruhsal travmaları ile suç davranışları arasında bir ilişki saptamıştır. Çocuk çağında kötü muameleye maruz kalmak ve çocuklukta deneyimlenen travmalar, anti sosyal davranışlarına aracılık eden bilişsel çarpıtmalara yol açabilir (Dodge, 2006; Dodge ve ark., 2013; Yang ve Perkins, 2021). Örseleyici deneyimlere yoğun biçimde maruz kalan çocuklar, yaşadıkları olumsuz deneyimlerin nedenleri anlamak adına olumsuz bilişsel atıflar geliştirme eğilimindedir (Dodge, 2006). Bu olumsuz bilişsel atıflar, şiddet döngüsü olarak adlandırılan bir sosyal öğrenme sürecine yol açmakta; şiddetin bir iletişim dili gibi bireyde kökleşmesine, şiddet gibi işlevsiz atıfların gelişmesine sebebiyet vermektedir. (Widom, 1989).

Ellis (1962), Maultsby (1975) ve Meichenbaum (1975) gibi bilişsel teorisyenlerin bilişin davranış üzerindeki etkilerini açıklamada kullandıkları; hatalı düşünce, irrasyonel düşünce gibi kavramların ortaya çıkışına kadar suç kavramı sıklıkla kişilik fenomeni üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır (Walters, 1990). Yochelson ve Samenow (1976) mahkumlarla yaptıkları çalışmada; suçlulukla karakterize olmuş, hatalı ve çarpıtılmış düşünceler bulgulamışlardır (Yochelson ve Samenow'dan akt., Walters, 2006). Araştırmacılar bulguları "kriminal düşünce" olarak isimlendirmiş ve ilk kriminal düşünce modelini ortaya koymuşlardır (Walters, 1990).

Kriminal düşünce, suça teşvik edici biliş ve tutumları kapsar. Suçlu bir yaşam tarzına yol açan, suçlu bir yaşam tarzını desteklemesi ve sürdürmesi muhtemel olan belirli düşünme tarzlarına atıfta bulunur (Walters, 2007). Suç işlemiş bireylerle yapılan çeşitli boylamsal ve kesitsel çalışmalarda kriminal düşünceyi ölçen ölçekler, tekrar suç işleme durumunu öngörmede fayda

sağlamıştır (Folk ve ark., 2018; Walters, 2012; Walters, 2016; Walters ve Lowenkamp, 2016; Caudy ve ark., 2015; Olver, Stockdale ve Simourd, 2021). Ayrıca Walters ve arkadaşlarının (2002) 85 mahkum, 35 kontrol grubu katılımcısı üzerinde yaptıkları araştırma; kriminal düşünce ölçeğinden (Walters, 1995) alınan puanların 10 haftalık bir psikososyal müdahaleyle anlamlı düzeyde azalabildiğini, kriminal düşüncenin suçlu rehabilitasyonlarında kullanabileceğini ortaya koymuştur (Walters ve ark., 2002). Kriminal düşünce referans alınarak İsveç'te 19-60 yaş aralığına sahip erkek mahkum grubuyla yapılan bir çalışmada da katılımcıların rehabilitasyon programı sonrasında kriminal düşünce ölçeği skorlarının anlamlı düzeyde azaldığı bulgulanmıştır (Lindblom, Eriksson ve Hiltunen, 2018). Literatürdeki araştırmaların ortaya koyduğu sonuçlar neticesinde kriminal düşüncenin; suç araştırmalarında, suç eğilimlerinin belirlenmesinde, suçun önlenmesinde işlevsel bir fenomen olduğunu söylemek mümkündür.

2006 yılında Knight ve arkadaşları tarafından (2006) geliştirilen ve Türkçe güvenilirlik çalışması Duyguner ve Gölge (2019) tarafından yapılan Kriminal Düşünce Ölçeği, ulusal literatürde de kriminal düşünceye ilişkin çalışmaların yapılmasına zemin hazırlamıştır. Yakın zamanda ülkemizde yapılan bir çalışma kriminal düşünce ile suç davranışları arasında anlamlı bir ilişki saptamıştır (Tekin, 2021). Duyguner (2018), erken dönem uyumsuz şemaların içerdiği inançların kriminal düşünceyi yordadığını bildirmiştir (Duyguner, 2018). Mayda'nın (2020) yaptığı çalışmaya göre; çocukluk çağında yaşanan ihmal ve istismar öyküsü, erken dönem uyumsuz şemalarını yordayan bir faktördür. Çalışmada fiziksel ihmalin, duygusal ve cinsel istismarın şemalar üzerinde etkisi güçlü bulunmuştur. Bu iki çalışmadan hareketle çocuk çağı travmaları ve kriminal düşünce arasında dolaylı bir ilişki kurmak mümkündür. Nitekim her iki fenomen de suç davranışlarını yordayan unsurlardır. Literatürde kriminal düşünce ile çocukluk çağı ruhsal travmaları arasında doğrudan ilişki saptayan çalışmalar mevcuttur (Cuadra ve ark., 2014; Yang ve Perkin, 2020). Fakat her iki çalışma da mahkumlarla yapılmış olmaları sebebiyle sınırlılıklar ortaya koymaktadır. Literatürde kriminal düşünce kavramına ilişkin yapılan araştırmalar sıklıkla suç işlemiş insanlar üzerinde yapılmıştır. Kriminal düşünce fenomeninin suçu

öngörme ve suç eğilimlerini belirleme üzerindeki işlevselliği göz önüne alındığında; farkı gruplar üzerinde kriminal düşünceye dair daha fazla keşifsel çalışmaya ve veriye ihtiyaç duyulmaktadır. Suç işlememiş örneklemlerde araştırmalar oldukça sınırlı olmakla birlikte bu alanda yürütülecek kapsamlı araştırmalar, Duyguner ve Gölge'nin (2019) de ifade ettiği gibi, suçu önlemeye yönelik yapılacak çalışmalara kaynaklık edecektir. Bu çalışmanın temel amaçlarından birisi; geniş bir örneklem grubunda, üniversitelerin öğrencilerinin bildirdikleri veriler ışığında, suç davranışları ile çocukluk çağı travmaları ve kriminal düşünce arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Suç davranışları için bir diğer risk faktörleri; erkek cinsiyeti, okul döneminde disiplin suçu işlemiş olma, uyuşturucu madde kullanımı, hayvanlara yönelik eziyet davranışları, çocuk veya ergenlik döneminde şiddet eylemleri olarak bildirilmiştir (Koçak, 2017; McCoy ve ark., 2006; Walters, 2020; Ragatz ve ark., 2011; Schwartz ve ark., 2012). Genel olarak bu çalışmanın temel amacı; üniversite öğrencilerinde kriminal düşünce stilleri ve çocukluk çağı travmaları ile suç davranışları arasındaki ilişki incelemektedir. Ek olarak literatürde suç davranışlarını yordadığı belirtilen fenomenlerin (kriminal düşünce, çocukluk çağı ruhsal travmaları, hayvana eziyet, eğitim hayatında disiplin cezası alma, ergenlik döneminde sık sık kavgaya karışma, uyuşturucu kullanımı, cinsiyet), suç davranışlarını ne ölçüde yordayabildiğini saptamak; suç davranışlarının ortaya çıkışında ve rehabilitasyonunda etkili olduğu bildirilen kriminal düşüncenin çocukluk çağı ruhsal ile ilişkisini incelemektir.

Bu amaçlar doğrultusunda çalışmanın; suça zemin hazırlayan risk faktörlerinin ve bilişlerin belirlenmesiyle birlikte, suça yönelik müdahale çalışmalarına katkı sağlaması hedeflenmektedir. Bu kapsamda araştırma soruları şunlardır:

- Kriminal düşünceler ile şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları arasında nasıl bir ilişki vardır?
- Çocukluk çağı ruhsal travmaları ile şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları arasında nasıl bir ilişki vardır?
- Kriminal düşünceler ile çocuk çağı ruhsal travmaları arasında nasıl bir ilişki vardır?

- Suç davranışlarının düzeyi cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- Suç davranışlarını ile uyuşturucu kullanım sıklığı ilişkili midir?
- Çocuk veya ergenlik döneminde; hayvana zarar verme davranışı, disiplin cezası düzeyi, kavga etme sıklığı ile şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları arasında nasıl bir ilişki vardır?

Tezin Hipotezleri:

Çalışmada, üniversite öğrencilerinde şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları ile kriminal düşünce, çocukluk çağı ruhsal travmaları, cinsiyet, uyuşturucu kullanım düzeyi, çocuk veya ergenlik dönemde disiplin cezası düzeyi, hayvanlara zarar verme düzeyi ve kavga etme sıklığı arasındaki ilişki incelenmiştir.

Bu doğrultuda aşağıdaki hipotezler sınanmıştır:

1. Katılımcıların Kriminal Düşünce Ölçeği toplam puanı ve alt ölçek puanları ile Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları arasında pozitif yönlü korelasyon beklenmektedir.
2. Katılımcıların Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları ile Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları arasında pozitif yönlü korelasyon beklenmektedir.
3. Katılımcıların Kriminal Düşünce Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları arasında pozitif yönlü korelasyon beklenmektedir.
4. Erkeklerin şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanının ve alt boyut puanlarının kadınlara göre anlamlı derece daha yüksek olması beklenmektedir.

5. Katılımcıların Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları ile uyuşturucu madde kullanım sıklığı arasında pozitif yönlü korelasyon beklenmektedir.
6. Öğrenim yaşamlarında disiplin cezası almış bireylerin Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç davranışları Ölçeği toplam puanının ve alt boyut puanlarının disiplin cezası almamış bireylere göre anlamlı derecede daha yüksek olması beklenmektedir.
7. Katılımcıların öğrenim yaşamlarında aldıkları disiplin cezalarının sayısı arttıkça Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanlar artış gösterecektir.
8. Çocukluk veya ergenlik döneminde sık sık kavgaya karışan bireylerin şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının sık sık kavgaya karışmayan bireylere göre anlamlı derecede daha yüksek olması beklenmektedir.
9. Çocukluk veya ergenlik döneminde hayvanlara zarar verme davranışında bulunan bireylerin, şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların hayvanlara zarar verme davranışında bulunmayan bireylere göre anlamlı derecede daha yüksek olması beklenmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Suç Davranışları

Suç kavramını her ne kadar insanlık tarihi kadar eski bir fenomen olsa da suç kavramının tanımlanması oldukça zordur. Bu zorluktan ötürü Türk Ceza Kanunu (TCK) dahil pek çok ülkenin hukuki metinlerinde suç kavramı tanımlanmamıştır (Ayhan ve Çubukçu, 2007). Bu bölümde öncelikle suç davranışlarına ilişkin tanımsal ve teorik yaklaşımlar ele alınmıştır. Ardından suç davranışının ortaya çıkmasında etkili olan risk faktörleri sunulmuştur.

2.1.1. Tanımsal Çerçeve

Suç kavramı pek çok disiplinin incelediği çok yönlü ve karmaşık bir olgudur. Bu sebeple suça ilişkin tek ve genel geçer bir tanımın yapılması oldukça zordur. Çünkü suç kavramı, değişkenlik gösteren görece bir olgudur (Selçuk, 2014). Belirli zamanlarda ve toplumlarda suç olarak kabul edilen davranışlar başka bir zamanda veya toplumda suç olarak nitelendirilmeyebilir. (Bal, 2003). Dinamik ve sübjektif yapısından ötürü suç kavramını tanımlamak oldukça zordur. Davranışların hangi ölçütlere göre suç olarak tanımladığı konusu halen tartışılmakta olan bir husustur.

Disiplinlerin suça ilişkin yaklaşımlarda paradigmasal farklılıklar bulunmaktadır. Kavram olarak suç, ceza hukukunun ilgi odağındayken; olgu olarak suç davranış bilimleri, sosyal bilimler ve kriminolojinin ilgi odağındadır (Selçuk, 2014). Suç kavramına ilişkin tanımlar da disiplinlere göre farklılık arz edebilmektedir. Hukuk, ortak iyiliği amaçlayan sosyal bir fenomendir. Hukukun amacı ve temel kaynağı, toplumlar için; adaleti, düzeni, güveni, barışı ve birliği sağlama hedefidir (Çeçen, 1975). Hukuk perspektifi açısından suç kavramı, yasaların ihlali neticesinde ortaya çıkan ve kanun koyucular tarafından men edilmiş eylemler olarak tanımlanmıştır (Bal, 2003; Burkay, 2008). Suç kavramının temel aldığı ceza hukuku fenomeni göreceli ve tarihsel olarak şekillenen dinamik bir yapı olduğu için suç davranışları da kimi zaman değişebilmektedir. Örneğin görünüşte

evrensel olarak suç kabul edilen öldürme davranışı dahi savaş gibi kimi durumlarda meşru bir eylem olarak kabul edilebilmektedir. Bu nedenle pek çok kriminolog suç davranışlarının yasalarla sınırlandırılmaması gerektiğini vurgulamaktadır (Carrabine ve ark., 2009).

Kriminolojiyle ilgilenen sosyologlar için sosyal değişimlerle karakterize olan bir fenomen olarak suç karşımıza çıkar. Sosyolojik bakış açısı, suçun sosyal toplumun bir çıktısı olduğunu sunmaktadır (İçli, 2021). Durkheim'ın da öncüleri arasında olduğu sosyal yapı teorileri bize; suçun toplumsal yapıyla şekillendiğini ve bu yapının değişimleriyle suçun da değiştiğini vurgulamaktadır (Yıldırım, 2014). Durkheim, sosyal açıdan suçun göreceli olduğunu ve suç davranışından öte suça ilişkin sosyal algının suç davranışını tanımladığını vurgulamaktadır (Demirbaş, 2001). Çeşitli eylemler oldukça zararlı olmalarına karşın çeşitli sosyal kabuller ve algılar neticesinde (gelenekler, inançlar, ideolojik saikler) suç olarak atfedilmezler. Durkheim'ın tanımından hareketle, suçlular ve suç davranışlarının nitelikleri sosyolojik açıdan kategorize edilmiştir. Uzun yıllar düşük sosyoekonomik statü, suç için yatkınlaştırıcı bir faktör olarak ele alınmıştır (Erel, 2021). Garofalo kanun yapıcıların etkisinden farklı olarak suçu; toplumun ortalama ahlaki normlarının ve toplumdaki özgecil duygularının (merhamet ve acıma gibi) ihlaline bağlı olarak gelişen bir kavram olarak tanımlamıştır (Bucar-Rucman, 2019). Garofalo'nun tanımında anti sosyal davranışlar, sosyal normlardan sapma ve zarar vurgusunu görmek mümkündür.

Lanier ve Henry'e göre (2001) suçu tanımlamak, kriminolojinin başlangıcından beri devam eden en ciddi ve acil sorunudur. Pek çok kriminolog suça ilişkin tanımlarında zarar unsurunun vurgusu ön plana çıkarmaktadır. Agnew (2011), Galtung (1990) Schwendinger ve Schwendinger (1970), Lanier ve Henry (2004), Michalowski (2009), Henry ve Milovanovic (1996) suçu; ciddi zarara sebebiyet veren veya vermesi muhtemel olan, gayri meşru bir eylem veya bir süreç olarak tanımlamışlardır. Bu tanımın pozitivist bir yaklaşım olduğunu söylemek mümkündür. Pozitivist yaklaşımlar, suçun sadece kanun ihlaline indirgenen tanımını reddederek; suçu, psikolojik bir fenomen olarak ele almaktadırlar (Burkay, 2008). Kriminolojide ortaya çıkan

pozitif ekol, cezanın suça değil suçluya göre belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Klasik ekolden farklı olarak suç davranışını değiştirmenin ceza korkusu ile değil, bilimsel tavır ve değiştirme ile mümkün olabileceğini sunmaktadırlar. Suç tanımlarına ilişkin yasa ihlali vurgusunun yerine doğal suç kavramını ve anti sosyal davranışları gündeme getirmişlerdir (İçli, 2021). Pozitif ekol suçu, bir açıdan normlardan sapma olarak tanımlamıştır. Siegel'e göre (1989) sapma ve suç davranışı korelasyon göstermektedir fakat tüm suçlar sapma değildir, tüm sapmalar da suç olarak nitelendirilemez. Yasa ihlalleri de bir tür sapma davranışıdır. Birçok suç eylemi sapma davranışı çerçevesinde düşünülebilir. Fakat burada suç ve sapma davranışlarının göreliliği tekrar önümüze çıkmaktadır (İçli, 2021).

Psikoloji açısından suç, sosyal uyumsuzluk temeliyle tanımlanmıştır. Psikolojik bakış açısına göre suç sosyal bir uyumsuzluk biçimidir (İçli, 2021). Schmalleger'e göre (1999) psikoloji açısından suç; genel kabul gören sosyal düzenlemeler çerçevesinde yaşamı zorlaştıran, özellikle ceza hukukuna aykırı olan davranışlardır. Genel kabul gören sosyal düzenlemeler ve ceza hukuku, toplumdan topluma değişebilen göreceli kavramlar olduğu için psikoloji de net bir suç tanımı yapmakta başarı sağlayamamıştır.

Literatürdeki tartışmalar bize basit bir suç tanımı yapmanın zorluğunu göstermektedir. Çünkü suç kavramı farklı perspektiflerden incelenmesi gereken, insanlığın en kadim ve devam eden problemlerinden birisidir. Suça ilişkin hangi tanımı seçersek seçelim, literatür bize çoğu suç davranışının tipik olarak; dürtüsellik, riskli davranışlar, antisosyal eğilimler, genler ve genlerin aracılık ettiği biyolojik faktörler, sosyal ve fiziksel ortam ile şekillendiği göstermektedir (Baker, Tuvblad ve Raine, 2010).

2.1.2. Teorik Yaklaşımlar

Literatürde suç davranışların açıklamaya çalışan biyolojik, sosyolojik ve psikolojik temelli birçok teorik yaklaşım bulunmaktadır. Bu bölümde suça ilişkin teorik yaklaşımlar ve suç davranışlarını ilişkin sınıflandırmalar sunulmaktadır.

Suç davranışlarını açıklamaya ilişkin tarih boyunca pek çok görüş orta atılsa da aydınlanma sonrası 18. yüzyılda ortaya çıkan klasik kriminoloji ekolü, suçu sistematik biçimde inceleyen ilk kriminoloji yaklaşımıdır. Beccaria ve Bentham'ın öncüsü olduğu bu ekol; suçun faile haz veren bir eylem olduğunu, bu sebeple suçu önlemenin yegâne yolunun suça uygun caydırıcı bir ceza olduğunu savundular. Klasik ekol, özgür iradeyi kabul ederek insanı yönlendiren iki duyguya (acı ve haz) odaklanmış ve cezayı caydırıcı bir unsur olarak gerekli görmüşlerdir (Schmalleger, 1999). Klasik ekol her ne kadar kriminolojiye ciddi katkılarda bulunsa da, kişisel suç motivasyonlarını açıklamada oldukça yetersiz kalmışlardır.

Klasik ekolden sonra 19. yüzyılda suçu açıklamaya ilişkin antropolojik ve biyolojik temelli yaklaşımlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Franz Gall'ın anatomik ölçümler sonucu şekillendirdiği frenoloji, Lombroso'nun da fiziksel ve biyolojik özelliklerin suç istatistikleriyle şekillendirdiği yaklaşımlarla suç kavramı irdelenmiştir. Lombroso'ya göre suçluların fiziksel farklılıkları onların iradelerini bastırarak onları suça itmektedir. Günümüzde ise biyolojik yaklaşımlar, suçun biyolojik yönünü fizyolojik ölçümler ve nörogörüntüleme çalışmaları gibi yöntemler aracılığıyla ortaya koymaktadırlar. Günümüzde biyoloji temelli kriminolojik yaklaşımlar; kalıtım, beyin hasarları, endokrinolojik patolojiler ile suç arasında ilişkiyi çok boyutlu biçimde incelemektedirler. Biyososyal kriminoloji olarak da adlandırılan bu yaklaşım, suçu tek boyutta değil sosyal çevreyle biyolojinin etkileşimi dahilinde açıklamaya çalışmaktadır. Örneğin; genlerin epigenetik durumlarının erken çocukluk dönemlerindeki olumsuz deneyimlerle değişebildiği, özellikle erken dönemlerdeki olumsuz deneyimlerin gen metilasyonuna yol açarak insanların ileri dönemlerde stres ve agresyona yakınlaştığını ortaya koyan çalışmalar günümüzde mevcuttur (Kumsta ve ark., 2013).

Sosyoloji yaklaşımları, suç davranışlarının altında yatan dinamikleri; sosyal etkileşimler, sosyal normlar ve sosyal yapılar aracılığıyla incelemektedir. Bu yaklaşımlar, sosyal ortam ve işleyişinin tezahürü olarak suç kavramını ele almaktadırlar (Yıldırım, 2014). Suça ilişkin başlıca sosyolojik yaklaşımlar; sosyal yapı teorileri, sosyal kontrol teorisi ve damgalama kuramıdır.

Sosyal yapı teorileri, suçun; sosyal yapı, toplumsal çatışma veya toplumsal uzlaşı eksikliğinden kaynaklandığını vurgulamaktadır. (Burkay, 2008; Schmalleger, 1999). Sosyal yapı teorilerinde üç yaklaşım türü ön plana çıkmaktadır: sosyal düzensizlik teorisi, gerilim teorisi ve alt kültür teorileri. Sosyal düzensizlik teorisi için suç, ekolojinin bir yansımasıdır. Sosyal yapıdaki düzensizliklerin altında yatan sosyal problemler (yoksulluk, denetimsizlik, işsizlik) suçu ortaya çıkaran unsurlardır (Schmalleger,1999; Kızmaz, 2005; Cömert ve Sevim, 2017). Merton'un (1968) ortaya koyduğu gerilim teorisi, suçun kökenini toplumsal yapıda aramaktadır. Merton'a göre toplum; herkese, meşru hedeflere (statü, refah, zenginlik) ulaşmak için bile, eşit imkanlar sağlamamaktadır. İnsanlar hedeflerine meşru yollardan ulaşamayacaklarını hissettikleri zaman bir gerilime kapılırlar. Teorinin ismi bu gerilime ilişkin vurgudan ortaya çıkmıştır (Schmalleger, 1999). Ardından suçu bir alternatif yol olarak benimseyebilirler. Kısacası Merton, suçun sosyal koşullar neticesinde ortaya çıktığını savunmaktadır (İçli,1993; Cömert ve Sevim, 2017). Sosyal yapı teorilerindeki üçüncü yaklaşım olan alt kültür teorileri de gerilim teorisine benzer varsayımlar üzerinden ilerlemiştir. Suçu alt sosyal sınıflara özgü ve toplumun sebebiyet verdiği bir fenomen olarak tasvir etmeleri, gerilim teorisi ile benzerlik taşıyan noktalarıdır. Bu teoriler suçu, akran ya da çete ortamında doğan bir davranış stili olarak ele alırlar. Suçun; akranlardan ve çevreden güçlü bir şekilde etkilendiğini iddia ederler. Kısaca özetlemek gerekirse, alt kültür teorisyenleri suçu; bireysel bir girişimden öte kolektif bir ahenk olarak vurgulamışlardır (Kızmaz, 2005; Burkay, 2008).

Sosyal kontrol teorisi, bireyin sosyal etkileşimleri ve sosyal yapılara olan bağlılığı üzerinden suç davranışlarını analiz etmeye çalışır. Kuramın öncüsü Hirschi'ye (1969) göre; bir insanın topluma katılımı, topluma olan bağlılığı, çevresine olan ilgisi, topluma ve toplumun normlarına olan inancı azalırsa suç işleme ihtimali artar. Bireyin topluma ve çevresine olan bağlılığı ne kadar yüksek düzeyde olursa, güçlü sosyal bağlar neticesinde, birey kontrol edilebilir. Bu sosyal kontrol mekanizması neticesinde; insanların çevreleriyle olan bağlarının kuvvetlenmesi, onların suç işleme potansiyelleri azaltacak bir güçtür (Cömert ve Sevim, 2017).

Sosyal kontrol teorisi, kriminolojide çok önemli bir yere sahip olmasına rağmen suç motivasyonu unsurunu bünyesine dahil edemediği için eleştirilmektedir (Kızmaz, 2005).

Damgalama kuramı, sosyal etkileşimlerin suç davranışı üzerindeki pekiştirici etkisini ortaya koyan bir yaklaşımdır. Sapkın veya suçlu olarak etiketlenen bir insan, sosyal yapıda dışlanma duygusu ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu dışlanma süreci stigmatize edilmiş bireyi suç gruplarıyla ilişki kurmalarında etkili olmaktadır. Stigmatize edilmiş bireye ilişkin algılar, kişinin kendisine yönelik atıflarını da değiştirmesine yol açar ve kişi kendisini yeniden tanımlama sürecine girer. Damgalama süreci, bireyin kendisine yönelik görüşlerini değiştirmesine yol açmasa da; bireye ilişkin olumsuz atıflar, yakın çevresi ve ailesi ile olan ilişkilerini zorlaştıracaktır (Kızmaz, 2005; İçli, 2021).

Suç davranışlarının altında yatan temel motivasyonları ve zihinsel süreçleri inceleyen psikoloji kuramları kriminolojiye oldukça büyük katkılarda bulunmuşlardır. Psikolojik kuramlara göre suç, bireyde var olan patolojik durumlar sonucu ortaya çıkan anormal davranışlardır (Dolu, 2010). Suç davranışını açıklamaya yönelik psikoloji temelli pek çok kuram olsa da, ön plana çıkan iki yaklaşım vardır. Bu yaklaşımlar, psikanalitik kuram ve öğrenme kuramlarıdır.

Psikanalitik yaklaşıma göre; bireyler saldırganlığı tetikleyen dürtülerin kaynağı id'e doğuştan sahiptirler. Demirbaş (2001); psikanalize göre suç davranışının temelinde, üst benliğin bu dürtüleri kontrol etmede yaşadığı zorluğun etkili olduğunu aktarmaktadır. Dolu (2010) kısaca; id ve süper ego arasındaki çatışmalarda denge sağlayamayan egonun getirdiği kompleks ve çatışmalardan suç davranışının tezahür ettiğini bildirmiştir.

Suç davranışlarını inceleyen bir diğer önemli yaklaşım öğrenme kuramlarıdır. Klasik koşullama, edimsel koşullama ve sosyal öğrenme teorisi suç davranışlarını inceleyen öğrenme kuramları içerisinde yer alır. Öğrenme kuramları; suçu öğrenilmiş bir davranış olarak ele alır, insanın doğuştan suçlu olduğu varsayımını reddeder ve çevrenin etkisiyle bireyde suç davranışının ortaya çıktığını vurgular (Erel, 2021). Öğrenme kuramları içerisinde yer alan davranışçılık ekolü, suç davranışını klasik koşullama ve edimsel koşullama ile incelemeye çalışmıştır. Bu yaklaşıma

göre; istendik bir davranış ödüllendirildiğinde eylemin sıklığı artar, istenmeyen bir davranış cezalandırıldığında sıklığı azalır (Schmalleger, 2006; Hagan ve Daigle, 2018). Fakat tüm davranışlar, pekiştireç ve etki-tepki usulüne indirgenemez. İnsanlar kimi zaman doğrudan bir pekiştireç ya da etki-tepki mekanizması olmadan oldukça kompleks davranışlar sergileyebilir. Örneğin bir çocuk, parmak kaldırmadan söz istemeyi doğrudan bir pekiştireç olmadan kavrayabilir. Davranışçı yaklaşım, insanın zihinsel süreçlerini kuramsal çerçevelerinden uzakta tuttukları için eleştirilmiştir. Sosyal öğrenme teorisyenleri, davranışçılığın temel varsayımları üzerine insanın zihinsel süreçlerini de dahil etmişlerdir (Bacanlı, 2003).

Sosyal öğrenme teorilerine göre insanlar suç eylemlerini gözlemleyerek edinebilirler. İnsanlar başkalarını gözlemleyerek, saldırganlığa nasıl dahil olacaklarını öğrenirler (Bandura, 1973). Saldırgan modellere maruz kalan kişi için eylemin olumlu ya da olumsuz tepkilerle pekiştirilmesi önemlidir. (Cullen ve Agnew, 2003). Ödül veya cezanın alıcı için anlamlı olması da önemlidir. Bir kişiye ödül olarak dondurma verilirse, ancak süte alerjisi varsa ve onu yiyemiyorsa, dondurmanın etkili bir pozitif pekiştireç olarak hizmet etmesi olası değildir. Sosyal öğrenme teorisine göre birey, hem yaşayarak hem de başkalarının eylemlerini gözlemleyerek öğrenir (Hagan ve Daigle, 2018). Fakat Bandura'ya göre model alınacak birey, gözlemci bireyden daha düşük bir statüde ise taklit davranışı görülmez (Bandura, 1994; Yavuz, 2014). Bandura'nın sosyal öğrenme teorisine ve kriminolojiye en büyük katkılarından birisi "Bobo Doll" deneyi ve bu deney neticesinde ulaştığı çarpıcı sonuçlardır. Bu deney; çocukların model alma yoluyla şiddet davranışlarını edinebileceğini, televizyonda ya da medyada yer alan şiddet unsurlarından ne düzeyde etkilenebileceğini çarpıcı biçimde göstermiştir (Bandura, 1977; Aydoğan, 1994; Yılmaz, 2014; Tatlıoğlu, 2021).

Sosyal öğrenme teorisi, şiddete maruz kalmayı suç davranışları için bir risk faktörü olarak tanımlar. Sosyal öğrenme teorisinin bu varsayımı, literatürde pek çok araştırma tarafından vurgulanan bir detaydır (Maxfield ve Widom, 1996; Maxfield, Weiler, ve Widom, 2000; Mazefsky ve Farrell, 2005; Mersky ve Reynolds, 2007; Smith ve ark., 2005; Malvaso, Delfabbro

ve Day, 2016). Bir sonraki bölümde suç davranışlarının ortaya çıkmasında etkili olan risk faktörleri detaylı biçimde ele alınmaktadır.

2.1.3. Suç Türleri

Suçların tasnifine ilişkin literatürde farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Türk Ceza Kanunu (TCK); "uluslararası suçlar, kişilere karşı suçlar, topluma karşı suçlar, millete ve devlete karşı suçlar" şeklinde genel bir tasnifte bulunmuştur. TCK'da bu genel tasnif dışında alt tasniflerde bulunmaktadır (Hafızoğulları ve Güngör, 2007). Hukuk açısından suç tasnifi ve suç türleri; kasıt ve taksir, suç davranışının tekrarlanması, suçun sebepleri ve toplumun suça vereceği yanıt çerçevesinde şekillendiğini söylemek mümkündür. İçli (2021) suçların faillerin niyetine göre dört kategoride incelenebileceğini öne sürmüştür. Bu kategoriler; şiddet suçları, cinsel suçlar, ekonomik suçlar ve siyasi suçlardır. Suça ilişkin yapılacak bir tasnifte; suçun nedenleri ve süreci, failin motivasyonları göz önünde tutulmalıdır. Bu tasnifler suç eylemlerini anlamada ve önlemede pozitif sonuçlar vermektedir (Dönmezer, 1994). Nitekim suç türlerine göre temel motivasyonların ve fail özelliklerinin farklılık gösterebileceği bilinmektedir. Örneğin; beyaz yakalı suçlular olarak bilinen fail grubunun, şiddet içermeyen ve şiddet içeren suçlardan hüküm yemiş hükümlülerden oldukça farklı kişisel özellikler göstermektedir (Şentürk ve Kasap, 2013). Ekonomik suçları işleyen bireylerde maddi kazanç elde etme motivasyonu ön planda olurken intikam suçlarında, özellikle şiddet içeren suçlarda, manevi tatmin elde etme ön plandadır (Erel, 2021).

Kriminoloji literatüründe suçu şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları biçiminde kategorize eden bir yaklaşım mevcuttur. Bu sınıflandırma şiddet olgusunu temele almaktadır. Mevcut yaklaşımdaki temel vurgu şiddet içeren suç davranışlarının, şiddet içermeyen suç eylemlerinden farklı olarak bireyin bütünlüğüne zarar vermeyi hedeflemesidir. Bu sınıflandırmaya göre şiddet içermeyen suç davranışları, bireyin fiziksel bütünlüğüne güç kullanarak zarar vermeyi amaçlamayan suç davranışlarıdır. Ekonomik suçlar (dolandırıcılık, hırsızlık, evrakta ve belgede sahtecilik), kamuya karşı işlenen suçlar, uyuşturucu temini ve satışı,

fuhuş gibi eylemler şiddet içermeyen suç davranışları bağlamında değerlendirilmektedir (Erel, 2021).

Şiddet içeren suç davranışları, temelde bireyin fiziksel bütünlüğüne zarar vermeyi amaçlayan ve şiddet motiflerinden beslenen davranışlar olarak tanımlanabilir. Cinayet eylemi ve girişimi, yaralama, aile içi şiddet, cinsel saldırılar gibi bireyin fiziksel açıdan zarar görmesine yol açabilecek tehdit veya eylemler şiddet içeren davranışlar bağlamında değerlendirilmektedir. Şiddet içeren bu eylemler dışında, yakın ilişkide failin mağdura yönelik gösterdiği şiddet ve istismar da şiddet içeren suç davranışları kapsamında incelenmektedir (Koçak, 2017). Çalışmamızda, şiddet içeren suç davranışlarından genel şiddet ve yakın ilişkide şiddet fenomeni incelenmiştir. Şiddet içeren suç davranışlarının bir alt kategorisi olan yakın ilişkide şiddet, yaygın olarak diğer şiddet içeren suç davranışlarından bağımsız biçimde ele alınmaktadır. Yakın ilişkilerde partnere yönelik şiddet; sürmekte olan bir duygusal ilişkide veya evlilikte bir partnerin öteki partnere uyguladığı fiziksel, duygusal, ekonomik ve cinsel şiddet davranışlarını kapsayan bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır (Koçak, 2017). Şiddet içeren suç davranışlarının diğer unsuru olan genel şiddet ise sıklıkla şiddet içermeyen suç eylemleriyle mukayeseli biçimde araştırılmaktadır (Erel, 2021).

Evrim Kuramı temelli Cinsel Seçim Hipotezi ve Sosyal Roller Kuramı daha çok genel şiddet davranışlarını erkeklere atfetmektedirler (Koçak, 2017). Demirbaş (2016), şiddet suçlarının toplum temelli olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle namus cinayetlerinin toplumun kültürü ve değer yargılarından kaynaklandığı bilinmektedir (Bilgili ve Vural, 2011). Stres modeli şiddet suçlarını açıklarken sosyal stres ve sosyal destek kavramlarına başvurur. Kurama göre; insanlar yaşamlarında sosyal destek alamadıklarında ya da sosyal destek sistemleri işlevsel çalışmadığında stres ile karşılaşır. Ortaya çıkan stres neticesiyle bireyler şiddete meyil edebilir (Erel, 2021). Nitekim bir ülkede ekonomik problemlerin artış göstermesinin ve sosyal bağların zayıflamasının, şiddet suçlarında artış gösterdiği bir araştırma tarafından saptanmıştır (Landau, 1998). Literatürde şiddet içeren suç davranışları için; erkek cinsiyeti, madde bağımlılığı ve çocukluk çağı ruhsal

travmaları risk faktörü olarak bildirilmektedir (Harris ve Rice, 1997). Özellikle çocukluk çağı fiziksel istismarı ve ihmali sıklıkla şiddet içeren suç davranışları ile ilişkilendirilmektedir (Maxfield, Weiler, ve Widom, 2000; Malvaso ve ark., 2016). Ülkemizde yapılan bir çalışmada erkek katılımcılarda fiziksel istismar ve ihmalin şiddet içeren suç davranışlarını anlamlı düzeyde yordadığı bildirilmiştir. Çalışmada ayrıca çocukluk çağı ruhsal travma türlerinin hepsinin şiddet içeren suç davranışlarıyla ilgili olduğu da bildirilmiştir (Koçak, 2017).

Şiddet içermeyen suç davranışları; gasp, hırsızlık, evrakta sahtecilik, uyuşturucu madde kullanımı veya temini, dolandırıcılık gibi eşyaya veya kamusal düzene yönelik suç davranışları olarak ele alınmaktadır. Literatürde şiddet içermeyen suçlar, eşyaya yönelik suçlar veya mağdursuz suçlar olarak da bilinmektedir. Şiddet içermeyen suçlar daha çok ekonomik saiklerle ilişkilendirildiğinden ötürü sosyoekonomik koşullar risk faktörü olarak tanımlanmaktadır (Koçak, 2017) Suç türleri arasında örtüşmeler olduğunu vurgulayan çalışmalar mevcuttur (Delsol ve ark., 2003; Torok ve ark., 2014; Thorton ve ark., 2015; Koçak, 2017). Mevcut çalışmalar, şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışlarının birlikte görüldüğünü ortaya koymuştur. Torok ve arkadaşlarının (2014) yaptığı araştırmada şiddet içermeyen suç davranışlarında bulunan bireylerin dörtte üçünden fazlasının şiddet içeren suç davranışlarını da sergilediklerini ortaya koymuştur. Suç türleri arasında ortaya çıkan bu örtüşme sebebiyle tüm suç türlerini yordayan ortak risk faktörleri de mevcuttur.

2.1.4 Risk Faktörleri

Suça ilişkin risk faktörleri, suç davranışı için yatkınlaştırıcı unsurları veya tekrar suç işlemeyi kolaylaştıran unsurları kapsamaktadır (Topçuoğlu, 2013). Suça ilişkin risk faktörleri halen tartışılmakla birlikte, uzun yıllardır devam eden boylamsal araştırmalar ve kesitsel çalışmalar neticesinde şekillenmiştir. Temelde suça ilişkin risk faktörleri; ailesel, çevresel ve bireysel faktörler olarak sınıflandırmak mümkündür (Korkmaz ve Erden, 2010).

2.1.4.1 Ailesel Özellikler

Literatürde ailesel unsurlar açısından; çocuk yetiştirme stillerinin, aile yapısının, ihmal ve istismarın, ailenin sosyoekonomik düzeyinin, ailede kriminal davranış varlığının suç açısından risk faktörü olduğu vurgulamaktadır (Howell ve Egley, 2005; O'Brien ve ark., 2013). Ayrıca bir bağlam olarak da ailenin suç davranışlarına etkileri bulunmaktadır. Suç geçmişi olan ebeveynler tarafından yetiştirilen çocukların, suç davranışını sergileme ihtimallerinin yüksek olduğunu bildiren çalışmalar mevcuttur (McCord, 1979; Farrington, 2003; Alltucker, Bullis, Close ve Yovanoff, 2006; Murray, Loeber ve Pardini, 2012). İki araştırma kapsamında hüküm giymiş mahkumların çocukları incelenmiştir. Her iki çalışmada da incelenen bireylerin önemli bir kısmının suç işleyerek ceza aldığı bulgulanmıştır (Farrington, 2003; Murray, Loeber ve Pardini, 2012). Aile içinde var olan şiddet dinamikleri, özellikle şiddet içeren suç davranışlarının kuşaktan kuşağa aktarılmasında da aracı rol görevi görebilmektedir.

Yapısal açıdan ailesel faktörlerin, suç davranışının ortaya çıkışında önemli rol oynadığına dair pek çok çalışma bulunmaktadır. Çocukla ebeveynler arasındaki iletişimin güçlü olmadığı, çocukların biyolojik ebeveynlerinden ayrı kaldığı düzensiz aile yapıları suç davranışları açısından bir risk faktörüdür (Korkmaz ve Erden, 2010). Türkiye'de yapılan bir çalışmada; suça sürüklenmiş çocukların pek çoğunun, ebeveynlerinin boşandığı ya da ölüm gibi faktörlerle aile yapılarının dağınık olduğu saptanmıştır (Gültekin-Akduman, Akduman ve Cantürk, 2007). Ebeveyn yoksunluğundan kaynaklanan mahrumiyetin ve boşanma sürecinde yaşanacak ebeveyn çatışmalarının; çocukların psikososyal gelişimlerini olumsuz etkileyebileceği, suç eğilimlerinin artmasında önemli rol oynayabileceği saptanmaktadır (Gültekin-Akduman, Akduman ve Cantürk, 2007; Acar ve ark., 2015; Erdim ve Ergün, 2016).

Aile içi etkileşimin ve ebeveyn tutumlarının suçluluğu yordama önemli bir unsur olduğu pek çok araştırma tarafından vurgulanmaktadır. Tanner-Smith ve arkadaşları (2013); cezalandırıcı, sert ve reddedici ebeveynlik uygulamalarının gençlerde suçu tetikleyen en önemli faktörlerden olduğunu vurgulamışlardır. Halgunseth ve arkadaşları (2013) çocuklara karşı uygulanan disiplinin gevşek ve tutarsız olmasının da çocuklarda suç davranışlarını tetikleyeceğini

bulgulamıştır. Ebeveyn tutumları açısından; kayıtsız, ihmalkâr, gözetimsiz, disiplinsiz, sert ve reddedici tutumların suç davranışları açısından önemli risk faktörleri olduğu kabul edilmektedir (Farrington, 2007). Korkmaz ve Erden'e göre (2010) pek çok çalışma; çocuk üzerinde ebeveyn desteğinin, kontrolünün ve gözetiminin yüksek olduğu durumlarda suç davranışının ortaya çıkma ihtimalinin az olduğunu saptamıştır. İstismar ve ihmal üzerine kurulu bir aile içi etkileşimin ise suç davranışlarının ortaya çıkışında önemli bir risk faktörü olduğuna dair geniş bir literatür bulunmaktadır.

Epigenetik çalışmalar, boylamsal araştırmalar ve meta analizler erken çocukluk döneminde yaşanan olumsuzlukların suç eğilimlerini arttıran önemli bir risk faktörü olduğunu vurgulamaktadırlar. Kumsta ve arkadaşlarının (2013) yaptığı çalışma, çocukluk döneminde kötü muameleye maruz kalmanın; gen metilasyonuna yol açtığını ve ileri dönemlerde saldırgan davranışları ortaya çıkarabildiğini bulgulamıştır. Wilson, Stover, ve Berkowitz'in (2009) meta analiz çalışması, dokuzu ileriye dönük boylamsal araştırma olmak üzere bu konuya ilişkin çalışmaları incelemiştir. Meta-analizin sonuçları, şiddete maruz kalma ve antisosyal davranışı aynı anda değerlendiren çalışmalar arasında genel olarak büyük etki büyüklüklerinin ortaya çıktığını göstermiştir (Wilson ve ark., 2009). Stouthamer ve arkadaşlarının (2001) yaptığı bir diğer meta analiz çalışması; 7 yıl boyunca kötü muameleye maruz kalmış 503 çocuktan elde edilen sonuçları analiz etmiştir. Çalışmaya dahil edilen araştırmalar, öz bildirime dayalı suç davranışlarını veri olarak kullanmışlardır. Katılımcıların bildirimlerine göre, neredeyse yarısının 13 yaşına kadar ciddi suç davranışları sergilediklerini bulgulanmıştır (Stouthamer ve ark., 2001). Lansford ve arkadaşları (2007), okul öncesi dönemden yetişkinliğe kadar 465 çocuğu izledi. Çocukluk çağında ebeveyn tarafından istismara maruz kaldığını bildirenlerin, ergenlik döneminde tutuklanma ve yakın ilişkilerde şiddet uygulama olasılıklarının akranlarına göre daha yüksek olduğunu saptandı (Lansford ve ark., 2007). Bu sonuçların ortaya çıkmasında sosyal öğrenme yaklaşımının varsayımları etkili olabilir. Sosyal öğrenme kuramına göre çocuklar, istismar ve ihmal davranışında bulunan ebeveynlerini rol model alarak şiddeti sürdürebilirler.

Sosyoekonomik statü; gelir düzeyi, mesleki durum ve eğitim seviyesini içeren çok yönlü bir kavramdır. Literatürde suç davranışlarıyla bireyin yetiştiği ailenin sosyo ekonomik düzeyini inceleyen çalışmalar mevcuttur (Pardini ve ark., 2015). Gültekin-Akduman ver arkadaşları (2007) ebeveynlerin eğitim seviyesiyle çocuk suçluluğu arasında negatif bir korelasyon saptamıştır. Korkmaz ve Erden (2010), hem ulusal literatürde hem de uluslararası literatürde çocuk suçluluğu ile ailenin düşük ekonomik seviyeden olması arasında ilişki saptayan çalışmaların olduğunu bildirmektedir. Düşük sosyoekonomik bir çevre, çocukların kriminal çetelere katılımı açısından çevresel açıdan da bir risk faktörüdür (O'Brien ve ark., 2013). Bjerk (2007) yaptığı meta analiz çalışmasında gelir düzeyi ile çocuk suçluluğu arasında güçlü bir ilişki saptayamasa da, ekonomik gerekçeler bireyleri özellikle şiddet içermeyen suçlara (hırsızlık ve gasp gibi) yöneltebilir (Erel, 2021).

2.1.4.2 Çevresel Özellikler

Sosyal öğrenme kuramı açısından bireyin maruz kaldığı çevre, edindiği rol-modeller neticesinde davranışlarını şekillendirebilir. Suç davranışının ortaya çıkmasında; bireyin yaşadığı çevrenin sosyoekonomik açıdan dezavantajlı olması, kriminal bir akran grubu etkili rol oynamaktadır (O'Brien ve ark., 2013). Göç ve göçe bağlı yoksulluk, bireyleri özellikle ekonomi kaynaklı şiddet içermeyen (hırsızlık ve gasp gibi) suçlara yöneltebilir. Nitekim bir araştırmada; Ankara Adliyesine suç şüphesiyle getirilen çocukların önemli bir kısmının göçmen olduğu ve ekonomik problemler yaşadıkları saptanmıştır (Gültekin Akduman, Akduman ve Cantürk, 2007). Ayrıca göçmenlik; bireylerin başka gruplarla iletişim sorunlarına ve çatışmalara yol açarak sosyal uyumlarını zorlaştırabilmektedir (Korkmaz ve Erden, 2010). Sosyal uyumsuzluk neticesinde sosyal katılımı düşük olan veya dışlanmış çocukların çetelerle temas kurmaları kriminal açıdan bir risk unsurudur (O'Brien ve ark., 2013).

Bireylerin erken yaşlarda kriminal bir çevreyle etkileşim kurmaları, yetişkinlik dönemlerinde suç davranışlarının tekrar ortaya çıkmasına yol açabilir. Erken yaşlarda suç işleme şiddet içeren suçlar için risk faktörüdür (Güleç ve ark., 2011). Kural dışı davranışlar yani okul

yaşamında fiziksel kavga ve öğretim kurumlarında disiplin ihlalleri, çocuk ergenlerde suç davranışı olarak tanımlanmaktadır (Apaydınlı, 2010). Etiketlenme kuramı bağlamında da bir kez dahi disiplin cezası alarak stigmatize edilmiş bir çocuğun suç davranışlarına yönelmesi beklenen bir sonuçtur. Disiplin ihlalleri, bu sebeple suç davranışı açısından bir risk faktörü olarak değerlendirilebilir. Farrington'a göre (2007); çocuk ve ergenlerde bireysel suç girişimlerine oranla topluluk halinde suç işleme girişimle daha yaygın görülmektedir. Avcı (2010) Erzurum'da suça karışmış çocuklarla yaptığı çalışmada, çocukların üçte birinden fazlasının çevresinde tutuklanmış bir kişinin olduğunu bulgulamıştır. Thornberry ve arkadaşları (1994); suçlu akranlarla kurulan bağın suça neden oluşturan bir risk faktörü olduğunu bulgulamıştır. Ayrıca suçlu olarak damgalanmanın, suça karışmış akranlarla ilişki kurmada kolaylaştırıcı bir etkisi olduğunu vurgulamıştır. Ek olarak Gürler (2005)'e göre; çocukların akranlarıyla paylaştıkları zaman arttıkça, anti-sosyal davranış eğilimleri artış göstermektedir. Çalışmanın örneklem grubundaki suça karışmış çocukların yarısından fazlasının okulda sık sık kaçtığını bildirmesi ve neredeyse tamamının akranlarıyla birlikte suç işlediklerini bildirmesi önemli bir sonuçtur. Avcı'nın (2010) çalışmasında da suça karışmış çocukların neredeyse yarısının ilköğretim diplomasına dahi sahip olamadığı ve örneklem grubunun çoğunun okuldan sık sık kaçtığını bildirdiği saptanmıştır. Akran etkisi neticesiyle şekillenen kural dışı davranışlar ya da okul başarısızlığı sebebiyle okuldan uzaklaşan çocuklar, eğitimden elde edecekleri kazanımlardan da yoksun kalmaktadırlar.

2.1.4.3 Bireysel Karekteristikler

Suça ilişkin bireysel risk faktörleri açısından; düşük zeka, erkek cinsiyeti, madde bağımlılığı, hayvanlara zarar verme davranışları ve bilişsel çarpıtmalar literatürde ön plana çıkan unsurlardır. Zeka durumu ve suç davranışları literatürde uzun yıllardan beri incelenen konulardan birisidir. Fakat literatürdeki sonuçlar, zeka düzeyi ile suç arasında doğrudan ve kesin bir ilişki kurmanın zor olduğunu göstermektedir. Suçlular arasında yapılan çalışmalar; zeka seviyesi ile şiddet içeren suç işleme sıklığının negatif korelasyonda olduğunu göstermektedir (Demirbaş, 2001). Koolhof ve arkadaşları (2007); düşük zeka düzeyine sahip ve ciddi suçlar işlemiş çocuk

mahkumların, yüksek düzeyde dürtüsellik içeren davranışlar gösterdiklerini saptamıştır. Çok sayıda araştırma, madde bağımlılarında dürtüsellik semptomlarının kontrol gruplarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bildirmiştir (Petry, 2001).

Saldırganlık davranışlarının yordanmasında dürtüsellikle birlikte madde bağımlılığının da etkili olduğunu bildiren çalışmalar mevcuttur (White ve ark., 1994; Fernández, Irles ve Heras, 2018). Madde bağımlılığı ve madde temini şiddet içermeyen suç davranışları dahilinde incelenirken şiddet içeren suç davranışları açısından da bir risk faktörü olarak tanımlanmaktadır (Harris ve Rice, 1997). Yakın zamanda ülkemizde madde bağımlıları üzerinde yapılan bir çalışma da destekleyici sonuçlar elde etmiştir (Köksal, Karaca ve Çıtak, 2020). Madde bağımlıları üzerinde yapılan başka bir çalışma; bağımlılığın saldırganlık ile pozitif korelasyonda olduğunu, empati ile negatif korelasyon gösterdiğini bulgulamıştır (Sökmen, 2017). Çok sayıda araştırma madde bağımlılığının dürtüselliğe de yol açan bir unsur olduğunu bildirmektedir (Petry, 2001). Boylamsal araştırmalar da; çocuklarda dürtüselliği, madde bağımlılığı için bir risk olarak tanımlamaktadır (Dawes ve ark., 1997; White ve ark., 1994).

Hayvana yönelik kötü davranışlar, kimi hukuk sistemleri içerisinde suç olarak tanımlanmaktadır. Empati yoksunluğunun göstergesi olarak karşımıza çıkan hayvana eziyet davranışı, suç davranışları açısından bir risk faktörü olarak da ele alınmaktadır. Akdemir'in (2016) geniş bir örneklemle yaptığı çalışma, çocuklarda hayvana yönelik kötü davranış ile saldırganlık davranışları arasında ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Ek olarak empati yoksunluğunun, hayvana eziyet ve saldırganlık davranışlarını yordadığı saptanmıştır. Empati, mağdurun hissiyatlarını deneyimleme açısından suça ilişkin koruyucu bir faktör olabilir. Antisosyal davranışlarla da sıkça ilişkilendirilen empati yoksunluğunun; geniş kapsamlı bir meta analiz çalışmasında, suç davranışlarıyla yüksek ve anlamlı düzeyde bir ilişki gösterdiği bulgulanmıştır (Jolliffe ve Farrington, 2004). Araştırmalar, erken dönemde hayvana kötü davranış geçmişi olan bireylerin yetişkinliklerinde suç davranışlarını sergilediklerini göstermektedir (Karakaya, Çakmak ve Yılmaz, 2020). Fakat yetişkinlik döneminde ortaya suçlarla çocuklukta hayvana eziyet

öyküsü arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar, genellikle suç işlemiş popülasyon üzerine odaklanmıştır ve tatmin edici sonuçlar ortaya koyamamaktadır (Akdemir, 2016). Ek olarak literatürdeki sonuçlar, erkeklerin hayvana kötü davranma eğilimlerinin kadınlara oranla daha yüksek olduğunu göstermektedir (Akdemir, 2016).

Erkeklerde suç davranışlarının kadınlara oranla daha yüksek olduğu bilinen ve kanıksanan bir durumdur. Literatürde yer alan çalışmalar, hayvana yönelik eziyet davranışlarının (Akdemir, 2016), dürtüsellik ve saldırganlığın (Erel, 2021) erkek katılımcılarda daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Suçluluğa zemin hazırlayabilecek anti-sosyal eğilimler de erkeklerde kadınlara oranla daha yüksektir. Anti-sosyal eğilimlerin ortaya çıkmasında bilişsel çarpıtmalar ve inançların etkili olduğu bulgulanmıştır (Duyguner, 2018). Cinsiyet farklılıklarının ortaya çıkmasında, ataerkil, erkek şiddetini meşrulaştırıcı toplum tarafından kabul görmüş bilişsel çarpıtmalar etkin rol oynayabilir. Örneğin; "kızını dövmeyen dizini döver" şeklinde kültürümüzde yer edinmiş bir atasözü şiddeti meşrulaştıran bir bilişsel çarpıtmadır.

Suç davranışları açısından bilişsel ve psikolojik etkenler de önemli risk faktörleri arasında yer almaktadır. Literatürde psikolojik bozukluklar açısından; yıkıcı davranım bozukluklularının, davranım bozukluğunun, çocuklarda dikkat dağınıklığı ve hiperaktivite bozukluğunun, karşıt olma karşı gelme bozukluğunun, antisosyal kişilik bozukluğunun, psikosomatik belirtilerin ve depresyonun suç davranışlarıyla ilişkili olduğunu bulgulayan çalışmalar bulunmaktadır (Korkmaz ve Erden, 2010). Ülkemizde mahkumlarla yapılan bir çalışma (Kaya, Güler ve Çilli, 2004), katılımcılardan %67'sinin DSM 4 tanı ölçütlerine göre psikolojik bozukluk tanı ölçütlerini karşıladığını bulgulamıştır. Hükümlü insanlarla yapılan çalışmaların vurguladıkları bir diğer risk faktörüyse bilişsel çarpıtmalar ve yanlılıklardır. Dhami'nin (2007) çalışması, suç davranışlarında biliş çarpıtmaların etkililiğini çarpıcı şekilde ortaya koyan çalışmalardan birisidir. Bu çalışmanın örnekleminde bulunan katılımcılardan birisi hariç tümü suç davranışlarını çeşitli gerekçelerle meşrulaştırmaktadır. Ayrıca sergiledikleri eylemlerin suç davranışı olmadığını iddia etmektedir (Dhami, 2007). Suçu meşrulaştırıcı bilişsel çarpıtmalar, rehabilitasyon sürecini de sekteye

uğratabilecek ve suç davranışlarının sürdürülmesinde etkili rol oynayacak oldukça önemli bir risk faktörü olarak tanımlanmıştır. (Walters, 1995; Walters, 1999; Walters, 2007; Lloyd ve Serin, 2012). Walters (1990), Bandura ve Beck'in çalışmalarından yola çıkarak; suç davranışlarını yordayan inanç sistemlerini, bilişsel çarpıtmaları, kendine hizmet eden bilişsel yanlılıkları ve tutumları "kriminal düşünce" olarak tanımlanmıştır. Kriminal düşüncenin suç davranışlarını yordama önemli bir fenomen olduğu pek çok çalışma tarafından vurgulanmaktadır (Duyguner, 2018; Tekin, 2021). Bir sonraki bölümde suç davranışları için risk faktörü olan kriminal düşünce detaylı bir biçimde tartışılmaktadır.

2.2. Kriminal Düşünce

Bu bölümde suç davranışlarının ortaya çıkışında ve sürdürülmesinde etkili olan; biliş, inanç sistemleri ve tutumlar olarak tanımlanan (Walters, 1990; Walters, 2006; Walters ve DeLisi, 2013; Duyguner, 2018) kriminal düşünce kavramının gelişimi, değerlendirilmesi, ilişkili olduğu faktörler incelenmektedir.

2.2.1 Kriminal Düşünce Kavramının Gelişimi ve Ölçülmesi

Ellis (1962), Maultsby (1975) ve Meichenbaum (1974) gibi bilişsel teorisyenler, davranışın bir boşlukta var olmadığını iddia etmişlerdir. Ayrıca davranışın ortaya çıkmasında, bilişin işlevi olduğunu vurgulamışlardır. Ellis'e (1962) göre bireyin duygusal ve davranışsal tepkilerini belirleyen unsur; bireyin başına gelen bir olay veya durumdan ziyade, olaya veya duruma ilişkin yorumlarıdır. Ellis (1962), duygusal ve davranışsal problemlerin, hatalı ve rasyonel olmayan bir bilişsel sistem sebebiyle ortaya çıktığını iddia etmiştir. Ellis'in (1962) ortaya koyduğu "irrasyonel düşünce" kavramından sonra kriminolojide de biliş fenomeni davranışlarını açıklamada kabul edilmiş ve biliş fenomeni kriminolojinin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır (Maruna ve Copes, 2005). Ellis'in yaklaşımına göre; aile ortamı, sosyal sınıf ve akran ilişkileri gibi faktörler suç davranışı açısından yatkınlaştırıcı unsurlar olabilir. Fakat suç davranışına yol

açan, kişinin bu faktörlere karşı benimsediği tutum ve bilişlerdir (Walters, 1990). Nitekim Burt (1983), cinsel saldırıdan ceza alan insanların şiddeti daha fazla rasyonelleştirdiğini ortaya koymuştur. Gölge'nin (2005) çalışması, cinsel saldırı suçlularının mağdurlara ilişkin çeşitli kalıp yargılarının olduğunu bildirmiştir. Suçluların, suç eylemlerini bu bilişsel çarpıklıklar çerçevesinde ele aldığı ortaya konmuştur.

Suç davranışlarının temelinde bilişlerin etkin rol oynadığı düşüncesi çeşitli meta analiz sonuçları tarafından da destek bulmuştur (Gendreau, Little ve Goggin, 1996; Walters, 2020). Yakın zamanda Walters (2020), suç davranışının ortaya çıkmasında ve sürdürülmesinde etkili olduğu düşünülen sosyal bilişsel değişkenleri, bilişsel çarpıtmaları inceleyen 62 çalışmayla bir meta analiz çalışması yapmıştır. Konuya ilişkin 2955 çalışma bulunmuş ve mükerrer sonuçları ortaya koyan çalışmalar analizden çıkarılmıştır. Bu meta analizde, hem mahkumlar hem de genel popülasyon üzerinde yürütülen çalışmalar bulunmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen bilişsel değişkenlerin, ergenlerde ve yetişkinlerde suç davranışlarıyla ilişkili olduğu bildirilmiştir (Walters, 2020).

Meta analizler dışında kriminolojide birçok yaklaşım suç davranışlarıyla bilişlerin etkileşimine dikkat çekmektedir. Sosyal öğrenme yaklaşımı ve Sutherland (1978); suçlulara maruz kalmanın suç davranışının öğrenilmesinde etkili olduğunu vurgulamaktadırlar. Özellikle suç davranışının sürdürülmesinde bilişsel rasyonalizasyonlar, tutum ve düşünceler birey tarafından öğrenilmektedir (Walters, 2006; Duyguner, 2018). Sykes ve Matza (1957) nötralizasyon teorisinde, kanunları çiğneyenlerin büyük çoğunluğunun kendi eylemlerini haklı çıkarmaya ve rasyonelleştirmeye çalıştığını savunmaktadır. Nötralizasyon teorisi, beş teknik üzerinden bireyin suçu rasyonalize etme sürecini açıklar. Mağdurun yaşadığı zararı reddetme ("sağ kurtuldu"), sorumluluğu reddetme ("kaderdi"), sosyal baskıyı reddetme ("gerçek suçlu toplumdur"), kurbanın reddetme ("bunu o da istiyordu") ve üst bir misyona başvurma ("bunu arkadaşlarım için yaptım") unsurlarıyla nötralizasyon süreci açıklanmıştır. Nötralizasyon teknikleri hem ergen hem de yetişkin suçlularda gözlemlenmiştir. Bu teknikler suç davranışının

ortaya çıkmasında ve suçun sürdürülmesinde önemli rol oynamaktadır (Maruna ve Copes, 2005). Kriminolojide yer alan bu yaklaşımlar; suçluluk ile ilişkilendirilebilecek hatalı ve çarpıtılmış bilişlerin araştırılmasına yol açmış, "kriminal düşünce" kavramını şekillendirmiştir.

Yochelson ve Samenow (1976), mahkumlarla yaptıkları çalışmalar neticesinde, suçluluğu karakterize ettiğine inandıkları tipik 52 hatalı/yanlı/çarpıtılmış düşünce ve 8 kriminal düşünce karakteristiği ortaya koymuşlardır. Duyguner (2018)'e göre bu çalışma, kriminal düşünce kavramını sistematik biçimde kavramsallaştıran ilk çalışmadır. Yochelson ve Samenow'a (1976) göre mahkumlar üzerinde yürütülen çalışmaları mevcut rehabilitasyon çalışmaları için yetersiz kalmaktadır. Rehabilitasyon için, suçlulukla ilişkilendirilen ve çarpıtılmış bilişler neticesinde ortaya çıkan, kriminal düşüncelerin değiştirilmesi gerekmektedir (Duyguner, 2018). Yochelson ve Samenow (1976), kontrol grubu eksikliğinden ve geniş bir örneklemle çalışmadıklarından ötürü, geçerlilik ve genellenebilirlik açısından eleştirilmişlerdir (Walters, 2006)

Yolchelson ve Samenow'un çalışmalarından yola çıkarak Walters ve White (1989), suçlu yaşam tarzı modelini geliştirmişlerdir. Suçlu yaşam tarzı, bir suçlunun düşünme biçiminden ve inanç sistemlerinden yani kriminal düşüncelerden kaynaklanmaktadır. Yatkınlaştırıcı faktörler (genetik, aile, sosyoekonomik düzey gibi) suç davranışına ilişkin seçenekleri sınırlandırsa da, bu unsurlar suç davranışını belirleyemez. Ceza adalet sistemi suçun temel nedeni olan kriminal düşünceyi, düşünce ve seçim unsurunu gözden kaçırmaktadır (Walters ve White, 1989). Suçlu yaşam tarzı modeli, sekiz bilişsel kriminal düşünce stiliyle suç davranışlarının rasyonalize edildiğini öne sürmektedir. Bu unsurlardan *yumuşatma*, bireylerin dışsal atıflarla suç davranışlarını rasyonelleştirmeye çalıştığı süreçtir. Sykes ve Matza'nın (1957) nötralizasyon teknikleri, suçlular tarafından suç davranışının sorumluluğundan kurtulmak için kullanılan yaygın yumuşatma biçimleridir. *Sınırlama,* suçluların caydırıcı unsurları ortadan kaldıran veya sınırlandıran bilişsel stratejilerdir. Yochelson ve Samenow (1976), öfke ve şiddet kullanımının sınırlamaya hizmet ettiğini bildirmiştir. *Hak görmenin* temelinde, suçluların kendilerini özel kişiler olarak görmeleri ve yasalarının kendileri için geçerli olmadığına inanmaları yatmaktadır.

Güç yönelimi, suçluların çevre üzerindeki kontrol sağlama arzularından kaynaklanmaktadır. Suçlulara göre; açık biçimde güç göstermeyen kişiler, zayıf ve manipülasyona açık algılanabilirler. *Duyarlılık;* daha önce ortaya konan bir suç eyleminin, yapılacak iyiliklerle telafi edilebileceğine ilişkin benmerkezci bir inançtır. *Aşırı iyimserlik,* suçluların her şeyin üstesinden gelebileceklerine emin oldukları aşırı bir iyimserlik veya özgüven biçimidir. *Bilişsel tembellik,* suçluların eylemleri ve düşünceleri üzerine eleştirel değerlendirmeler yapmada az çaba göstermeleridir. *Süreksizliği* ise; suçluların davranışlarında görülen istikrarsızlıkla, güvensizlikler ve tereddütler olarak tanımlamak mümkündür (Walters ve White, 1990; Walters, 1995a; Walters, 2003a; Walters, 2006; Duyguner, 2018). Suçlu yaşam tarzı modelinden sonra Walters, kriminal düşünce biçimlerinin ölçümlenebilmesi için "Kriminal Düşünce Stilleri Psikolojik Envanterini (Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles-PICTS)" geliştirmiştir. Envanter, 80 maddeyi içermekte sekiz kriminal düşünce yapısı faktörünü içermektedir. Kriminal düşünce stillerinin ölçülmesinde envanterin geçerli ve güvenli bir araç olduğu gösterilmiştir (Walters, 1995a, 1995b; Duyguner, 2018). Tüm bu olumlu sonuçlara rağmen; Birleşik Krallık'ta erkek mahkumlar üzerinde Walters'ın (1995a) geliştirdiği kriminal düşünce ölçeğinin Birleşik Krallık güvenirlik-geçerlilik çalışmalarında, özellikle genç mahkumlarda tutarlı sonuçlar vermediğini bildirmişlerdir (Palmer ve Hollin, 2004). Bu sebeple, literatürde kriminal düşünceyi ölçmeyi amaçlardan birden çok ölçüm aracı geliştirilmiştir.

Literatürde kriminal düşünceyi ölçmeyi amaçlayan yaygın kullanılan altı ölçme aracı bulunmaktadır (Jones, Mitchell ve Tafrate, 2021). Kriminal Düşünce Stilleri Psikolojik Envanteri (PICTS; Walters, 1995), Kriminal Düşünce Ölçeği-Değiştirilmiş Form (CSS-M; Simourd, 1997), Kriminal Tutum ve Birliktelikler Ölçeği (MCAA; Mills, Kroner ve Forth, 2002), Kriminal Düşünce Ölçeği (TCU CTS; Knight ve ark., 2006), Suçlu Düşünce Stilleri Ölçeği (MOTS; Mandracchia ve diğerleri, 2007), Kriminojenik Düşünce Profili (CTP; Mitchell ve Tafrate, 2012).

"Kriminal Düşünce Ölçeği-Değiştirilmiş Form" (Criminal Sentiments Scale-Modified-CSS-M); 114 Kanadalı mahkum üzerinde yapılan bir çalışma neticesinde geliştirilmiştir

(Simourd, 1997). Suçla ilişkilendirilen düşünce, inanç ve tutumları ölçülmektedir. Kırk bir madde ve beş alt ölçekten oluşmaktadır. Yasalara, adli güçlere ve kolluk kuvvetlerine yönelik anti sosyal tutum ve düşünceler üç alt boyutu içermektedir. Diğer alt ölçekler nötralizasyon teorisi temel alınarak oluşturulmuştur. Suç eylemlerine ilişkin tolerans düzeyini ve suç davranışına dair çeşitli meşrulaştırma unsurlarını ölçümleyen alt ölçekleri de bulunmaktadır. Walters'a (2006) göre ölçek, suç davranışının yordanmasında güvenilir, geçerli ve işlevsel araçlarından birisidir.

"Kriminal Tutum ve Birliktelikler Ölçeği (Measures of Criminal Attitudes and Associates-MCAA)", iki yıl veya daha uzun bir süre hapis cezası almış 341 mahkumla ile yapılan görüşmeler neticesinde geliştirilmiştir. Ölçek iki kısımdan oluşmaktadır. Suçlu kişilerle etkileşim düzeyi ile hak görme, anti sosyal tutum, anti sosyal davranışlar ve şiddet unsurlarını içeren alt boyutları içermektedir. Ölçek, kriminal düşüncenin değerlendirilmesine dair kullanılan güvenilir ve geçerli bir araç olarak literatürde yer almaktadır (Mills, Kroner ve Forth, 2002).

"Suçlu Düşünce Stilleri Ölçeği (Measure of Offender Thinking Styles-MOTS)" Mandracchia ve arkadaşları (2007) tarafından geliştirilen ve yetmiş yedi maddeden oluşan bir araçtır. 2011 yılında ise revize edilen ölçek yetmiş maddeden oluşmaktadır (Mandracchia ve Morgan, 2011). Ölçeğin faktör analizleri neticesinde üç faktör ortaya çıkmıştır. Kriminal düşünce, kontrol, bilişsel olgunlaşmamışlık ve benmerkezcilik çerçevesinde ölçülmektedir (Mandracchia ve ark., 2007). Kontrol, güç ihtiyacı ile ilgili düşünme kalıpları ile karakterize edilir. Bilişsel olgunlaşmamışlık, bilişsel kısayollara (örneğin yargılama, etiketleme, genelleme) aşırı derecede bağımlı düşünme ve sorumluluktan kaçınma ile karakterizedir. Benmerkezcilik ise, kendine aşırı odaklanma, benzersizlik, ayrıcalıklı olmaya dair yanlı bilişsel tutumlarla karakterizedir. Ölçek kriminal düşüncenin ölçülmesinde güvenilir ve geçerli bir ölçme aracıdır (Mandracchia ve ark., 2007; Mandracchia ve Morgan, 2011).

"Kriminojenik Düşünce Profili (Criminogenic Thinking Profile-CTP)" bin beş yüzü aşkın suç işlemiş katılımcı üzerinde yapılan bir çalışma neticesinde geliştirilmiştir. Dörtlü likert tipte olan, altmış iki maddeden oluşan ve sekiz faktörü içeren ölçek güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı

olarak sunulmuştur (Mitchell ve Tafrate, 2012). Araştırmacılar, diğer kriminal düşünce ölçeklerinden farklı olarak psikopati ile karakterize olan unsurlara daha fazla odaklanmıştır. Ölçekte ortaya çıkan faktörden altısı, Hare tarafından (1996) psikopati ile ilişkilendirilmiş, unsurlarla ilişkilidir (Başkalarını Görmezden Gelme, Heyecan Talebi, Yanlı Değerlendirme, Duygusal Olarak Ayrılma, Sömürü ve Büyüklenmecilik). Diğer iki faktör (Düşük engellenme toleransı ve Gerekçelendirme) Sykes ve Matza'nın (1957) nötralizasyon teorisi ile tutarlı görünmektedir (Mitchell ve Tafrate, 2012).

Literatürde yer alan bir diğer ölçek ise "Kriminal Düşünce Ölçeğidir (Texas Christian University Criminal Thinking Scales-TCU CTS)". Bu çalışmada da kullanılan ölçek, Knight ve arkadaşları (2006) tarafından geliştirilmiştir. 2019 yılında Türkçe adaptasyonu yayımlanmıştır (Duyguner ve Gölge, 2019). Ölçeğin; kriminal düşünce çalışmalarına uygun, güvenilirlik ve geçerliliğe sahip olduğunu bildiren çalışmalar mevcuttur (Knight ve ark., 2006; Duyguner ve Gölge; 2019). 36 madde ve 6 alt boyuttan oluşan ölçek; Walters (1995a, 1995b), Yochelson ve Samenow (1976) ve nötralizasyon teorisi esas alınarak hazırlanmıştır. Güç yönelimi, kişisel sorumsuzluk, meşrulaştırma, merhametsizlik, hak görme ve kriminal rasyonalizasyon gibi alt boyutlara sahiptir. Literatürde yer alan çalışmalar ölçeğin, suç işlemiş bireylerde tutarlı ve suç davranışını öngörücü sonuçlar verdiğini ortaya koymuştur (Simpson ve ark., 2006; Dembo ve ark., 2007; Best ve ark., 2009; Brooks Holliday ve ark., 2012; Rahim, 2017; Warner, Conley ve Murphy, 2018; Stacer ve Solinas-Saunders, 2018; Yang ve Perkins, 2021). Ölçek yaygın olarak suç işlemiş insanlar üzerinde kullanılsa da suç işlememiş insanlar üzerinde kriminal düşünce stillerini değerlendiren çalışmalar mevcuttur (McCoy ve ark., 2006; Shaw ve ark., 2014; Fix ve Fix, 2015; Duyguner ve Gölge, 2019; Tekin, 2021).

2.2.2 Kriminal Düşünce ve Suç Davranışları Arasındaki İlişki

Literatürde kriminal düşünce; suç davranışlarını öngörme, suçluların rehabilitasyonu, suç davranışları açısından risk faktörleri açısından pek çok araştırmacı tarafından incelenmiştir. Bu bölümde literatürde yer alan çalışmalar aktarılmaktadır.

Kriminal düşünce temelde, suçlu bir yaşam tarzına yol açması, onu desteklemesi ve sürdürmesi daha muhtemel olan belirli düşünme tarzlarına atıfta bulunur (Walters, 2007). Kriminal düşünce suç için bir risk faktörü, suç eğilimlerini incelemek için güçlü bir değişkendir (Yang ve ark., 2013; Walter, 2007; Walters 2012). Nitekim pek çok çalışma kriminal düşünce ölçeği ile tekrar suç işleme arasında bir bağlantı olduğunu ortaya çıkarmıştır (Walters, 2012; Walters ve Elliot, 1999; Gonsalves, Scalora ve Huss, 2009; Walters, 2011). Yakın zamanda yapılan yapılan bir meta analiz çalışması, Walters ve White'ın (1989) geliştirdikleri modeldeki kriminal düşünce stilleri ile ergen suçlular üzerinde yapılmış 62 çalışmayı incelemiştir (Walters, 2020). Analiz sonucunda, suç davranışları için bir risk faktörü olan kriminal düşünce stilleriyle suç davranışları ilişkili bulunmuş, hem de kriminal düşüncenin suç davranışlarını öngörmede etkili olduğu bildirilmiştir (Walters, 2020). Yine Walters (2016) tarafından yapılan ve 1789 örneklemi içeren bir meta analiz çalışmasında, kriminal düşüncenin yetişkin ve ergen suçlu katılımcılarda suç davranışını öngörmede etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Kriminal düşünceler; bilişsel çarpıtmalar yoluyla bireyin sorumluluktan kaçınmasına, davranışın sonuçlarını minimize etmesine ve suç davranışını meşrulaştırmasına yol açmaktadır (Walters, Deming ve Casbon, 2015). Ergen hükümlüler üzerinde yapılan bir çalışma, kriminal düşünce unsuru olan hak görme gibi bilişsel çarpıtmaların mahkumlarda yüksek bir düzeyde görüldüğünü ortaya koymuştur (Dembo, Turner ve Jainchill, 2007). 300'ü aşkın cinsel suçlardan hüküm giymiş mahkumlar üzerinde yapılan bir çalışma, kriminal düşünce stillerinin özellikle yetkilendirmeye ilişkin bilişsel çarpıtmaların suç davranışıyla ilişkili olduğunu bildirmiştir (Walters, Deming ve Casbon, 2015). Cinsel saldırı suçlularında yapılan pek çok çalışma bilişsel

çarpıtmaların, suç davranışlarının öngörülmesinde kilit rolde olduğunu bildirmektedir (Hanson ve Bussière, 1998; Mann, Hanson ve Thornton, 2010; Walters, Deming ve Casbon, 2015).

Kriminal düşünce, sergilenen suç davranışına göre farklılık gösterebilir. Şiddet suçu işlediğini bildirmiş erkek katılımcıların kriminal düşünce ölçeği skorlarının şiddet içermeyen suç işlemiş bireylere göre önemli ölçüde yüksek olduğu bulgulanmıştır. (McCoy ve ark., 2006). Hükümlüler üzerinde yapılan bir çalışmada, yakın partnere dönük şiddeti öngörmekte kriminal düşünce fenomeninin işlevsel olduğu bulgulanmıştır (Walters, 2020). Suç türlerine göre bilişsel çarpıtmaların değişkenlik göstermesi muhtemeldir. Özellikle; hile, dolandırıcılık ve ekonomik suç eylemlerinde bulunan beyaz yakalı suçlularla yapılan çalışmaların oldukça çarpıcı sonuçları bulunmaktadır. Beyaz yakalı suçlar olarak tanımlanan suç davranışlarına ilişkin tanımlar ülkeler arasında farklılık gösterebilmektedir. Dhami'nin (2007) çalışmasında bir suçlu hariç tüm katılımcılar yaptıkları suç eylemlerini suç olarak görmeyip meşru görme eğilimindedir. Katılımcılar, işledikleri suçların başka bir ülkede suç olarak tanımlanmaması ve mağdura açık bir zarar vermemeleri üzerinden bilişsel çarpıtmalara başvurmaktadır (Dhami, 2007). Beyaz yakalı suçlularda özellikle yumuşatma ve yetkilendirme kriminal düşünce stilleri ön plana çıkmaktadır. Beyaz yakalı suçluların kriminal düşünce stillerine ilişkin daha kapsamlı bilgilere sahip olmak, bu tür suçlular için daha verimli rehabilitasyon programlarının oluşturulmasına yardımcı olabilir (Ragatz ve ark., 2012). Yakın zamanda ülkemizde yapılan bir çalışma kriminal düşüncelerin, şiddet içeren suç davranışlarıyla ve şiddet içermeyen suç davranışlarıyla pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon gösterdiğini saptamıştır (Tekin, 2021).

Kumsta ve arkadaşlarının (2013) yaptığı epigenetik araştırma, boylamsal araştırmaları ele alan meta analiz çalışmaları (Stouthamer ve ark., 2001; Wilson ve ark., 2009) çocukluk döneminde kötü muameleye kalmanın suç davranışları açısından bir risk faktörü olduğunu ortaya koymuştur. Widom ve Maxfield (2001), Amerika Birleşik Devletleri'nde mahkumların kayıtlarını incelemişlerdir. Mahkumlar arasında çocukluk döneminde kötü muamele ve istismara maruz kalma öyküsü olanların oranı yüksektir. Suç işleme açısından istismar ve ihmale maruz kalanlar

yüksek risk altındadır (Widom ve Maxfield, 2001). Çeşitli ülkelerde yapılan araştırmalar da çocukluk döneminde kötü muameleye maruz kalmanın, mahkum popülasyonlarında oldukça yaygın olduğunu ve suç davranışlarına dair bir risk faktörü olduğunu bildirmektedir (McClellan, Farabee ve Crouch, 1997; Green ve ark., 2005; Skarupski ve diğerleri, 2016). Suç davranışlarını yordayan kriminal düşünce stilleri ile çocuk çağı travmaları arasındaki ilişki mahkumlar üzerinde yapılan iki çalışmayla incelenmiştir (Cuadra ve ark., 2014; Yang ve Perkins, 2021).

Araştırmaların sonuçları çocuklukta kötü muameleye maruz kalma deneyiminin, ortaya çıkan suç eylemlerinde aracı rolü olduğunu bildirmiştir. Çocukluk dönemi istismar veya ihmal öyküsünün, bilişsel çarpıtmalar yoluyla suç davranışlarının ortaya çıkmasında ve sürdürülmesinde tetikleyici olduğu bildirilmiştir (Cuadra ve ark., 2014; Yang ve Perkins, 2021). Cuadra ve arkadaşlarının (2014) çalışmasında; fiziksel ihmal ve istismar öyküsü olan katılımcıların tüm kriminal düşünce stillerinde yüksek düzeyde semptom gösterdiği bulgulanmıştır. Araştırmacılar ayrıca; proaktif ve reaktif kriminal düşünce stillerinin, şiddet içermeyen suçlar ve cinsel suçlar açısından aracı rol görevi üstlendiğini bildirmiştir (Cuadra ve ark., 2014). Bu sonuçlar, suç ve çocukluk çağı travmalarına ilişkin nedensel sonuçlar ortaya koyamasa da ileride yapılacak bilişsel müdahaleler için önemli veriler sağlamaktadır. Fakat her iki çalışma da yalnızca mahkumlar üzerinde yürütüldüğü için konuya ilişkin farklı katılımcı gruplarından daha fazla veriye ihtiyaç vardır.

Suçlulukla ilişkilendirilen bilişsel çarpıtmalar ve kriminal düşünce stillerinden hareketle suçlulara yapılan bilişsel müdahale çalışmaları da literatürde yer almaktadır (Walters ve ark., 2002; Newton, Coles ve Quayle, 2005; Braham, Jones ve Hollin, 2008; Tapp ve ark., 2009; Warner, Conley ve Murphy, 2018). Konuya ilişkin ilk çalışmalardan olan Walters ve arkadaşlarının (2002) araştırması, 80 mahkum ve kontrol grubu üzerinde yapılmıştır. Kriminal düşünce stilleri psikolojik envanterinin (Walters, 1995a) ortaya koyduğu bilişsel çarpıtmaları değiştirmeyi amaçlayan, 10 haftalık psikoterapi destekli programda; katılımcıların, kontrol grubuna oranla kriminal düşünce alt ölçeklerinde ve toplam puanlarında anlamlı derecede daha

düşük puan aldırdıkları bildirilmiştir. Kriminal düşünceye dair en güncel çalışmalardan birisi olan Warner ve arkadaşlarının (2018) araştırması da benzer sonuçlar göstermektedir. Araştırmaya katılan mahkumlarda müdahale sonrasında; gerekçelendirme ve güç yönelimi alt boyutlarında ciddi bir azalmalar bildirilmiştir. Müdahaleden sonra katılımcıların kriminal düşünce stillerinin çoğunda ve kriminal düşünce ölçeğinin (Knight ve ark., 2006) toplam puanında öncekinden daha düşük puanlara sahip oldukları bildirildi (Warner ve ark., 2018). Bu iki çalışma dışında literatürde yer alan 3 araştırma daha benzer bulguları bildirmiştir (Newton, Coles ve Quayle, 2005; Braham, Jones ve Hollin, 2008; Tapp ve ark., 2009). Sonuçlar umut verici olsa da daha başarılı bilişsel müdahalelerin yapılabilmesi için daha fazla veriye ihtiyaç vardır. Kriminal düşünce çalışmaları sıklıkla mahkumlar üzerinde yapılmıştır. Fakat yakalanmayan, ceza adalet sistemine girmeyen pek çok suçlu da genel popülasyon içerisinde yaşamaktadır. Kriminal düşünce çalışmalarına dair pek çok araştırmacı, suçla mücadelede daha iyi sonuçlar alabilmek adına, konuya ilişkin farklı topluluklarda daha detaylı analizlerin yapılması gerektiği vurgulamaktadır (Duyguner ve Gölge, 2019; Yang ve Perkin, 2020; McCoy ve ark., 2006; Walters, 1995; Mandracchia ve ark., 2011).

Bilimsel otoriteler, erkeklerin kadınlara oranla daha fazla suç eyleminde bulunduklarından hareketle daha çok erkekler üzerinde suç araştırmaları yürütmektedir (İçli, 2021). Kriminal düşünceye dair araştırmalar sıklıkla erkek mahkumlara odaklansa da, Walters ve arkadaşları (1998) 227 kadın mahkum üzerinde bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, kadın mahkumların erkek mahkumlara oranla kriminal düşünce toplam skorları daha yüksek bulgulanmıştır. Fakat ergen mahkumlar üzerinde yapılan bir çalışmada cinsiyetler arasında bir farklılık bulunamamıştır (Dembo, Turner ve Jainchill, 2007). Folk ve arkadaşlarının (2018) yaptıkları boylamsal araştırmada da kriminal düşünce ve tekrar suç işleme davranışlarında cinsiyetin etkili bir unsur olmadığı bulgulanmıştır. Cinsiyetin kriminal düşünce üzerinde doğrudan bir etkisi olduğundan tam olarak bahsedilemez (Vaske, Gehring ve Lovins, 2017). Fakat farklı gruplarda kriminal düşünce stillerinde farklılaşmalar bulgulamak mümkündür. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada; şiddet davranışında bulunduğunu bildiren erkeklerin

tüm kriminal düşünce biçimlerinde diğer gruplara oranla daha yüksek skor aldıkları bildirilmiştir. Kız öğrencilerde ise şiddet davranışında bulunduklarını bildirenler ve mala karşı suç eyleminde bulunduğunu bildirenler; kriminal düşünce ölçeğinin tüm boyutlarından diğer gruplara göre daha yüksek skor aldıkları bulgulanmıştır (McCoy ve ark., 2006).

Mahkumlar dışında genel popülasyon üzerinde yapılan çalışmalar da kriminal düşünce stillerinin suç davranışlarını yordayıcı olduğunu bildirmektedir (McCoy ve ark., 2006; Ragatz ve ark., 2011; Schwartz ve ark., 2012; Shaw ve ark., 2014; Fix ve Fix, 2015; Duyguner 2018; Tekin, 2021). Şiddet içeren suç davranışlarında bulunanların, özellikle güç yönelimi açısından diğer gruplara oranla kriminal düşünce düzeylerinin daha yüksek olduğu araştırmacılar tarafından bulgulanmıştır (McCoy ve ark., 2006; Ragatz ve ark., 2011; Fix ve Fix, 2015). Genel popülasyonda yapılan bir başka çalışma, insana şiddet dışında hayvana şiddet davranışı gösteren bireylerin de güç yönelimi açısından yüksek kriminal düşünce düzeyine sahip olduklarını göstermiştir (Schwartz ve ark., 2021). Kriminal düşünceye dair genel popülasyonda yapılan kimi çalışmalar da keşifsel niteliktedir. Örneğin; Shaw ve arkadaşları (2014), şiddet içeren video oyunlarının dolaylı açıdan kriminal düşünce düzeylerini etkilediğini ortaya koymuştur. Duyguner (2018), erken dönem şemalarla kriminal düşünce arasındaki ilişkiyi saptamaya çalışmıştır. Tekin (2021), ölüme yönelik olumsuz algılar ile kriminal düşünce stilleri arasında bir ilişki saptamıştır. Ulusal literatürde Tekin (2021) ve Duyguner ‘in (2018) çalışmaları dışında kriminal düşünce dair başka bir çalışma bulunmamaktadır. Ulusal ve uluslararası literatürde kriminal düşünceye suç işlemeyen popülasyonlarda yürütülen çalışmalar oldukça azdır. Genel popülasyonda yürütülecek çalışmaların, kriminal düşünceye stillerine dair keşifsel veriler sağlaması ve önleyici programlara katkılar sağlamaları muhtemeldir.

2.3. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları

Ruhsal travmalar; doğal afet veya kaza, sosyal felaketler (savaş, salgın hastalık, göç vb.) vücut bütünlüğüne tehdit (tıbbi yaralanma vb.), kişilerden kaynaklanan travmalar (saldırı ve şiddete maruziyet vb.) ve kişilerarası travmalar (istismar ve ihmal) neticesinde ortaya çıkan bireyin başına gelen beklenmedik şok gelişmelerdir (Fink ve diğerleri, 1995). Bu bölümde çocukluk döneminde ortaya çıkan ruhsal travmalara dair kavramsal çerçeve, kişilerarası çocukluk çağı ruhsal travmaları ve çocukluk çağı travmaları ile suç davranışları arasındaki ilişki sunulmaktadır.

2.3.1. Kavramsal Çerçeve

Alanda yaygın olarak kullanılan, ruhsal bozuklukların tanısal ve istatistiksel kitabının beşinci baskısında (DSM-5), Amerikan Psikiyatri Birliği (APA, 2013) travmayı bir kişinin; bedensel bütünlüğüne karşın bir tehdit yaşaması veya tehdide tanık olması, ölüm veya kayıp tehdidine maruz kalması ya da tanıklık etmesi neticesinde ortaya çıkan mental durum olarak tanımlamıştır. Bireyin baş etme yöntemleriyle üstesinden gelemeyeceği stresli yaşantılar, ruhsal travma olarak isimlendirilir (Şar, 1998; Bülbül ve ark., 2013). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) yaptığı bir çalışmada (1999), çocukluk çağı ruhsal travma türlerinden olan kişiler arası travmayı; çocuğun gelişimini biyo-psiko-sosyal açıdan olumsuz etkileyen kötü muamele olarak tanımlamıştır. Çocukluk çağında maruz kalınan kötü muameleler; istismar ve ihmal yoluyla çocuğun sağlığına, onuruna, gelişimine zarar verebilecek tüm eylemlerdir (WHO, 1999). Çocuğa ilişkin kötü muamele davranışları istismar ve ihmal olarak ikiye ayrılır. Kötü muameleyi uygulayan kişinin; aktif ve istendik biçimde çocuğa zarar vermesi istismar, bakım verenlerin kasıtlı biçimde ve pasif biçimde çocuğun temel gereksinimlerini karşılamaması ise ihmal olarak tanımlanmaktadır (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004; Şenkal, 2013)

Çocukluk çağındaki kötü muameleler ve travmalar literatürde yaygın biçimde beşe ayrılır: Cinsel istismar, fiziksel istismar, duygusal istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal (WHO, 2006). Bu yatay sınıflandırmaya ek olarak son zamanlarda travmatik deneyimleri kompleks veya yaygın

olarak ikiye ayıran yaklaşımlar da mevcuttur. Bu yaklaşımlar travmatik deneyimleri sıklık, süre ve şiddet açısından ele alarak yoğun travmatik deneyimleri kompleks travma olarak isimlendirmişlerdir (Hyland ve ark., 2017; Ben- Ezra ve ark., 2018; Vallieres ve ark., 2018).

WHO (2010), çocuk istismarı ve ihmali oldukça sık görülen ciddi bir sağlık sorunu olduğunu bildirmektedir. Çocuk istismarı ve ihmaline dair yapılan yaygınlık çalışmasında; kadınların yaklaşık beşte birinin, erkeklerin %5-10'unun çocuklukta cinsel istismar öyküsünün olduğunu, çocuklarda fiziksel istismar oranlarının ise %25 ila %50 arasında seyrettiğini bildirmiştir. Ek olarak çocuklarda duygusal ihmal ve istismar öyküsünün de oldukça yaygın olduğu bildirilmiştir (WHO, 2010). Türkiye'de ise Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun (1995) yaptığı bir kesitsel araştırmada paralel sonuçlar ortaya koymaktadır. Araştırmaya katılan çocukların %40'ı bakım verenleri tarafından fiziksel istismara ve şiddete maruz kaldığını bildirmiştir.

Çocukluk çağı travmalarının prevalansı üzerine yapılmış çalışmaları inceleyen geniş kapsamlı bir meta analiz çalışması, çocuk istismarı ve ihmalinin dünya genelinde halen yaygın ve önemli bir sorun olduğunu bildirmektedir (Stoltenborgh ve ark., 2015). Öz bildirime dayalı olarak genel tahmini yaygınlık oranları; cinsel istismar için 127/10007, fiziksel istismar için 226/1000, duygusal istismar için 363/1000, fiziksel ihmal için 163/1000, duygusal ihmal için 184/1000 rakamlarını ortaya koymaktadır (Stoltenborgh, 2015).

2.3.1.1 Fiziksel İstismar ve İhmal

Fiziksel istismar, çocuk üzerinde etkilerinin en net biçimde gözlemlenmesi muhtemel istismar türüdür (Yavuz, 2021). Fiziksel istismar, çocuğa kasıtlı biçimde zarar vermeyi amaçlayan, çocuğun gelişimini hatta yaşamını bile tehdit edecek güç kullanımı ya da şiddet olarak tanımlamak mümkündür (WHO, 2006). Bakım verenler çocuklarını; dayak, yanıklar oluşturma, zorla su içirme, zehirleme, iki yaşın altında şiddetli biçimde sallandırma yöntemleri ile istismar etmektedir (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004). Bu yöntemlere ek olarak, hamilelik döneminde

annelerin kasıtlı biçimde fazla alkol ve madde kullanarak infantisit davranış göstermeleri de istismar bağlamında değerlendirilmektedir (Yaşar ve Akduman, 2007). Fiziksel istismarda bakım verenlerin en çok başvurduğu yöntem dayak atmadır. Dayak atma bir fiziksel istismar türü olarak algılansa da toplumda kabul edilebilir düzeyde dayak atan ebeveynler istismarcı olarak nitelendirilmez (Şenkal, 2013). Bazı çocuklar için fiziksel istismar, kafa travması gibi, kalıcı sakatlıklarla sonuçlanır ve yaşam boyu sağlıklarını derinden etkiler. Fiziksel istismarın kısa vadede çocuk üzerinde görülen etkileri; parmak emme, alt ıslatma, uyku ve yeme bozuklukları, nörogelişimsel bozukluklar, akademik ve sosyal ilişkilerde başarısızlıktır (Pelendecioğlu ve Bulut, 2009). Çocukken fiziksel istismarı bildiren yetişkinlerin, yıllar geçse bile kronik fiziksel ve zihinsel sağlık sorunları ortaya çıkmaktadır. Fiziksel istismara maruz kalan ergenler; saldırgan davranışlar gösterme, düşük akademik performans, madde bağımlılığı (Afifi, Brownridge, Cox ve Sareen, 2006) açısından risk altındadır (Christian ve ark., 2015).

Bakım veren tarafından, çocuğun gelişimini aksatacak hatta çocuğu ölüme kadar götürecek olan temel ihtiyaçların karşılanmaması fiziksel ihmaldir. Fiziksel ihmal, çocukların; beslenme, sağlık, barınma, güvenlik gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmaması veya geciktirilmesi olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2006). Amerikan Psikiyatri Birliği (2013); bakım veren tarafından çocuğu temel gereksinimlerinden yoksun bırakan, bu yoksunluk neticesiyle çocuğun zarara uğramasına yol açan ya da çocuğu fiziksel bir zarar sürükleme potansiyeli olan kasıtlı eylemleri fiziksel ihmal olarak tanımlamıştır. Çocuklara yönelik fiziksel ihmal davranışları, çocuk ölümlerinin 10 temel nedenleri arasında gösterilmektedir (Çamurdan, 2006). Fiziksel istismara göre tespiti oldukça zordur. Çünkü fiziksel istismara göre çocuk bedeni üzerindeki etkilerini çok daha yavaş ve sinsice göstermektedir. Örneğin; bakım vereni tarafından beslenme ihtiyacı ihmal edilen bir çocukta kısa vadede ihmalin etkilerini gözlemlemek zordur. Fakat yetersiz beslenme sebebiyle uzun vadede çocukta gelişimsel anormallikler görmek oldukça muhtemeldir (Tyler, Allison ve Winsler, 2006).

2.3.1.2 Duygusal İstismar ve İhmal

Psikolojik kötü muamele olarak da bilinen duygusal istismar ve ihmal, çocukluk çağı travmaları arasında en az ele alınan ve bilinen konudur (Brassard, Hart ve Glaser, 2020). Duygusal istismar ve ihmal, bakım veren tarafından çocuğun kişilik ve sosyal gelişimini olumsuz etkileyebilecek; fiziksel temas içermeyen ceza, hakaret, ilgiden ve sevgiden mahrum bırakma davranışlarından oluşan kötü muamele türüdür (WHO, 2006). Amerikan Çocuk İstismarı Uzmanları Derneği (APSAC, 1995) duygusal istismar ve ihmali; çocuklara kendilerini değersiz, istenmeyen ve kusurlu olduklarını hissettiren bir bakım veren davranış stili olarak tanımlar. Glaser (2002); duygusal istismar ve ihmali, tekrarlanan bir dizi zararlı davranıştan öte bakım veren ve çocuk arasında kurulan zararlı bir etkileşim olarak tanımlamaktadır. Duygusal istismar ve ihmali içeren bir bakım veren- çocuk iletişimi, çocuğun mental sağlığına ve gelişimine zarar verebilecek potansiyeldedir (Glaser, 2002). Duygusal istismar ve ihmalin altı kategorisi bulunmaktadır:

- **Reddetme** (sözlü veya sözlü olmayan yollarla, çocuğu düşmanca aşağılamak, reddetmek veya yok saymak);
- **Terörize etme** (çocukta korkutma ve tehdit yoluyla suçluluk duygusu oluşturma);
- **Sömürme/ yozlaştırma** (çıkar için çocuğu uygunsuz davranışlar geliştirmeye teşvik etme);
- **Duygusal duyarlılığı inkar** (çocuğun etkileşim ihtiyaçlarını göz ardı etmek, çocuğa olumlu bir duygu ifade etmemek, çocuğa hiçbir duygusal ilgi göstermemek);
- **İzolasyon** (çocukların yaşıtları veya yetişkinlerle etkileşim kurmalarını engellemek);
- **Zihinsel, fiziksel ve eğitsel ihmal** (çocuğun ihtiyaçlarını görmezden gelmek ve karşılamamak) (APSAC, 1995).

Bu kategorilere ek olarak; çocuklar arasında ayrım, çocuğu sık sık eleştirme, çocuğa yaşının üzerinde sorumluluklar yükleme, çocuğa karşı aşırı baskıcı ve otoriter olma gibi olumsuz duygusal yüklemeler de duygusal istismar ve ihmali karşılamaktadır (Polat, 2001). Duygusal istismar ve ihmale maruz kalan çocuklarda birçok davranışsal, bilişsel, sosyal ve gelişimsel

problem ortaya çıkabilir. Duygusal istismar ve ihmal, çocukların kendilerini değersiz ve istenmeyen kişi olarak hissetmelerine yol açabilir (Glaser, 2002). Çocukluk çağında duygusal istismara ve ihmale maruz kalmak bireyde uzun yıllar olumsuz etkiler ortaya çıkarabilir. Mental sağlık açısından, duygusal istismar ve ihmalin diğer çocukluk çağı travmalarından daha fazla olumsuz etkiler yaratmaktadır. Literatürde yer alan çalışmalar duygusal istismar ve ihmale maruz kalmanın; depresyon, anksiyete bozukluklar, intihar eğilimi güçlü biçimde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ek olarak, bilişsel fonksiyonlardaki bozulmalardan dolayı düşük akademik başarı, madde kullanımı, riskli cinsel davranışlar, dissosiyasyon, psikoz, sınırda kişilik bozukluğu, yeme bozuklukları da duygusal istismar ve ihmalle ilişkilendirilmektedir (Berzenski, Madden ve Yates, 2019).

2.3.1.3 Cinsel İstismar

Cinsel istismara ilişkin herkes tarafından kabul görmüş, tek ve genel geçer bir tanım bulunmamaktadır (Bulut Şahin, 2020). Cinsel istismar: "bir yetişkinin cinsel arzularını; baskı, güç, tehdit veya manipülasyon yoluyla henüz cinsel gelişimini tamamlamamış ya da cinselliğin idrakinde dahi olmayan bir çocuk üzerinden karşılaması" olarak tanımlanmaktadır (Aktepe, 2009; Alpaslan, 2014). İstismar davranışını yapan kişinin çocukla kan bağı olan biri olması halinde, istismar durumu ensest olarak adlandırılır. Cinsel istismar tanımında çocukla bir yetişkin arasında geçen cinsel aktivite vurgusu dikkat çekse de; aralarında dört yaş veya üstü fark olan iki çocuk arasındaki cinsel aktiviteler de cinsel istismar olarak değerlendirilebilir. Yaşça büyük olan çocuk tarafından küçük çocuğun, cinsel tatmin amacıyla; cinsel bir aktiviteye zorla ya da iknayla maruz bırakılması, cinsel istismar bağlamında değerlendirilir (Aktepe, 2009). Amerikan Ulusal Çocuk İstismar ve İhmali Merkezi (NCCAN, 1981) cinsel istismarı; belirgin bir güç, kontrol ve cinsel haz amacıyla bir yetişkinin çocuk ile kurduğu cinsel etkileşim olarak tanımlamıştır. Bu tanıma ek olarak; bu cinsel etkileşimde, failin istismar mağduru çocuktan en az beş yaş büyük olması da cinsel istismar bağlamında değerlendirilmektedir. Çocuğun cinsel istismarı maalesef halen

varlığını devam ettiren küresel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Hailes ve ark., 2019). Cinsel istismarın literatürde 7 adet görünüm şekli vardır. Bunlar; temas içermeyen cinsel istismar (cinsel içerikli söylemler, teşhircilik ve röntgencilik), cinsel temas, oral-genital ilişki, interfemoral ilişki (penetrasyonun olmadığı sürtünme gibi eylemler), seksüel penetrasyon, cinsel sömürü (çocuğu pornografi ve fuhuş için kullanma eylemleri) ve diğer istismar türlerini de içeren cinsel istismar eylemleridir (Faller, 2003).

Cinsel istismarın yaygınlığına ilişkin veri paylaşmak oldukça zordur. Çünkü araştırmacılar, çocuk istismarı vakalarının yalnızca %7 ila %15 arasında olan bir kısmının yetkililere ulaştığı bildirmektedir (McGuire ve London, 2020). Dünya çapında öz bildirime dayalı cinsel istismar yaygınlık araştırmalarının meta analizini yapan bir çalışma (Stoltenborgh ve ark., 2011); cinsel istismar yaygınlığının %12 olduğunu bildirmektedir. İlgili meta analiz çalışması, 10 milyona yakın birey ve 331 bağımsız örneklemden hareketle küresel yaygın verisi sunmaktadır (Stoltenborgh ve ark., 2011). Ülkemizde yaklaşık iki bin lise öğrencisiyle yapılan geniş çaplı iki araştırmada benzer oranlar bildirilmiştir. Zoroğlu ve arkadaşlarının (2001) çalışmasında %10.7, Alikaşifoğlu ve arkadaşlarının (2006) çalışmasında ise %13.4 yaygınlık oranı bildirilmiştir. Ulukol ve arkadaşlarının (2014) Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ile ortak yayınlamış oldukları raporda, Türkiye'de cinsel istismara maruz kalma oranı %7.9 olarak saptanmıştır.

Cinsel istismara maruziyet, bireyde psikososyal, fiziksel ve mental açıdan ciddi zararlara yol açmaktadır (Hailes ve ark., 2019). İstismarın ardından; depresyon, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu, olumsuz benlik saygısı ve uyum bozuklukları mağdurda ortaya çıkmaktadır. Cinsel istismar, uzun vadede bireylerin işlevselliğini de oldukça kötü etkilemektedir (Er, 2010). Kısa vadede istismar mağduru çocuğun; utanç, suçluluk, öfke, kaygı, kimlik çatışmaları, psikotik eylemler, alkol ve madde bağımlılığı, yeme bozuklukları, uyum problemleri ve sağlık kaçınma davranışları göstermesi muhtemeldir (Martens, 2007). Cinsel istismarın mağdur üzerindeki uzun vadeli etkilerine odaklanan incelemeler; travma sonrası stres bozukluğu, şizofreni ve alkol madde bağımlılığı ile cinsel istismar öyküsü arasında güçlü ilişkiler saptamıştır (Hailes ve ark., 2019).

Cinsel istismarın mağdur üzerindeki uzun vadeli etkilerine dair 559 çalışmayı inceleyen bir meta analiz (Haile ve ark., 2019); cinsel istismarla 26 psikososyal, psikiyatrik ve sağlık problemini ilişkili bulmuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre cinsel istismarla; konversiyon bozukluğu, anksiyete, borderline kişilik bozukluğu ve depresyon arasında güçlü ilişki saptanmıştır. Ek olarak; 4 milyonun üzerinde yer alan örneklem grubunda suç davranışlarının, alkol ve madde bağımlılığının, travma sonrası stres bozukluğunun yaygın gözlemlendiği bildirilmiştir.

2.3.2. Çocukluk Çağı Travmaları ile Suç Davranışları Arasındaki İlişki

Widom (1989) çocukluk çağı travmalarına maruz kalan çocukların, bir kontrol grubuna oranla daha yüksek suç davranışları sergilediklerini vurgulamaktadır. Çocuk çağında kötü muameleye maruz kalmak; şiddetin bir iletişim dili gibi bireyde kökleşmesine, şiddet gibi işlevsiz atıfların gelişmesine yol açar. Şiddeti besleyen bu atıflar, şiddet suçlusu olma olasılığını arttırır (Widom, 1989). Şiddet döngüsü olarak adlandırılan bu hipotez, çok sayıda boylamsal ve kesitsel çalışma tarafından desteklenmiştir (Lansford ve ark., 2007; Sarchiapone ve ark., 2009; Hoeve ve ark., 2015; Malvaso ve ark., 2018a). 5 yaşından 21 yaşına kadar izlenen 574 çocuk üzerinde yapılan bir boylamsal çalışmada (Lansford ve ark., 2007); yaşamlarının ilk beş yılında fiziksel istismara maruz kalan bireylerin şiddet içeren ve şiddet içermeyen suçlar nedeniyle tutuklanma ihtimallerinin yüksek olduğunu göstermiştir. Braga ve arkadaşları (2017), çocuklukta kötü muamele ile ergenlerin saldırgan ve antisosyal davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen 33 prospektif boylamsal çalışmayı incelediler. Meta analizin sonuçlarına göre, fiziksel istismarın saldırganlıkla güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu bulguladılar. Elde ettikleri bulgu, şiddet döngüsüne dair sosyal öğrenmeci yaklaşımın varsayımların desteklemektedir. Ayrıca, cinsel istismar öyküsünün saldırgan davranışlarla önemli ölçüde ilişkili olduğu bildirildi (Braga ve ark., 2017). Ülkemizde mahkumlar üzerinde yapılan bir çalışmada da, örneklem grubunun önemli bir kısmı çocukluk çağında istismar veya ihmale maruz kaldığını bildirmiştir (Deniz, 2017). Ulusal literatürde yer alan bir diğer çalışmada, çocukluk çağı ruhsal travma türlerinin hepsinin şiddet

içermeyen suç davranışlarıyla ilgili olduğu da bildirilmiştir. Fiziksel istismar ve ihmalin ise şiddet içeren suç davranışlarını anlamlı düzeyde yordadığı bildirilmiştir (Koçak, 2017).

Pek çok insan çocukluk döneminde kötü muamele ve stresli yaşam olaylarına maruz da şiddet faili olmamaktadır. Çocukluk döneminde stresli yaşam olaylarına maruz kalan bireylerde, bilişsel esneklik ve psikolojik dayanıklılık saldırganlığı inhibe edici faktörlerdir (Dambacher ve ark., 2021). Çocuklukta deneyimlenen travmalar, anti sosyal davranışlarına aracılık eden bilişsel çarpıtmalara yol açabilir (Dodge, 2006; Dodge ve ark., 2013; Yang ve Perkins, 2021). Örseleyici deneyimlere yoğun biçimde maruz kalan çocuklar, yaşadıkları olumsuz deneyimlerin nedenleri anlamak adına olumsuz bilişsel atıflar geliştirme eğilimindedir (Dodge, 2006).

Kriminal düşünce stilleri, suç davranışlarını yordayan bilişsel atıflar ve çarpıtmaları barındıran bir fenomendir (Walters, 1995a). Suç davranışlarını yordayan kriminal düşünce stilleri ile çocuk çağı travmaları arasında bir ilişki saptayan iki çalışma bulunmaktadır (Cuadra ve ark., 2014; Yang ve Perkins, 2021). Cuadra ve arkadaşları (2014), kriminal düşünce stillerinin özellikle şiddet içermeyen suçlar ve cinsel suçlar açısından aracı rol üstlendiği bildirmektedir. Ek olarak, fiziksel istismar ve ihmal mağdurlarının kriminal düşünce düzeylerinin yüksek olduğu da bildirilmiştir. Yang ve Perkins (2021) de çocukluk çağı istismar ve ihmal öyküsünün hem suç davranışlarını hem de kriminal düşünceyi yordadığını bildirmektedir. Her iki çalışmanın da ortaya koyduğu keşifsel sonuçlar dikkate değer olsa da veriler oldukça kısıtlıdır. İki çalışmanın da örneklem grubu yalnızca mahkumlardan oluşmaktadır. Konuya ilişkin farklı popülasyonlardan daha fazla veriye ihtiyaç vardır. Bu çalışma, literatürde yer alan bu ihtiyaç doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Suç işlememiş genel popülasyon olan üniversite öğrencileri üzerinde kriminal düşüncenin, çocukluk çağı travmaları ve suç davranışlarıyla olan ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Çocukluk çağı ruhsal travmaları, kriminal düşünce ve sosyodemografik değişkenlerin suç davranışlarıyla ilişkisini kesitsel incelemek için çalışmada nicel araştırma metotları kullanılmıştır. Genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli ve karşılaştırmalı analiz yöntemi çalışmada yer almaktadır. İlişkisel tarama modeli ve karşılaştırmalı analiz sonucu ortaya çıkan ilişkiler, sebep-sonuç temelli ele alınamadığı için bu analizlere ek olarak regresyon modeli de çalışmada kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelinde değişkenler arasında ilişki olup olmadığı, ilişki varsa bu ilişkinin hangi yönde olduğu incelenmekte; karşılaştırmalı analizde ise, en az iki değişken arasında bağımsız ve bağımlı değişkenlere göre, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı araştırılmaktadır. Bağımsız değişkenin, bağımlı değişkendeki değişimleri açıklayıp açıklamadığını araştıran regresyon modeli ile de değişkenler arasında sebep-sonuç ilişkisi olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmaktadır (Karasar, 2007).

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Türkiye'deki üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Verilerin toplandığı 2020-2021 eğitim öğretim döneminde Türkiye'deki kayıtlı üniversite öğrencisi sayısı 5.240.997'dir (YÖK, 2022). Cohen, Manion, ve Morrison'in (2002) örneklem büyüklüğü-güven seviyesi tablosunda yer alan %95 güven seviyesine yaklaşabilmek adına en az 600 üniversite öğrencisine ulaşılması hedeflenmiştir. Olasılığa dayalı olmayan örnekleme yönteminden gelişigüzel örnekleme ve kartopu örnekleme yoluyla 18 yaş ve üzerindeki en az 600 üniversite öğrencisine ulaşılması hedeflenmiştir. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi'nden alınan izinle (EK-2) birlikte, Tıp Fakültesi ve bir meslek yüksekokulu dışında üniversitenin farklı birimlerinde öğrenim gören öğrencilere çalışma hakkında e-posta atılmıştır. Araştırmanın ölçek ve formlarına

ilişkin katılım linki, sosyal paylaşım ağlarında yer alan üniversite öğrencilerinin gruplarında paylaşılmıştır. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi öğrencileri dışında diğer üniversite öğrencilerine, sosyal paylaşım sitelerindeki öğrenci temsilcileri üzerinden ulaşılmıştır. Aralık 2020-Mayıs 2021 tarihleri arasında toplamda 907 katılımcı çalışmaya katılmıştır. Fakat 13 katılımcının, çalışmanın dışlama kriteri olan "adli ceza alma" durumu neticesinde; 40 katılımcının ise cevaplarının eksik olmasından ötürü veri analizlerine 854 katılımcı dahil edilmiştir. Çalışmaya 96 farklı devlet ve vakıf üniversitesinden katılımcı dahil olmuştur. Çalışmaya en fazla katılım Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi (n=225) öğrencilerinden olmuştur. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesini sırasıyla; İstanbul Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Bursa Uludağ Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi izlemiştir. Bu beş üniversite dışında 96 farklı üniversitede öğrenim gören öğrencilerin oranı %39'dur. Katılımcıların 367'si erkek (%43), 487'si kadın (%57) katılımcıdır. Çalışmanın yaş aralığı 18-48 olmakla birlikte katılımcıların yaş ortalaması 21.72 standart dağılımı ise 3.3 olarak tespit edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada, araştırmacı tarafından hazırlanan bir Katılımcı Bilgi Formu Şiddet içeren ve Şiddet İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği, Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği ve Kriminal Düşünce Ölçeği uygulanmıştır.

3.3.1. Katılımcı Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan bilgi formu öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ve tanıtıcı özelliklerine ilişkin 12 sorudan oluşmaktadır. Bu sorulardan bir kısmı; adli ceza, disiplin cezası, ergenlik döneminde kavga olaylarına sıkça karışma, hayvanlara zarar verme davranışı, şu anda ya da geçmişte bir psikiyatrik hastalık/tedavinin olup olmaması ve uyuşturucu madde kullanımına ilişkin sorulardır.

3.3.2. Şiddet İçeren ve Şiddet İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği

Şiddet içeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği, Thornton ve arkadaşları (2013) tarafından "Non-Violent and Violent Offending Behavior Scale" adıyla geliştirilen, 7'li) Likert tipte puanlanan bir ölçektir. Toplam 33 madde ve 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Yakın ilişkide şiddet alt boyutunda 8, genel şiddet alt boyutunda 12, şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutunda 13 madde bulunmaktadır. Her bir madde için verilen cevaplar 0-6 arasında puanlanmaktadır. Katılımcılardan son bir yılda deneyimledikleri davranışları göz önüne alarak ölçek maddelerine cevap vermeleri düşünerek cevap vermeleri istenmektedir. Toplam puanlarda ve alt boyut puanlarında artış, ilgili suç davranışlarının daha fazla görüldüğünü göstermektedir (Koçak ve Batıgün, 2017). Türkçe güvenirlik geçerlilik çalışmalarını Koçak ve Batıgün (2017) yapmıştır. Türkçe adaptasyonun yapıldığı çalışmada "Şiddet içeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği'nin yanı sıra Çok Boyutlu Öfke Ölçeği (ÇBÖÖ) de kullanılmıştır. Yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda, "Yakın İlişkilerde Şiddet" (Cronbach alfa = .88), "Genel Şiddet" (Cronbach alfa = .94) ve "Şiddet içermeyen Suçlar" (Cronbach alfa = .76) olarak adlandırılan üç faktör elde edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, model uyum indekslerinin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu göstermiş (x2/sd = 4.39, CFI = .81, GFI = .81, RMR =.01, RMSEA 08, ECVI= 4.91 <19.63); elde edilen diğer geçerlik ve güvenirlik değerleri de uygun bulunmuştur (Koçak ve Batıgün, 2017).

3.3.3. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği

Bernstein ve arkadaşları (1994) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe uyarlama ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Şar ve arkadaşları (2012) tarafından yapılmıştır. Yirmi sekiz maddeden oluşan ölçek çocukluk çağı istismarıyla ilişkili olarak cinsel, fiziksel, duygusal istismar ve duygusal ve fiziksel ihmal olmak üzere beş alt boyutu kapsamakta olup tüm maddeler 5'li Likert tipinde değerlendirilmektedir. Bu ölçek ile çocukluk çağı cinsel, fiziksel, duygusal istismarı ve duygusal ve fiziksel ihmali konu alan beş alt puan ile bu 5 alt boyut puanlarının toplamı Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları toplam puanını vermektedir. Alt boyutlar için puanlar 5-25,

toplam puan için 25-125 arasındadır. Ölçekte yer alan 3 madde travmaya dair inkarı ölçen minimalizasyona dair maddeler olmakla birlikte toplam puanı etkilememektedir. Toplam puanlarda ve alt boyut puanlarında artış, ilgili çocukluk çağı ruhsal travmaları düzeyinin daha fazla görüldüğünü göstermektedir (Şar ve ark., 2012).

Ölçeğin iç tutarlılığını gösteren Cronbach alfa değeri Türkçe uyarlama ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında tüm katılımcılardan oluşan grup için (N=123) 0,93 olarak bulunurken, Guttman yarım test katsayısı ise 0,97 olmuştur. Ölçeğin toplam puanının 2 hafta ara ile klinik olan ve olmayan katılımcılar üzerinde yapılan test tekrar test korelasyon katsayısı 0,90 ($p<0,001$, N-48) bulunmuştur (Şar ve ark., 2012). Alt puanlar için korelasyon katsayıları şöyle olmuştur: Duygusal istismar ($r=0.90$ $p=0,001$), duygusal ihmal ($r=0,85$ $p<0,001$), fiziksel istismar ($r=0,90$ $p<0,001$), cinsel istismar (r-0,73 $p<0,001$), fiziksel ihmal ($r=0,77$ $p<0,001$), minimizasyon ($r=0,71$ $p<0,001$).

3.3.4. Kriminal Düşünce Ölçeği

"Texas Christian University Criminal Thinking Scale" Knight ve arkadaşları (2006) tarafından geliştirilen ölçek; Duyguner ve Gölge (2019) tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılarak Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek 18 yaş ve üzeri katılımcılara uygulanabilmektedir. 23 madde ve "hak görme, kriminal rasyonalizasyon, güç yönelimi, merhametsizlik, meşrulaştırma/diğerlerini suçlama ve kişisel sorumsuzluk" olmak üzere 6 alt boyuttan oluşan ölçek, toplam varyansın %52,97'sini açıklamaktadır. Ölçek maddelerinin faktör yükleri ,46 ile ,83 arasında değişen değerlerde olup bütün maddeler 5'li likert tipinde değerlendirilmektedir. Her bir maddenin puanlanması (1) "kesinlikle katılmıyorum" ve (5) "kesinlikle katılıyorum" şeklinde yapılmaktadır. Ölçeğin 1., 5., 10., 11. ve 18. maddeleri ters puanlanmaktadır. Bu maddeler için işaretlenmiş olan seçeneğin sayısal değeri 6'dan çıkarılmalıdır. Puanlama yapılırken; bütün maddelerden alınan toplam puanlar, ölçekteki toplam madde sayısına bölünerek ortalama puan bulunur. Alt boyutlar için de her alt boyuttan alınan toplam puan, o alt boyuttaki toplam madde sayısına bölünür. Hem ölçeğin genel ortalaması hem

de alt boyutların ortalamaları ayrı ayrı 10 (on) ile çarpılır. Düşük puanlar kriminal düşünce ve alt boyutlarıyla ilgili özelliklerin düşük olduğuna, yüksek puanlar ise kriminal düşünce ve alt boyutlarıyla ilgili özelliklerin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin tümü için Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı α= ,79, alt boyutlar arasında ise α=,50-,74 olarak tespit edilmiştir (Duyguner ve Gölge, 2019).

3.4. İşlem

Çalışmanın genel protokolü Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu (EK-1) tarafından onaylanmıştır. Çalışmada veriler, ölçeklerin internet ortamına yüklenmesiyle birlikte internet üzerinden toplanmıştır. İnternet üzerinden oluşturulan araştırma bağlantısı katılımcılara; açıklayıcı bir not ile birlikte araştırmacının ve öğrenci topluluklarının sosyal medya hesapları (facebook, twitter, instagram) aracılığıyla ulaştırılmış, katılımcıların uygulamayı internet aracılığıyla gerçekleştirmesi sağlanmıştır. Ayrıca Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi'nden alınan izin ile çalışmaya dair bilgi notu ve araştırmanın linki öğrencilerin mail adreslerine iletilmiştir. Ulaşılan kişilerin de kendi sosyal medya hesaplarından paylaşmaları ile araştırma bağlantısının yayılması sağlanmış, katılımcılar öncelikle araştırmanın kim tarafından, hangi amaçla yapıldığına, bilgilerin gizliliğine, uygulamayı istediği zaman bitirme haklarına yönelik teminatların yer aldığı ayrıntılı rıza formunu (EK-3) onayladıklarını ve çalışmaya katılmayı kabul ettiklerini işaretledikten sonra çalışmaya dahil olmuşlardır. Böylelikle 96 farklı devlet ve vakıf üniversitesinden toplam 907 katılımcıya ulaşılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Veriler IBM SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programının 25.0 sürümüyle analiz edilmiş, analizlerin ilk aşamasında betimleyici istatistikler (frekanslar, ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum puan) kullanılmıştır. Normallik varsayımı çarpıklık ve basıklık değerlerinin "-1.5 ile +1.5" aralığında olduğu durumlarda kabul edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Sosyodemografik özelliklere göre ölçek puanları arasında farklılaşma olup olmadığı

Mann-Whitney U, Kruskal Wallis ve ki kare testi ile araştırılmıştır. Ölçekler arası ilişkilerin incelenmesi için Spearman korelasyon analizi uygulanmış son olarak lineer regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Yordayıcı etkenleri incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi, çoklu doğrusal regresyon analizi ve hiyerarşik (sıralı) çoklu regresyon analizi yapılmış, istatistiksel anlamlılık seviyesi $p<.05$ olarak ele alınmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde çalışmada elde edilen verilerin analiz sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgular; normallik analizleri, katılımcıların sosyodemografik ve kişisel bilgilerine, ölçeklerden alınan puanlara ilişkin betimleyici istatistikler, hipotezlerin sınanması ve diğer analizler olmak üzere beş temel bölüm içerisinde paylaşılmıştır.

4.1. Normallik Testleri

Bu bölümde çalışmada kullanılan ölçeklerin normal dağılımlarına ilişkin bulgular sunulmaktadır. Kriminal düşünce, çocukluk çağı travmaları ve şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları ölçeklerinin alt boyutlarının normal dağılıp dağılmadığının belirlenmesi amacıyla normallik testi yapılmıştır. Normallik testi sonuçları; kriminal düşünce (Toplam), kişisel sorumsuzluk, meşrulaştırma/diğerlerini suçlama, merhametsizlik, güç yönelimi, kriminal rasyonalizasyon, hak görme, çocukluk çağı travmaları (Toplam), duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve cinsel istismar travmalarının, şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları (Toplam), genel şiddet, yakın ilişkide şiddet ve içermeyen suç davranışları değişkenlerinin gruplar arası karşılaştırmaların yapılmasında parametrik veya parametrik olmayan testlerden hangisinin yapılacağı belirlemiştir. Kriminal düşünce, çocukluk çağı ruhsal travmaları ve şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeklerinin alt boyutlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo I'de normallik testi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo I: Kriminal Düşünce, Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ve Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeklerinin Alt Boyutlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	Katılımcı sayısı (n)	Ort.	Medyan	Mod	SS.	Skewness (Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)
Kriminal Düşünce Ölçeği (Toplam)	854	55.80	56.000	55.0	9.826	-0.030	0.099

Kişisel Sorumsuzluk	854	3.906	4.0000	2.00	1.871	0.798	-0.021
Meşrulaştırma/Diğerlerini Suçlama	854	10.77	11.000	10.0	2.279	-0.433	0.100
Merhametsizlik	854	6.858	7.0000	7.00	2.224	1.247	3.177
Güç Yönelimi	854	6.892	7.0000	6.00	2.346	0.511	0.130
Kriminal Rasyonalizasyon	854	18.07	18.000	17.0	4.353	-0.079	-0.290
Hak Görme	854	9.302	9.0000	9.00	2.809	0.662	0.497
Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları (Toplam)	854	46.04	44.000	41.0	8.890	2.219	8.508
Duygusal İstismar	854	7.822	7.0000	5.00	3.312	1.814	3.951
Fiziksel İstismar	854	5.611	5.0000	5.00	1.697	4.654	29.546
Fiziksel İhmal	854	6.231	5.0000	5.00	1.846	2.245	6.987
Duygusal İhmal	854	10.83	10.000	9.00	4.252	0.821	0.435
Cinsel İstismar	854	5.856	5.0000	5.00	2.230	3.798	17.561
Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları (Toplam)	386	46.77	49.000	25.0	15.52	1.526	2.337
Genel Şiddet	854	21.10	16.000	12.0	12.38	1.921	3.999
Şiddet İçermeyen Suç Davranışları	854	14.85	13.000	13.00	4.636	4.173	22.297
Yakın İlişkide Şiddet	386	9.031	8.0000	8.00	2.333	3.286	13.2244
Uyuşturucu Kullanım Sıklığı	854	1.084	1.0000	1.00	.4107	5.681	36.085

Tabachnick ve Fidell'e göre (2013), Skewness (Çarpıklık) ve Kurtois (Basıklık) değerlerinin +1.5 ile -1.5 arasında olması verilerin normal dağılıma sahip olduğunu göstermektedir. Bu duruma göre; kriminal düşünce (Toplam), kişisel sorumsuzluk, meşrulaştırma/diğerlerini suçlama, güç yönelimi, kriminal rasyonalizasyon, hak görme ve duygusal ihmal değişkenlerinin çarpıklık ve basıklık değerlerinin +1.5 ile -1.5 arasında olduğu ve aritmetik ortalama, mod, medyan değerlerinin birbirine yakın değerler olduğu görülmektedir. Bu sebeple kriminal düşünce ölçeği (Toplam), kişisel sorumsuzluk, meşrulaştırma/diğerlerini suçlama, güç yönelimi, kriminal rasyonalizasyon, hak görme ve duygusal ihmal değişkenlerinin gruplar arası farklılıkların incelenmesine ilişkin karşılaştırmalarda parametrik analizler uygulanmıştır. Merhametsizlik, çocukluk çağı ruhsal travmaları (Toplam), çocukluk çağı duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, ve cinsel istismar travmaları, şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları (Toplam), genel şiddet, içermeyen suç davranışları, uyuşturucu kullanım sıklığı ve yakın ilişkide şiddet değişkenleri için tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde; çarpıklık ve basıklık değerlerinin +1.5 ile -1.5 arasında olmadığı bu sebeple bu değişkenlerin normal dağılıma sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple araştırmada merhametsizlik, çocukluk çağı ruhsal travmaları (Toplam), çocukluk çağı duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, cinsel istismar, şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları (Toplam), genel şiddet, şiddet içermeyen suç davranışları ve yakın ilişkide şiddet değişkenlerinin gruplar arası farklılıkların incelenmesine ilişkin karşılaştırmalarda parametrik olmayan analizler uygulanmıştır.

4.2. Katılımcıların Sosyo-Demografik ve Kişisel Özelliklerine İlişkin Veriler

Araştırmada yer alan katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde; çalışmaya dahil edilen 854 üniversite öğrencisinin %57'sinin kadın (n=487), %43'ünün erkek (n=367) olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların yaş aralığı 18-48 yaş, yaş ortalaması 21.72 yaş, standart sapma (SS) değeri ise 3.3 yaş olarak tespit edilmiştir. Kadın katılımcılarda yaş ortalaması 21.79 yaş,

standart sapma 3.79 yaş; erkek katılımcılarda yaş ortalaması 21.64 yaş, standart sapma 3.232 yaş olarak bulunmuştur. İki grup arasında yaş değişkenine göre (t=-.653, df=851, p=.541, p>0.05) anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir (Tablo II).

Tablo II: Katılımcıların Yaşlarına İlişkin Veriler

Yaş	N	Min.	Max.	X	S.S.
Kadın	486	18	47	21.79	3.790
Erkek	367	18	48	21.64	3.232
Toplam	854	18	48	21.72	3.30

Tablo III: Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Üniversitelere İlişkin Veriler

Üniversiteler	**N**	**%**
Erzincan Binali Yıldırım Üni.	225	26.3
İstanbul Üniversitesi	133	15.6
Ege Üni.	68	8.0
Bursa Uludağ Üniversitesi	55	6.4
Dokuz Eylül Üniversitesi	40	4.7
Diğerleri	333	39.0
Toplam	854	100

Çalışmaya 96 farklı üniversitede öğrenim gören 854 üniversite öğrencisi katılmıştır. Çalışmaya en fazla katılım Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi (n=225) öğrencilerinden olmuştur. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesini sırasıyla; İstanbul Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Bursa Uludağ Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi izlemiştir. Bu beş üniversite dışında 96 farklı üniversitede öğrenim gören öğrencilerin oranı %39'dur (Tablo III).

Tablo IV. Katılımcıların Kişisel Bilgilerine Ait Sosyo-Demografik Değişkenlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

	Kadın	**Erkek**	**Toplam**

	Gruplar	N	%	N	%	N	%
Medeni Durum	Romantik İlişkisi Yok	238	48.9	230	62.7	468	54.8
	Romantik İlişkisi Var	230	47.2	129	35.1	359	42.0
	Evli	19	3.9	8	2.2	27	3.2
	Toplam	487	100	367	100	854	100
Psikiyatrik Tanı	Evet	34	7.0	24	6.5	59	6.9
	Hayır	453	93.0	343	93.5	495	93.1
	Toplam	487	100	367	100	854	100
Daha Önceden Psikiyatrik Tedavi Olma	Evet	88	18.1	49	13.3	137	16.0
	Hayır	399	81.9	318	86.7	717	84.0
	Toplam	487	100	367	100	854	100

Katılımcıların %54.8'i (n=468) geçmişte veya şimdi bir romantik ilişkisi olmadığını, %42.0'ı romantik ilişkisi olduğunu, %3.2'si ise evli olduğunu bildirmiştir. Erkek katılımcıların %35.41'inin (n=130) geçmişte veya şimdi romantik bir ilişkisi varken kadın katılımcıların % 47.1'inin (n=229) geçmişte veya şimdi romantik bir ilişkisi bulunmaktadır. Kadınların %48.9'unun (n=238), erkeklerin %62.7'sinin (n=230) geçmişte veya şimdi romantik ilişkisi bulunmamaktadır. Erkek katılımcıların %2.2'si (n=8), kadın katılımcıların ise %3.9'u (n=19) evlidir. İlişki durumu açısından hem romantik ilişkisi olanların sayısı hem de evli olan bireylerin sayısı kadınlarda erkeklere oranla anlamlı derecede daha yüksektir. (X^2=16.497, df=2, p= .000).

Katılımcıların %6.9'u şuan bir psikiyatrik tanıya sahipken, kadınlarda psikiyatrik bir rahatsızlığa sahip olma oranı %7, erkeklerde %6.5 olarak bildirilmiştir. Psikiyatrik tanı açısından cinsiyetler arasındaki farklılık ki kare analizi ile test edilmiş ve analiz sonucuna göre cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (X^2= .009, df= 1, p= .923).

Geçmişte psikiyatrik tedavi olduğunu bildirenlerin oranı ise %16.0 olarak bulunmuştur. Daha önce psikiyatrik bir tedavi görme oranı kadınlarda %18.1, erkek katılımcılarda ise %13.3 olarak saptanmıştır. Geçmişte psikiyatrik tedavi olma açısından cinsiyetler arasındaki farklılık ki

kare analizi ile test edilmiş ve analiz sonucuna göre cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (X^2= 3.459, df= 1, p= .063).

Tablo V: Katılımcıların Davranışsal Özellikleri ve Tutumlarına İlişki Frekans ve Yüzde Değerleri

		Kadın		Erkek		Toplam	
	Gruplar	**N**	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Disiplin Cezası Alma	Hayır	458	94.1	323	88.3	782	91.6
	Evet	29	5.9	43	11.7	72	8.4
	Toplam	487	100	367	100	854	100
Çocukluk veya Ergenlikte Sık Sık Kavga Etme	Hayır	439	90.1	292	79.6	731	85.6
	Evet	48	9.9	75	20.4	123	14.4
	Toplam	487	100	367	100	854	100
Çocukluk veya Ergenlikte Hayvana Zarar	Hayır	477	97.9	347	94.6	824	96.5
	Evet	10	2.1	20	5.4	30	3.5
	Toplam	487	100	367	100	854	100

Tablo V'de katılımcıların davranışsal özellikleri ve tutumlarına ilişkin veriler verilmiştir. Bu verilere göre çalışmaya katılan öğrencilerin; %8,4'ü (n=72) okul döneminde disiplin cezası aldığını bildirmiştir. Kadınlarda bu oran %5.9 (n=29), erkeklerde % 11.7 (n= 43) olarak bulunmuştur. Disiplin cezası almış olan erkeklerin oranı disiplin cezası almış kadınlara oranla anlamlı derecede daha yüksektir (x^2= 6.262, df= 1, p= .012).

Katılımcıların %14,4'ü (n=123) çocukluk veya ergenlikte sık sık kavgalara karışmış, çocuk ve ergenlik döneminde sık sık kavgaya karışma oranı kadın katılımcılarda %9.9 (n=48), erkek katılımcılarda ise %20.4 (n=123) olarak saptanmıştır. Cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır (x^2= 19.001, df= 1, p= .000). Katılımcıların %3.5'i (n=30) çocukluk veya ergenlikte hayvana zarar verme davranışında bulunmuştur. Kadınlarda bu oran %2.1 (n=10), erkeklerde % 5.4 (n=20) olarak bulunmuştur. Erkeklerde çocukluk veya ergenlikte

hayvana zarar verme davranışında bulunanların oranı kadınlara oranla anlamlı derecede daha yüksektir (x^2= 13.120, df= 1, p= .000, Tablo V).

Tablo VI: Katılımcıların Uyuşturucu Kullanım Sıklığı ve Disiplin Cezası Almış Bireylere İlişkin Betimsel İstatistikler

	Cinsiyet	N	Min.	Maks.	Ortalama	SS
Uyuşturucu Kullanım Sıklığı	Erkek	367	1	5	1.1063	.49272
	Kadın	487	1	4	1.0678	.33568
	Toplam	854	1	5	1.0843	.41077
Disiplin Cezası Alma Yaşı	Erkek	43	8	22	15.000	2.6190
	Kadın	29	12	18	14.830	1.9290
	Toplam	72	8	22	14.930	2.2520
Disiplin Cezası Adedi	Erkek	43	1	7	1.720	1.2020
	Kadın	29	1	6	1.380	1.0490
	Toplam	72	1	7	1.580	1.1148

Tablo VI'ya göre uyuşturucu kullanım sıklığına ilişkin erkeklerin ortalama değerleri 1.1063, standart sapma değerleri .49272; kadınların ortalama değerleri 1.0678, standart sapma değerleri.33568'dir. Bağımsız örneklemler için t testi analizine göre, erkeklerin uyuşturucu kullanım sıklığı kadınlara oranla anlamlı derecede daha yüksektir (t= 1.3557, p= .006).

Cinsiyet Disiplin cezası alan kişilerde ilk disiplin cezası alma yaşına ilişkin ortalama değer erkeklerde 15 (SS=2.6190) iken kadınlarda 14.83 (SS=1.929) olarak saptanmıştır. Bağımsız örneklemler için t testi analizine göre, erkeklerin ilk disiplin cezası alma yaşı kadınlara oranla anlamlı derecede daha yüksektir (t= 3.022, p= .000). Disiplin cezası almış kişilerde, aldıkları disiplin cezası sayısına ilişkin ortalama değer erkeklerde 1.72 (SS=1.202) iken kadınlarda 1.38 (SS=1.049) olarak bulgulanmıştır. Bağımsız örneklemler için t testi analizine göre, erkeklerin

aldıkları disiplin cezası sayısı kadınlara oranla anlamlı derecede daha yüksektir (t= 3.155, p= .000, Tablo VI).

4.3. Ölçeklerden Alınan Puanların Betimleyici İstatistik Analizleri

Tablo VII: Katılımcıların Kriminal Düşünce, Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları, Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeklerinden ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Betimsel İstatistikleri

	N	Min.	Maks.	Ort.	SS
Kişisel Sorumsuzluk	854	2.00	10.00	3.9063	1.87114
Meşrulaştırma/ Diğerlerini Suçlama	854	3.00	15.00	10.7705	2.27969
Merhametsizlik	854	4.00	19.00	6.8583	2.22473
Güç Yönelimi	854	3.00	15.00	6.8923	2.34635
Kriminal Rasyonalizasyon	854	6.00	30.00	18.0714	4.35320
Hak Görme	854	5.00	21.00	9.3021	2.80973
KDÖ (Toplam)	854	23.00	92.00	55.8009	9.82640
Duygusal İstismar	854	5.00	24.00	7.8220	3.31272
Fiziksel İstismar	854	5.00	24.00	5.6112	1.69716
Fiziksel İhmal	854	5.00	19.00	6.2319	1.84642
Duygusal İhmal	854	5.00	25.00	10.8372	4.25263
Cinsel İstismar	854	5.00	25.00	5.8560	2.23037
ÇÇRTÖ (Toplam)	854	33.00	120.00	46.0480	8.89044
Şiddet İçeren Suç Davranışları	854	12.00	79.00	21.1019	12.38983
Şiddet İçermeyen Suç Davranışları	854	13.00	58.00	14.8513	4.63613
Yakın İliş.Şiddet	386	8.00	26.00	9.0311	2.333064
ŞİSDÖ (Toplam)	386	33.00	144.00	46.7772	15.52734

Tablo VII'de ölçeklerden alınan puanların betimsel istatistik sonuçları verilmiştir. Bu değerlendirmeye göre; kriminal düşünce ölçeğinin toplam puan ortalaması 55.80±9.82, kişisel sorumsuzluk alt ölçeğinin toplam puan ortalaması 3.90±1.87, meşrulaştırma/diğerlerini suçlama alt ölçeğinin toplam puan ortalaması 10.77±2.27, merhametsizlik alt ölçeğinin toplam puan ortalaması 6.85±2.22, güç yönelimi alt ölçeğinin toplam puan ortalaması 6.89±2.34, kriminal rasyonalizasyon alt ölçeğinin toplam puan ortalaması 18.07±4.35, hak görme alt ölçeğinin toplam puan ortalaması 9.30±2.80 olduğu bulgulanmıştır.

Çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeğinin toplam puan ortalaması 46.04±8.89, duygusal istismar alt ölçeğinin toplam puan ortalaması 7.82±3.31, fiziksel istismar alt ölçeğinin toplam puan ortalaması 5.61±1.69, fiziksel ihmal alt ölçeğinin toplam puan ortalaması 6.23±1.84, duygusal ihmal alt ölçeğinin toplam puan ortalaması 10.83±4.25, cinsel istismar alt ölçeğinin toplam puan ortalaması 5.85±2.23 olduğu bulgulanmıştır.

Çalışmada kullanılan bir diğer ölçek şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları ölçeğinin toplam puan ortalaması 35.95±14.78, şiddet içeren suç davranışları alt ölçeğinin toplam puan ortalaması 21.10±12.38, şiddet içermeyen suç davranışları alt ölçeğinin toplam puan ortalaması 14.85±4.63, yakın ilişkide şiddet alt ölçeğinin toplam puan ortalaması 9.03±2.33 olarak bulgulanmıştır. Şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeğinin alt boyutu olan yakın ilişkide şiddet alt boyutu; evli, geçmişte veya şimdi romantik ilişkisi olan katılımcılar tarafından doldurulmuştur.

4.4. Hipotezlerin Sınanması

Çalışmanın başında belirtilen hipotezlerin sınanması bu bölümde gerçekleşmektedir.

Hipotez 1: Katılımcıların Kriminal Düşünce Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları ile Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları arasında pozitif yönlü korelasyon beklenmektedir.

Tablo VIII: KDÖ ile ŞİSDÖ Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Uygulanan Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

		ŞİSDÖ			
KDÖ		**Genel Şiddet**	**Şiddet İçermeyen Suç Davranışları**	**Yakın İlişkide Şiddet**	**ŞİSDÖ Toplam**
Kişisel Sorumsuzluk	r	**.095****	**.090****	.019	**.139****
	p	.005	.008	.704	.006
	N	854	854	386	386
Meşrulaştırma	r	**.116****	**.125****	-.013	.019
	p	.001	.000	.792	.704
	N	854	854	386	386
Merhametsizlik	r	**.182****	**.116****	.027	**.298****
	p	.000	.001	.601	.000
	N	854	854	386	386
Güç Yönelimi	r	**.356****	**.237****	**.106***	**.373****
	P	.000	.000	.038	.000
	N	854	854	386	386
Kriminal Rasyonalizasyon	r	**.165****	**.241****	.054	**.183****
	P	.000	.000	.290	.000
	N	854	854	386	386
Hak Görme	r	**.175****	**.221****	**.179****	**.307****
	P	.000	.000	.000	.000
	N	854	854	386	386
KDÖ Toplam	r	**.293****	**.305****	.086	**.344****
	P	.000	.000	.093	.000
	N	854	854	386	386

***p< .05 **p< .01**

Tablo VIII'e göre kişisel sorumsuzluk alt boyutu; ŞİSDÖ toplam puanı (r=.139, p<.01), genel şiddet (r=.095, p<.01) ve şiddet içermeyen suç davranışları (r=.090, p<.01) değişkenleri ile pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon göstermektedir. ŞİSDÖ alt boyutlarından olan yakın ilişkide şiddet alt boyutu ile kişisel sorumsuzluk alt boyutu arasında anlamlı bir korelasyon bulunmamaktadır (r=.019, p>.05).

Meşrulaştırma / diğerlerini suçlama alt boyutu; genel şiddet (r=.116, p<.01) ve şiddet içermeyen suç davranışları (r=.125, p<.01) değişkenleri ile arasında pozitif yönde düşük

düzeyde korelasyon göstermektedir. ŞİSDÖ toplam puanı ve ŞİSDÖ alt boyutlarından olan yakın ilişkide şiddet alt boyutu ile meşrulaştırma / diğerlerini suçlama alt boyutu arasında anlamlı bir korelasyon bulunmamaktadır (r=-.013, p>.05).

Merhametsizlik alt boyutu; şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanı (r=.298, p<.01), genel şiddet (r=.182, p<.01) ve şiddet içermeyen suç davranışları (r=.116, p<.01) değişkenleri ile pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon göstermiştir. ŞİSDÖ alt boyutlarından olan yakın ilişkide şiddet alt boyutu ile merhametsizlik alt boyutu arasında anlamlı bir korelasyon bulunmamaktadır (r=.027, p>.05).

Güç yönelimi alt boyutu, şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları ölçeği toplam skoru (r=.373, p<.01) ve genel şiddet (r=.356, p<.01) değişkenleri ile pozitif yönde orta düzeyde; şiddet içermeyen suç davranışlarıyla (r=.237, p<.01) pozitif yönde düşük düzeyde, yakın ilişkide şiddet alt boyutu (r=.106 p<,05) ile pozitif yönde zayıf düzeyde bir korelasyon göstermiştir.

Kriminal rasyonalizasyon alt boyutu; şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanı (r=.183, p<.01), genel şiddet (r=.165, p<.01) ve şiddet içermeyen suç davranışları (r=.241, p<.01) değişkenleri ile pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon göstermiştir. ŞİSDÖ alt boyutlarından olan yakın ilişkide şiddet alt boyutu ile kriminal rasyonalizasyon alt boyutu arasında anlamlı bir korelasyon bulunmamaktadır (r=.054, p>.05).

Hak görme alt boyutu ile şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanı (r=.307, p<.01) arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir korelasyon bulunmaktadır. Hak görme; genel şiddet (r=.175, p<.01), yakın ilişkide şiddet (r=.179, p<0.1) ve şiddet içermeyen suç davranışları (r=.221, p<.01) değişkenleri ile pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon göstermiştir.

Kriminal düşünce ölçeği toplam puanı; şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanı (r=.344, p<.01) ve şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutu (r=.305, p<.01) ile pozitif yönde orta düzeyde, genel şiddet alt boyutu (r=.293, p<.01) ile pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir korelasyon göstermektedir. Fakat ŞİSDÖ alt boyutlarından olan yakın ilişkide şiddet alt boyutu ile kriminal düşünce ölçeği arasında anlamlı bir korelasyon bulunmamaktadır (r=0.86, p>.05). Bu sonuçlara göre; bireylerin kriminal düşünce ölçeği toplam puanları arttıkça ŞİSDÖ toplam puanı, genel şiddet alt boyutu ve şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutu puanları artış göstermektedir.

Tablo IX: Kriminal Düşünce Ölçeği Toplam Puanlarının Genel Şiddet Alt Boyutu Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	**B**	**SH.**	**ß**	**T**	**P**
Sabit Terim	-1.947	2.312		-.842	.400
KDÖ Toplam	.413	.041	.328	10.121	**.000**
R= 0,328 **R²**=0,107 **F(1,852)**=102,430 **p**=,000					

Bağımlı değişken: genel şiddet alt boyutu

Tablo IX'da katılımcıların KDÖ toplam puanlarının genel şiddet alt boyutu üzerinde yordayıcı bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Analizde model için hesaplanan R^2 değerinin .10 olması, KDÖ toplam puanının genel şiddet alt boyutundaki varyansın %10'unu açıkladığı anlamına gelmektedir. Model için hesaplanan (p) değerinin .000 olması modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Analiz, KDÖ toplam puanının genel şiddet üzerinde pozitif yönlü yordayıcı etkisinin olduğunu göstermektedir (ß=.328, p<.01).

Tablo X: Kriminal Düşünce Ölçeği Alt Boyutlarının Genel Şiddet Alt Boyutu Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Çoklu Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	**B**	**SH.**	**ß**	**T**	**P**	**Tolerans**	**VIF**
Sabit Terim	.702	2.406		.292	.770		
Kişisel Sorumsuzluk	-.008	.222	-.001	-.036	.972	.882	1.134

Meşrulaştırma/Diğerlerini Suçlama	-.093	.188	-.017	-.496	.620	.827	1.209
Merhametsizlik	.477	.183	.086	2.601	**.009**	.916	1.091
Güç Yönelimi	1.636	.188	.310	8.711	**.000**	.784	1.276
Kriminal Rasyonalizasyon	.243	.103	.085	2.368	**.018**	.763	1.310
Hak Görme	.269	.156	.061	1.727	.085	.797	1.255
R= 0,400 **R²**=0,154 **F(6,847)**=26,876 **p**=,000 **Durbin Watson**=1,906							

Bağımlı değişken: genel şiddet alt boyutu

Katılımcıların kriminal düşünce düzeylerinin genel şiddet alt boyutu üzerinde bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi modeli sonuçlarına göre; model için hesaplanan R^2 değerinin 0.154 olmasıyla birlikte kişisel sorumsuzluk, meşrulaştırma/diğerlerini suçlama, merhametsizlik, güç yönelimi, kriminal rasyonalizasyon ve hak görme alt boyutları genel şiddet alt boyutundaki varyansın %15.4'ünü açıklamaktadır. Model için hesaplanan (p) değerinin .000 olması modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Modelde oto korelasyon sorunu olmaması için hesaplanan; Durbin-Watson istatistik değerinin 1'den büyük, 3'ten küçük ve VIF değerlerinin 5'in altında, tolerans değerinin ise .2'nin üzerinde olması gerekmektedir. Model için hesaplanan Durbin-Watson değeri 1.906, her bir bağımsız değişken için elde edilen VIF değeri 5'in altında ve tolerans değeri .2'nin üzerinde olduğundan modelde oto korelasyon sorunu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Modeldeki sabit terim ve bağımsız değişkenlerin katsayıları incelendiğinde; sabit terim için hesaplanan olasılık (p=.770) değerinin .05'in üzerinde olması sabit terimin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir. Kişisel sorumsuzluk için hesaplanan olasılık (p=.972) değerinin .05'in üzerinde olması; kişisel sorumsuzluğun genel şiddet üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Meşrulaştırma / Diğerlerini suçlama için hesaplanan olasılık (p=.620) değerinin .05'in

üzerinde olması; meşrulaştırma / diğerlerini suçlama düşüncesinin genel şiddet üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Merhametsizlik için hesaplanan olasılık (p=.009) değerinin .05'in altında olması ve katsayısının ß=.086 olması; merhametsizlik boyutunun genel şiddet üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Güç yönelimi için hesaplanan olasılık (p=.000) değerinin .05'in altında olması ve katsayısının ß=.310 olması; güç yöneliminin genel şiddet üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Kriminal rasyonalizasyon için hesaplanan olasılık (p=.018) değerinin .05'in altında olması ve katsayısının ß=.085 olması; kriminal rasyonalizasyonun genel şiddet üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Hak görme için hesaplanan olasılık (p=.061) değerinin .05'in üzerinde olması; hak görmenin genel şiddet üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Model doğrultusunda elde edilen regresyon analizi sonuçlarına göre; merhametsizlik, güç yönelimi ve kriminal rasyonalizasyon boyutlarının genel şiddet üzerinde pozitif yordayıcı bir etkisi bulunurken, kişisel sorumsuzluk, meşrulaştırma / diğerlerini suçlama ve hak görme boyutlarının genel şiddet üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı etkisi bulunamamıştır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göreli önem sırasının; güç yönelimi (β=.310), merhametsizlik (β=.086) ve kriminal rasyonalizasyon (β=.085) şeklinde olduğu görülmüştür (Tablo X).

Tablo XI: Kriminal Düşünce Ölçeği Toplam Puanlarının Şiddet İçermeyen Suç Davranışları Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	**B**	**SH.**	**ß**	**T**	**P**
Sabit Terim	6.645	.870		7.636	.000
KDÖ Toplam	.147	.015	.312	9.575	**.000**
R= 0,312 **R²**=0,097 **F**$_{(1,852)}$=91,688 **p**=,000					

Bağımlı değişken: şiddet içermeyen suç davranışları

Katılımcıların KDÖ toplam puanlarının şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde yordayıcı bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan basit doğrusal regresyon analizine ilişkin sonuçlar Tablo XI'de verilmiştir. Analizde model için hesaplanan R^2 değerinin .097 olması, KDÖ toplam puanının şiddet içermeyen suç davranışlarında alt boyutundaki varyansın yaklaşık %10'unu açıkladığı anlamına gelmektedir. Model için hesaplanan (p) değerinin .000 olması modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Modeldeki sonuçlar; KDÖ toplam puanının şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde pozitif yönlü yordayıcı etkisinin olduğunu göstermektedir (ß=.312, p<.01).

Tablo XII: Kriminal Düşünce Ölçeği Alt Boyutlarının Şiddet İçermeyen Suç Davranışları Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Çoklu Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	**B**	**SH.**	**ß**	**T**	**P**	**Tolerans**	**VIF**
Sabit Terim	7.163	.922		7.769	**.000**		
Kişisel Sorumsuzluk	-.097	.085	-.039	-1.136	.256	.882	1.134
Meşrulaştırma/Diğerlerini Suçlama	-.071	.072	-.035	-.990	.322	.827	1.209
Merhametsizlik	.219	.070	.105	3.121	**.002**	.916	1.091
Güç Yönelimi	.187	.072	.095	2.602	**.009**	.784	1.276
Kriminal Rasyonalizasyon	.220	.039	.207	5.593	**.000**	.763	1.310
Hak Görme	.222	.060	.135	3.727	**.000**	.797	1.255

R= 0,345 **R²**=0,113 **F**$_{(6,847)}$=19,039 **p**=,000 **Durbin Watson**=1,893

Bağımlı değişken: şiddet içermeyen suç davranışları

Katılımcıların kriminal düşünce düzeylerinin şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi modeli sonuçlarına göre: Model için hesaplanan R^2 değerinin .113 olması kişisel sorumsuzluk, meşrulaştırma/diğerlerini suçlama, merhametsizlik, güç yönelimi, kriminal rasyonalizasyon ve hak görmenin şiddet içermeyen suç davranışlarındaki varyansın %11.3'ünü açıkladığı anlamına gelmektedir. Model için hesaplanan (p) değerinin .000 olması

modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Modelde oto korelasyon sorunu olmaması için; hesaplanan Durbin-Watson istatistik değerinin 1'den büyük 3'ten küçük ve VIF değerlerinin 5'in altında, Tolerans değerinin .2'nin üzerinde olması gerekmektedir. Kurduğumuz model için hesaplanan Durbin-Watson değeri 1.893, her bir bağımsız değişken için elde edilen VIF değeri 5'in altında ve tolerans değeri .2'nin üzerinde olduğundan modelde oto korelasyon sorunu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Modeldeki sabit terim ve bağımsız değişkenlerin katsayıları incelendiğinde; sabit terim için hesaplanan olasılık (p=.000) değerinin .05'in altında olması sabit terimin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Kişisel sorumsuzluk için hesaplanan olasılık (p=.256) değerinin .05'in üzerinde olması; kişisel sorumsuzluğun şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Meşrulaştırma / Diğerlerini suçlama için hesaplanan olasılık (p=.322) değerinin .05'in üzerinde olması; meşrulaştırma / diğerlerini suçlama düşüncesinin şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Merhametsizlik için hesaplanan olasılık (p=.002) değerinin .05'in altında olması ve katsayısının ß=.105 olması; merhametsizliğin şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Güç yönelimi için hesaplanan olasılık (p=.009) değerinin .05'in altında olması ve katsayısının ß=.095 olması; güç yöneliminin şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Kriminal rasyonalizasyon için hesaplanan olasılık (p=.000) değerinin .05'in altında olması ve katsayısının ß=.207 olması; kriminal rasyonalizasyonun şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Hak görme için hesaplanan olasılık (p=.000) değerinin .05'in üzerinde olması ve katsayısının ß=.135 olması; hak görmenin şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Model doğrultusunda elde edilen regresyon analizi sonuçlarına göre;

merhametsizlik, güç yönelimi, kriminal rasyonalizasyon ve hak görmenin şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde pozitif yönlü yordayıcı bir etkisi bulunurken, kişisel sorumsuzluk ve meşrulaştırma / diğerlerini suçlama boyutlarının şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı etkisi bulunamamıştır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göreli önem sırasının; kriminal rasyonalizasyon (β=.207), hak görme (β=.135), merhametsizlik (β=.105) ve güç yönelimi (β=.095) şeklinde olduğu görülmüştür (Tablo XII).

Tablo XIII: Kriminal Düşünce Ölçeği Alt Boyutlarının Yakın İlişkide Şiddet Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Çoklu Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	**B**	**SH.**	**ß**	**T**	**P**	**Tolerans**	**VIF**
Sabit Terim	7.879	.922		16.167	**.000**		
Güç Yönelimi	.038	.072	.036	.674	.500	.908	1.102
Hak Görme	.095	.060	.115	2.170	**.031**	.908	1.102

R= 0.131 **R²**=0.017 **F(2.383)**=3.335 **p**=.037 **Durbin Watson**=2.117

Bağımlı değişken: yakın ilişkide şiddet

Katılımcıların kriminal düşünce düzeylerinin yakın ilişkide şiddet üzerinde bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi modeli sonuçlarına göre: Model için hesaplanan R^2 değerinin .017 olması güç yönelimi ve hak görmenin, yakın ilişkide şiddet varyansının %1.7'sini açıkladığı anlamına gelmektedir. Model için hesaplanan (p) değerinin .037 olması modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir ($p<.05$). Modelde oto korelasyon sorunu olmaması için; hesaplanan Durbin-Watson istatistik değerinin 1'den büyük 3'ten küçük ve VIF değerlerinin 5'in altında, Tolerans değerinin .2'nin üzerinde olması gerekmektedir. Kurduğumuz model için hesaplanan Durbin-Watson değeri 2.117, her bir bağımsız değişken için elde edilen VIF değeri 5'in altında ve tolerans değeri .2'nin üzerinde olduğundan modelde oto korelasyon sorunu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Modeldeki sabit terim ve bağımsız değişkenlerin katsayıları incelendiğinde; sabit terim için hesaplanan olasılık (p=.000) değerinin .05'in altında olması sabit terimin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Güç yönelimi için

hesaplanan olasılık (p=.500) değerinin .05'in üzerinde olması ve katsayısının ß=.036 olması; güç yöneliminin yakın ilişkide şiddet üzerinde yordayıcı etkisinin olmadığını göstermektedir. Hak görme için hesaplanan olasılık (p=.031) değerinin .05'in altında olması ve katsayısının ß=.115 olması; hak görmenin yakın ilişkide şiddet üzerinde pozitif yönlü yordayıcı etkisinin olduğunu göstermektedir (Tablo XIII).

Tablo XIV: Kriminal Düşünce Ölçeği Toplam Puanlarının ŞİSDÖ Toplam Puanı Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	**B**	**SH.**	**ß**	**T**	**P**
Sabit Terim	15.547	4.358		3.568	**.000**
KDÖ Toplam	.558	.077	.348	7.273	**.000**
R= 0.348 **R²**=0.121 **$F_{(1,384)}$**=52.889 **p**=.000					

Bağımlı değişken: ŞİSDÖ toplam puanı

Katılımcıların KDÖ toplam puanlarının ŞİSDÖ toplam puanı üzerinde yordayıcı bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan basit doğrusal regresyon analizine ilişkin sonuçlar Tablo XIV'te verilmiştir. Analizde model için hesaplanan R^2 değerinin .121 olması, KDÖ toplam puanının ŞİSDÖ toplam puanındaki varyansın %12.1'ini açıkladığı anlamına gelmektedir. Model için hesaplanan (p) değerinin .000 olması modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Modeldeki sonuçlar; KDÖ toplam puanının ŞİSDÖ toplam puanı üzerinde pozitif yönlü yordayıcı etkisinin olduğunu göstermektedir (ß=.348, p<.01).

Tablo XV: Kriminal Düşünce Ölçeği Alt Boyutlarının ŞİSDÖ Toplam Puanı Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Çoklu Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	**B**	**SH.**	**ß**	**t**	**P**	**Tolerance**	**VIF**
Sabit Terim	17.962	4.480		4.009	**.000**		
Kişisel Sorumsuzluk	.204	.444	.023	.459	.647	.839	1.192
Meşrulaştırma/Diğerlerini Suçlama	-.526	.336	-.079	-1.56	.119	.817	1.224
Merhametsizlik	1.227	.365	.162	3.362	**.001**	.904	1.106

Güç Yönelimi	1.803	.363	.254	4.964	**.000**	.808	1.238
Kriminal Rasyonalizasyon	.194	.192	.055	1.008	.314	.721	1.387
Hak Görme	1.018	.282	.185	3.611	**.000**	.803	1.245
R= 0,448 **R²**=0,201 **F**$_{(6,379)}$=15,896 **p**=,000 **Durbin Watson**=1,963							

Bağımlı değişken: ŞİSDÖ toplam puanı

Katılımcıların kriminal düşünce düzeylerinin ŞİSDÖ toplam puanı üzerinde bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi modeli sonuçlarına göre: Model için hesaplanan R^2 değerinin .201 olması kişisel sorumsuzluk, meşrulaştırma/diğerlerini suçlama, merhametsizlik, güç yönelimi, kriminal rasyonalizasyon ve hak görmenin ŞİSDÖ toplam puanındaki varyansın %20.1'ini açıkladığı anlamına gelmektedir. Model için hesaplanan (p) değerinin .000 olması modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Modelde oto korelasyon sorunu olmaması için; hesaplanan Durbin-Watson istatistik değerinin 1'den büyük 3'ten küçük ve VIF değerlerinin 5'in altında, Tolerans değerinin .2'nin üzerinde olması gerekmektedir. Kurduğumuz model için hesaplanan Durbin-Watson değeri 1.963, her bir bağımsız değişken için elde edilen VIF değeri 5'in altında ve tolerans değeri .2'nin üzerinde olduğundan modelde oto korelasyon sorunu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Modeldeki sabit terim ve bağımsız değişkenlerin katsayıları incelendiğinde; sabit terim için hesaplanan olasılık (p=.000) değerinin .05'in altında olması sabit terimin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Kişisel sorumsuzluk için hesaplanan olasılık (p=.647) değerinin .05'in üzerinde olması; kişisel sorumsuzluğun ŞİSDÖ toplam puanı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Meşrulaştırma / Diğerlerini suçlama için hesaplanan olasılık (p=.119) değerinin .05'in üzerinde olması; meşrulaştırma / diğerlerini suçlama düşüncesinin ŞİSDÖ toplam puanı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Merhametsizlik için hesaplanan olasılık (p=.001) değerinin .05'in altında olması ve katsayısının ß=.162

olması; merhametsizliğin ŞİSDÖ toplam puanı üzerinde pozitif yönlü yordayıcı etkisinin olduğunu göstermektedir. Güç yönelimi için hesaplanan olasılık (p=.000) değerinin .05'in altında olması ve katsayısının ß=.254 olması; güç yöneliminin ŞİSDÖ toplam puanı üzerinde pozitif yönlü yordayıcı etkisinin olduğunu göstermektedir. Kriminal rasyonalizasyon için hesaplanan olasılık (p=.314) değerinin .05'in üzerinde olması; kriminal rasyonalizasyonun ŞİSDÖ toplam puanı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Hak görme için hesaplanan olasılık (p=.000) değerinin .05'in üzerinde olması ve katsayısının ß=.185 olması; hak görmenin ŞİSDÖ toplam puanı üzerinde pozitif yönlü yordayıcı etkisinin olduğunu göstermektedir. Model doğrultusunda elde edilen regresyon analizi sonuçlarına göre; merhametsizlik, güç yönelimi ve hak görmenin ŞİSDÖ toplam puanı üzerinde pozitif yönlü yordayıcı bir etkisi saptanmıştır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göreli önem sırasının; güç yönelimi (β=.254), hak görme (β=.185) ve merhametsizlik (β=.162) şeklinde olduğu görülmüştür (Tablo XV).

Hipotez 2: Katılımcıların Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları ile Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları arasında pozitif yönlü korelasyon beklenmektedir.

Tablo XVI: ÇÇRTÖ ile ŞİSDÖ Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Uygulanan Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

		ŞİSDÖ			
ÇÇRTÖ		**Genel Şiddet**	**Şiddet İçermeyen Suç Davranışları**	**Yakın İlişkide Şiddet**	**ŞİSDÖ Toplam**
Duygusal İstismar	r	**.256****	**.258****	**.112***	**.246****
	p	.000	.000	.027	.000
	N	854	854	386	386
Fiziksel İstismar	r	**.258****	**.247****	.003	**.292****
	p	.000	.000	.956	.000

	N	854	854	386	386
Fiziksel İhmal	r	**.232****	**.233****	.092	**.326****
	p	.000	.000	.070	.000
	N	854	854	386	386
Duygusal İhmal	r	**.214****	**.190****	.077	**.264****
	p	.000	.000	.131	.000
	N	854	854	386	386
Cinsel İstismar	r	**.153****	**.271****	**.125***	**.180****
	p	.000	.000	.014	.000
	N	854	854	386	386
ÇÇRTÖ Toplam	r	**.281****	**.267****	.085	**.308****
	p	.000	.000	.097	.000
	N	854	854	386	386

***p< .05 **p< .01**

Şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanı (r= .246, p<.01), genel şiddet (r=.256, p<.01), yakın ilişkide şiddet (r=.112, p<0.05) ve şiddet içermeyen suç davranışları (r=.258, p<.01) değişkenleri ile duygusal istismar alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde bir korelasyon vardır. Bu sonuçlar; duygusal istismar düzeyi arttıkça şiddet içeren ve içermeyen suç davranışı düzeylerinin artış göstereceğini ortaya koymaktadır.

Fiziksel istismar alt boyutu; şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanı (r=.292, p<.01), genel şiddet (r=.258, p<.01) ve şiddet içermeyen suç davranışları (r=.247, p<.01) değişkenleri ile pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon göstermiştir. Bu sonuçlar; fiziksel istismar düzeyi arttıkça şiddet içeren ve içermeyen suç davranışı düzeylerinin artış göstereceğini ortaya koymaktadır. Fakat yakın ilişkide şiddet alt boyutu ile fiziksel istismar arasında anlamlı bir korelasyon saptanamamıştır.

Fiziksel ihmal alt boyutu ile şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanı (r=.326, p<.01) arasında orta düzeyde pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır. Fiziksel ihmal ile genel şiddet (r=.232, p<.01) ve şiddet içermeyen suç davranışları (r=.233, p<.01) değişkenleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon bulgulanmıştır. Bu sonuçlar; fiziksel ihmal düzeyi arttıkça şiddet içeren ve içermeyen suç davranışı düzeylerinin artış

göstereceğini ortaya koymaktadır. Fakat yakın ilişkide şiddet alt boyutu ile fiziksel ihmal arasında anlamlı bir korelasyon saptanamamıştır.

Şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanı (r=.246, p<.01), genel şiddet (r=.214, p<.01) ve şiddet içermeyen suç davranışları (r=.190, p<.01) değişkenleri ile duygusal ihmal alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçlar; duygusal ihmal düzeyi arttıkça şiddet içeren ve içermeyen suç davranışı düzeylerinin artış göstereceğini ortaya koymaktadır. Fakat yakın ilişkide şiddet alt boyutu ile duygusal ihmal arasında anlamlı bir korelasyon saptanamamıştır.

Cinsel istismar alt boyutu; şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanı (r=.180, p<.01), genel şiddet (r=.153, p<.01), yakın ilişkide şiddet (r=.125, p<0.05) ve şiddet içermeyen suç davranışları (r=.271, p<.01) değişkenleri ile pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon göstermektedir. Bu sonuçlar; cinsel istismar düzeyi arttıkça şiddet içeren ve içermeyen suç davranışı düzeylerinin artış göstereceğini ortaya koymaktadır.

Çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeği toplam puanı; şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanı (r=.308, p<.01) ile pozitif yönde orta düzeyde, genel şiddet (r=.281, p<.01) ve şiddet içermeyen suç davranışları (r=.267, p<.01) ile pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon göstermektedir. Bireylerin çocukluk çağı travma düzeyleri arttıkça şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları anlamlı düzeyde artış göstermektedir fakat yakın ilişkide şiddet alt boyutuyla ÇÇRTÖ toplam puanı arasında anlamlı düzeyde bir korelasyon saptanamamıştır.

Yapılan analizler sonucunda; şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanı ile ÇÇRTÖ toplam puanı ve fiziksel ihmal alt boyutu toplam puanı arasında pozitif yönde orta düzeyde bir korelasyon ortaya çıkmıştır. Çocukluk çağı travmaları ölçeği toplam puanı ile genel şiddet ve şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutları arasında pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon görülmektedir. Fakat yakın ilişkide şiddet ile ÇÇRTÖ toplam puanı

arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. Yakın ilişkide şiddet alt boyutu yalnızca; cinsel istismar ve duygusal istismar ile pozitif yönde zayıf bir korelasyon göstermiştir. Bu iki alt boyut dışında yakın ilişkide şiddet ile duygusal ihmal, fiziksel istismar, fiziksel ihmal arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. Çocukluk çağı travmaları ölçeğinin alt boyutları olan; duygusal istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal değişkenlerinin tamamı ile genel şiddet ve şiddet içermeyen suç davranışları değişkenleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon saptanmıştır (Tablo XVI).

Tablo XVII: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği Toplam Puanlarının Genel Şiddet Alt Boyutu Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	**B**	**SH.**	**ß**	**T**	**P**
Sabit Terim	.844	2.125		.397	.000
ÇÇRTÖ Toplam	.440	.045	.316	9.711	**.000**
R= 0,316 **R²**=0,100 **F$_{(1,852)}$**=94,295 **p**=,000					

Bağımlı değişken: genel şiddet alt boyutu

Katılımcıların ÇÇRTÖ toplam puanlarının genel şiddet alt boyutu üzerinde yordayıcı bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla elde edilen basit doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre: Model için hesaplanan R^2 değerinin .10 olması, ÇÇRTÖ toplam puanının genel şiddet alt boyutundaki varyansın %10'unu açıkladığı anlamına gelmektedir. Model için hesaplanan (p) değerinin .000 olması modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Modeldeki sonuçlar; ÇÇRTÖ toplam puanının genel şiddet üzerinde pozitif yönlü yordayıcı etkisinin olduğunu göstermektedir (ß=.316, p<.01).

Tablo XVIII: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği Alt Boyutlarının Genel Şiddet Alt Boyutu Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Çoklu Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	**B**	**SH.**	**ß**	**T**	**P**	**Tolerans**	**VIF**
Sabit Terim	4.329	1.692		2.559	**.011**		
Duygusal İstismar	.192	.177	.051	1.084	.279	.460	2.173
Fiziksel İstismar	1.326	.305	.182	4.346	**.000**	.593	1.687
Fiziksel İhmal	.909	.271	.135	3.356	**.001**	.636	1.573
Duygusal İhmal	.180	.132	.062	1.372	.171	.508	1.969

Cinsel İstismar	.036	.203	.006	.176	.860	.773	1.294
R= 0,349 **R²**=0,117 **F(5,848)**=23,596 **p**=,000 **Durbin Watson**=1,978							

Bağımlı değişken: genel şiddet alt boyutu

Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmalarının genel şiddet alt boyutu üzerinde bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi modelinin sonuçlarına göre: Model için hesaplanan R^2 değerinin .117 olması çocukluk çağı duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve cinsel istismar boyutlarının genel şiddet üzerindeki varyansın yaklaşık %12'sini açıkladığı anlamına gelmektedir. Model için hesaplanan (p) değerinin .000 olması modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Modelde oto korelasyon sorunu olmaması için; hesaplanan Durbin-Watson istatistik değerinin 1'den büyük 3'ten küçük ve VIF değerlerinin 5'in altında, Tolerans değerinin .2'nin üzerinde olması gerekmektedir. Kurduğumuz model için hesaplanan Durbin-Watson değeri 1.978, her bir bağımsız değişken için elde edilen VIF değeri 5'in altında ve tolerans değeri .2'nin üzerinde olduğundan modelde oto korelasyon sorunu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Modeldeki sabit terim ve bağımsız değişkenlerin katsayıları incelendiğinde; sabit terim için hesaplanan olasılık (p=.011) değerinin .05'in altında olması sabit terimin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Duygusal istismar için hesaplanan olasılık (p=.279) değerinin .05'in üzerinde olması; çocukluk çağı duygusal istismar travmalarının genel şiddet üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Fiziksel istismar için hesaplanan olasılık (p=.000) değerinin .05'in altında olması ve katsayısının ß=.182 olması; çocukluk çağı fiziksel istismar travmalarının genel şiddet üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Fiziksel ihmal için hesaplanan olasılık (p=.001) değerinin .05'in altında olması ve katsayısının ß=.135 olması; çocukluk çağı fiziksel ihmal travmalarının genel şiddet üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Duygusal ihmal için hesaplanan olasılık (p=.171) değerinin .05'in üzerinde olması; çocukluk çağı duygusal ihmal travmalarının genel şiddet

üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Cinsel istismar için hesaplanan olasılık (p=.860) değerinin .05'in üzerinde olması; çocukluk çağı cinsel istismar travmalarının genel şiddet üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Model doğrultusunda elde edilen regresyon analizi sonuçlarına göre; çocukluk çağı fiziksel istismar ve fiziksel ihmal travmalarının genel şiddet üzerinde pozitif yönlü yordayıcı bir etkisi bulunurken, çocukluk çağı duygusal istismar, duygusal ihmal ve cinsel istismar travmalarının genel şiddet üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı etkisi bulunamamıştır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göreli önem sırasının; cinsel istismar (β=.182) ve fiziksel ihmal (β=.135) şeklinde olduğu görülmüştür (Tablo XVIII).

Tablo XIX: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği Toplam Puanlarının Şiddet İçermeyen Suç Davranışları Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	**B**	**SH.**	**ß**	**T**	**P**
Sabit Terim	7.421	.797		9.314	.000
ÇÇRTÖ Toplam	.161	.017	.309	9.498	**.000**

R= 0,309 **R²**=0,096 **F**$_{(1,852)}$=90,215 **p**=,000

Bağımlı değişken: şiddet içermeyen suç davranışları

Katılımcıların ÇÇRTÖ toplam puanlarının şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde yordayıcı bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla elde edilen basit doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre: Model için hesaplanan R^2 değerinin .096 olması, ÇÇRTÖ toplam puanının şiddet içermeyen suç davranışlarında alt boyutundaki varyansın yaklaşık %10'unu açıkladığı anlamına gelmektedir. Model için hesaplanan (p) değerinin .000 olması modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Modeldeki sonuçlar; ÇÇRTÖ toplam puanının şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde pozitif yönlü yordayıcı etkisinin olduğunu göstermektedir (ß=.312, p<.01).

Tablo XX: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği Alt Boyutlarının Şiddet İçermeyen Suç Davranışları Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Çoklu Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	B	SH.	ß	T	P	Tolerans	VIF
Sabit Terim	8.255	.625		13.209	**.000**		
Duygusal İstismar	.123	.066	.088	1.884	.060	.460	2.173
Fiziksel İstismar	.135	.113	.049	1.197	.232	.593	1.687
Fiziksel İhmal	.398	.100	.158	3.978	**.000**	.636	1.573
Duygusal İhmal	-.036	.049	-.033	-.744	.457	.508	1.969
Cinsel İstismar	.476	.075	.229	6.333	**.000**	.773	1.294

R= 0,380 **R²**=0,139 **F(5,848)**=28,642 **p**=,000 **Durbin Watson**=1,969

Bağımlı değişken: şiddet içermeyen suç davranışları

Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmalarının şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi modeli sonuçlarına göre: Model için hesaplanan R^2 değerinin .139 olması çocukluk çağı duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve cinsel istismar travmalarının şiddet içermeyen suç davranışlarındaki varyansın yaklaşık %14'ünü açıkladığı anlamına gelmektedir. Model için hesaplanan (p) değerinin .000 olması modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Modelde oto korelasyon sorunu olmaması için; hesaplanan Durbin-Watson istatistik değerinin 1'den büyük 3'ten küçük ve VIF değerlerinin 5'in altında, Tolerans değerinin .2'nin üzerinde olması gerekmektedir. Kurduğumuz model için hesaplanan Durbin-Watson değeri 1.969, her bir bağımsız değişken için elde edilen VIF değeri 5'in altında ve tolerans değeri .2'nin üzerinde olduğundan modelde oto korelasyon sorunu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Modeldeki sabit terim ve bağımsız değişkenlerin katsayıları incelendiğinde; sabit terim için hesaplanan olasılık (p=.000) değerinin .05'in altında olması sabit terimin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Duygusal istismar için hesaplanan olasılık (p=.060) değerinin .05'in üzerinde olması; duygusal istismar boyutunun şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Fiziksel istismar için hesaplanan olasılık (p=.232) değerinin .05'in üzerinde olması; fiziksel istismar boyutunun şiddet

içermeyen suç davranışları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Fiziksel ihmal için hesaplanan olasılık (p=.000) değerinin .05'in altında olması ve katsayısının ß=.158 olması; fiziksel ihmal boyutunun şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Duygusal ihmal için hesaplanan olasılık (p=.457) değerinin .05'in üzerinde olması; duygusal ihmal boyutunun şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Cinsel istismar için hesaplanan olasılık (p=.000) değerinin .05'in altında olması ve katsayısının ß=.229 olması; çocukluk çağı cinsel istismar boyutunun şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Model doğrultusunda elde edilen regresyon analizi sonuçlarına göre; fiziksel ihmal ve cinsel istismar boyutunun şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde pozitif yönlü yordayıcı bir etkisi bulunurken duygusal istismar, fiziksel istismar ve duygusal ihmal travmalarının şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı etkisi bulunamamıştır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göreli önem sırasının; cinsel istismar (β=.229) ve fiziksel ihmal (β=.158) şeklinde olduğu görülmüştür (Tablo XX).

Tablo XXI: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği Alt Boyutlarının Yakın İlişkide Şiddet Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Çoklu Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	**B**	**SH.**	**ß**	**T**	**P**	**Tolerans**	**VIF**
Sabit Terim	7.385	.346		21.329	**.000**		
Duygusal İstismar	.031	.037	.046	.853	.397	.848	1.179
Cinsel İstismar	.230	.050	.247	4.630	**.000**	.848	1.179
R= 0.268 **R²**=0.072 **F(2.383)**=14.878 **p**=.000 **Durbin Watson**=2.102							

Bağımlı değişken: yakın ilişkide şiddet

Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaları düzeylerinin yakın ilişkide şiddet üzerinde bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi modeli sonuçlarına göre: Model için hesaplanan R^2 değerinin .072 olması duygusal istismar ve cinsel istismarın, varyansın %7.2'sini açıkladığı anlamına gelmektedir.

Model için hesaplanan (p) değerinin .000 olması modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir (p<.05). Modelde oto korelasyon sorunu olmaması için; hesaplanan Durbin-Watson istatistik değerinin 1'den büyük 3'ten küçük ve VIF değerlerinin 5'in altında, Tolerans değerinin .2'nin üzerinde olması gerekmektedir. Kurduğumuz model için hesaplanan Durbin-Watson değeri 2.102, her bir bağımsız değişken için elde edilen VIF değeri 5'in altında ve tolerans değeri .2'nin üzerinde olduğundan modelde oto korelasyon sorunu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Modeldeki sabit terim ve bağımsız değişkenlerin katsayıları incelendiğinde; sabit terim için hesaplanan olasılık (p=.000) değerinin .05'in altında olması sabit terimin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Duygusal istismar için hesaplanan olasılık (p=.397) değerinin .05'in üzerinde olması ve katsayısının ß=.046 olması; güç yöneliminin yakın ilişkide şiddet üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkisinin olmadığını göstermektedir. Cinsel istismar için hesaplanan olasılık (p=.000) değerinin .05'in altında olması ve katsayısının ß=.247 olması; cinsel istismarın yakın ilişkide şiddet üzerinde pozitif yönlü yordayıcı etkisinin olduğunu göstermektedir (Tablo XXI).

Tablo XXII: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği Toplam Puanlarının ŞİSDÖ Toplam Puanı Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	**B**	**SH.**	**ß**	**T**	**P**
Sabit Terim	21.381	4.052		5.276	**.000**
ÇÇRTÖ Toplam	.551	.086	.310	6.378	**.000**
R= 0.310 **R²**=0.096 **$F_{(1,384)}$**=40.685 **p**=.000					

Bağımlı değişken: ŞİSDÖ toplam puanı

Katılımcıların ÇÇRTÖ toplam puanlarının ŞİSDÖ toplam puanı üzerinde yordayıcı bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analizde model için hesaplanan R^2 değerinin .096 olması, ÇÇRTÖ toplam puanının ŞİSDÖ toplam puanındaki varyansın %9.6'sını açıkladığı anlamına gelmektedir. Model için hesaplanan (p) değerinin .000 olması modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu

göstermektedir. Modeldeki sonuçlar; ÇÇRTÖ toplam puanının ŞİSDÖ toplam puanı üzerinde pozitif yönlü yordayıcı etkisinin olduğunu göstermektedir (ß=.310, p<.01).

Tablo XXIII: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği Alt Boyutlarının ŞİSDÖ Toplam Puanı Üzerindeki Tahmin Etme Gücüne Yönelik Çoklu Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	B	SH.	ß	T	P	Tolerance	VIF
Sabit Terim	23.603	3.246		7.271	**.000**		
Duygusal İstismar	.064	.320	.014	.199	.842	.468	2.136
Fiziksel İstismar	1.225	.541	.135	2.264	**.024**	.646	1.549
Fiziksel İhmal	1.578	.508	.184	3.103	**.002**	.652	1.534
Duygusal İhmal	.192	.258	.050	.744	.457	.502	1.992
Cinsel İstismar	.643	.331	.104	1.943	.053	.801	1.249

R= 0.358 **R²**=0.129 **F(5,379)**=11.208 **p**=.000 **Durbin Watson**=1.922

Bağımlı değişken: ŞİSDÖ toplam puanı

Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaları düzeylerinin ŞİSDÖ toplam puanı üzerinde bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi modeli sonuçlarına göre: Model için hesaplanan R^2 değerinin 0.129 olması duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve cinsel istismarın ŞİSDÖ toplam puanındaki varyansın %12.9'unu açıkladığı anlamına gelmektedir. Model için hesaplanan (p) değerinin .000 olması modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Modelde oto korelasyon sorunu olmaması için; hesaplanan Durbin-Watson istatistik değerinin 1'den büyük 3'ten küçük ve VIF değerlerinin 5'in altında, Tolerans değerinin 0.2'nin üzerinde olması gerekmektedir. Kurduğumuz model için hesaplanan Durbin-Watson değeri 1.922, her bir bağımsız değişken için elde edilen VIF değeri 5'in altında ve tolerans değeri 0.2'nin üzerinde olduğundan modelde oto korelasyon sorunu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Modeldeki sabit terim ve bağımsız değişkenlerin katsayıları incelendiğinde; sabit terim için hesaplanan olasılık (p=.000) değerinin .05'in altında olması

sabit terimin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Duygusal istismar için hesaplanan olasılık (p=.842) değerinin .05'in üzerinde olması; duygusal istismarın ŞİSDÖ toplam puanı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Fiziksel istismar için hesaplanan olasılık (p=.024) değerinin .05'in altında olması ve katsayısının ß=.135 olması; fiziksel istismarın ŞİSDÖ toplam puanı üzerinde pozitif yönlü yordayıcı etkisinin olduğunu göstermektedir. Fiziksel ihmal için hesaplanan olasılık (p=.002) değerinin .05'in altında olması ve katsayısının ß=.184 olması; fiziksel ihmalin ŞİSDÖ toplam puanı üzerinde pozitif yönlü yordayıcı etkisinin olduğunu göstermektedir. Duygusal ihmal için hesaplanan olasılık (p=.457) değerinin .05'in üzerinde olması; duygusal ihmalin ŞİSDÖ toplam puanı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Cinsel istismar için hesaplanan olasılık (p=.053) değerinin .05'in üzerinde olması; cinsel istismarın ŞİSDÖ toplam puanı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Model doğrultusunda elde edilen regresyon analizi sonuçlarına göre; fiziksel ihmal ve fiziksel istismarın ŞİSDÖ toplam puanı üzerinde pozitif yönlü yordayıcı bir etkisi saptanmıştır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göreli önem sırasının; fiziksel ihmal (β=.184) ve fiziksel istismar (β=.135) şeklinde olduğu görülmüştür (Tablo XXIII).

Hipotez 3: Katılımcıların Kriminal Düşünce Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları arasında pozitif yönlü korelasyon beklenmektedir.

Tablo XXIV: KDÖ ile ÇÇRTÖ Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Uygulanan Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

		ÇÇRTÖ					
KDÖ		**Duygusal İstismar**	**Fiziksel İstismar**	**Fiziksel İhmal**	**Duygusal İhmal**	**Cinsel İstismar**	**ÇÇRTÖ Toplam**
Kişisel Sorumsuzluk	r	**.122****	**.116****	**.143****	**.080***	.010	**.086***
	p	.000	.001	.000	.019	.774	.012

	N	854	854	854	854	854	854
	r	**.284****	**.157****	**.150****	**.192****	**.133****	**.240****
Meşrulaştırma	p	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	854	854	854	854	854	854
	r	**.113****	**.129****	**.222****	**.228****	.051	**.183****
Merhametsizlik	p	.001	.000	.000	.000	.133	.000
	N	854	854	854	854	854	854
	r	**.174****	**.225****	**.248****	**.178****	**.070***	**.221****
Güç Yönelimi	p	.000	.000	.000	.000	.042	.000
	N	854	854	854	854	854	854
	r	**.250****	**.246****	**.184****	**.145****	**.120****	**.223****
Kriminal Rasyonalizasyon	p	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	854	854	854	854	854	854
	r	**.135****	**.149****	**.195****	**.186****	.053	**.168****
Hak Görme	p	.000	.000	.000	.000	.120	.000
	N	854	854	854	854	854	854
	r	**.302****	**.301****	**.304****	**.246****	**.124****	**.303****
KDÖ Toplam	p	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	854	854	854	854	854	854

***p< .05 **p< .01**

Kişisel sorumsuzluk alt boyutu; duygusal istismar (r=.122, p<.01), fiziksel istismar (r=.116, p<.01), fiziksel ihmal (r=.143, p<.01), değişkenleri ile pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon göstermiştir. Duygusal ihmal (r=.080, p<.05) ve ÇÇRTÖ toplam puanı (r=.086, p<.05) ile kişisel sorumsuzluk alt boyutu arasında pozitif yönde oldukça zayıf bir korelasyon bulunmaktadır. Kişisel sorumsuzluk alt boyutu ile cinsel istismar arasına anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (r=.010 p>.05). Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeği ve cinsel istismar alt boyutu dışındaki diğer alt boyutlarına ilişkin puanları arttıkça kişisel sorumsuzluk boyutunun düzeyi de artış göstermektedir.

Meşrulaştırma / diğerlerini suçlama boyutu; ÇÇRTÖ toplam puanı (r=.240, p<.01), duygusal istismar (r=.284, p<.01), fiziksel istismar (r=.157, p<.01), fiziksel ihmal (r=.150, p<.01), duygusal ihmal (r=.192, p<.01), cinsel istismar (r=.133, p<.01) değişkenleri ile pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon göstermektedir. Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal

travmaları ölçeği ve alt boyutlarına ilişkin puanları arttıkça meşrulaştırma / diğerlerini suçlama boyutunun düzeyi de artış göstermektedir.

Merhametsizlik alt boyutu; ÇÇRTÖ toplam puanı (r=.183, p<.01), duygusal istismar (r=.113, p<.01), fiziksel istismar (r=.129, p<.01), fiziksel ihmal (r=.222, p<.01) ve duygusal ihmal (r=.228, p<.01) değişkenleri ile pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon göstermektedir. Cinsel istismar ile merhametsizlik alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır (p>.05) Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeği ve cinsel istismar alt boyutu dışındaki diğer alt boyutlarına ilişkin puanları arttıkça merhametsizlik boyutunun düzeyi de artış göstermektedir.

Güç yönelimi alt boyutu; ÇÇRTÖ toplam puanı (r=.221, p<.01), duygusal istismar (r=.174, p<.01), fiziksel istismar (r=.225, p<.01), cinsel istismar (r=.070, p<.05), fiziksel ihmal (r=.248, p<.01) ve duygusal ihmal (r=.178, p<.01) değişkenleri ile pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon göstermiştir. Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeği ve alt boyutlarına ilişkin puanları arttıkça güç yönelimi boyutunun düzeyi de artış göstermektedir.

Kriminal rasyonalizasyon alt boyutu; ÇÇRTÖ toplam puanı (r=.223, p<.01), duygusal istismar (r=.250, p<.01), fiziksel istismar (r=.246, p<.01), fiziksel ihmal (r=.184, p<.01), duygusal ihmal (r=.145, p<.01) ve cinsel istismar (r=.120, p<.01) değişkenleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde bir korelasyon saptanmıştır. Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeği ve alt boyutlarına ilişkin puanları arttıkça kriminal rasyonalizasyon boyutunun düzeyi de artış göstermektedir.

Hak görme alt boyutu; ÇÇRTÖ toplam puanı (r=.168, p<.01), duygusal istismar (r=.135, p<.01), fiziksel istismar (r=.149, p<.01), fiziksel ihmal (r=.195, p<.01) ve duygusal ihmal (r=.186, p<.01) değişkenleri ile pozitif yönde düşük düzeyde bir korelasyon göstermektedir. Cinsel istismar ile merhametsizlik hak görme alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır (p>.05). Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeği ve cinsel

istismar alt boyutu dışındaki diğer alt boyutlarına ilişkin puanları arttıkça hak görme boyutunun düzeyi de artış göstermektedir.

Kriminal düşünce ölçeği toplam puanı ile ÇÇRTÖ toplam puanı (r=.303, p<.01) arasında pozitif yönde orta düzeyde korelasyon bulunmaktadır. Çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeğinin alt boyutu olan; duygusal istismar (r=.302, p<.01), fiziksel istismar (r=.301, p<.01), fiziksel ihmal (r=.304, p<.01) değişkenleri ile kriminal düşünce ölçeği toplam puanı arasında pozitif yönde orta düzeyde bir korelasyon saptanmıştır. Çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeğinin diğer alt boyutları olan; duygusal ihmal (r=.246, p<.01), cinsel istismar (r=.124, p<.01) değişkenleri ile kriminal düşünce toplam puanı arasında pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon bulunmaktadır. Böylelikle; çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeği ve alt boyutlarının düzeyi arttıkça kriminal düşünce ölçeği toplam puanının arttığı görülmektedir (Tablo XXIV).

Hipotez 4: Erkeklerin şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanının ve alt boyut puanlarının kadınlara göre anlamlı derece daha yüksek olması beklenmektedir.

Katılımcıların ŞİSDÖ toplam puanı, genel şiddet, yakın ilişkide şiddet ve şiddet içermeyen suç davranışlarının cinsiyet değişkenine göre farklılıklarının incelenmesi amacıyla parametrik olmayan "Mann Whitney U Testi" analizi yapılmıştır. Mann Whitney U testine ilişkin istatistik değerleri ve p değerleri Tablo XXV'te sunulmuştur.

Tablo XXV: Katılımcıların Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılıklarının İncelenmesine Yönelik Mann Whitney U Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Ort.	SS	Z	P
Genel Şiddet	Erkek	367	24.5368	14.66095	-5.759	**.000**
	Kadın	487	18.5133	9.58819		
Şiddet İçermeyen Suç Davranışları	Erkek	367	15.7193	5.77684	-4.681	**.000**
	Kadın	487	14.1971	3.40511		
Yakın İlişkide Şiddet	Erkek	138	8.9130	2.35678	-1.654	.098
	Kadın	248	9.0968	2.32194		

ŞİSDÖ (Toplam)	Erkek	138	54.0870	18.6142	-6.6324	**.000**
	Kadın	248	42.7097	11.7114		

***p<.0001, Mann-Whitney U Testi**

ŞİSDÖ toplam puanı, genel şiddet alt boyutu, şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutu için hesaplanan olasılık (p) değerleri; .05'in altında olduğundan dolayı bu değişkenlerin toplam skorları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (p<.0001). Yakın ilişkide şiddet alt boyutunda kadın katılımcıların toplam ortalama skorları erkeklere oranla daha yüksek olsa da cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanamamıştır (Z=-1.654, p>.01). Katılımcıların cinsiyete göre ŞİSDÖ ve alt boyutlarındaki ortalama farklılıkları incelendiğinde; erkeklerin ŞİSDÖ toplam puanları (Z=-6.6324, p>.01), genel şiddet (Z=-5.759, p>.01), ve şiddet içermeyen suç davranışları (Z=-4.681, p>.01) puanları kadınlardan anlamlı derecede daha yüksektir (Tablo XXV).

Hipotez 5: Katılımcıların Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları ile uyuşturucu madde kullanım sıklığı arasında pozitif yönlü korelasyon beklenmektedir.

Tablo XXVI: Uyuştucu Kullanım Sıklığı ve ŞİSDÖ Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Uygulanan Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

		ŞİSDÖ			
		Genel Şiddet	**Şiddet İçermeyen Suç Davranışları**	**Yakın İlişkide Şiddet**	**ŞİSDÖ Toplam**
Uyuşturucu Kullanım Sıklığı	R	**.118****	**.334****	.067	**.256****
	P	.001	.000	.187	.000
	N	854	854	386	386

***p< .001 **p< .0001**

Yapılan analize göre; uyuşturucu madde kullanım sıklığı şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutu (r=.334, p<0.1) ile pozitif yönde orta düzeyde bir korelasyon göstermektedir. ŞİSDÖ toplam puanı (r=.256, p<.01) ve genel şiddet alt boyutu toplam

puanları (r=.118, p<.01) ile uyuşturucu madde kullanım sıklığı arasında pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon ilişkisi vardır. Fakat uyuşturucu kullanım sıklığı ile yakın ilişkide şiddet alt boyutu (r=.067, p>.05) arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Bu sonuçlara göre, katılımcıların uyuşturucu madde kullanım sıklığı arttıkça genel şiddet düzeyleri ihmal edilebilecek boyutta; şiddet içermeyen suç davranışları ve ŞİSDÖ toplam puanları ise anlamlı derecede artış göstermektedir (Tablo XXVI).

Hipotez 6: Öğrenim yaşamlarında disiplin cezası almış bireylerin Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç davranışları Ölçeği toplam puanının ve alt boyut puanlarının disiplin cezası almamış bireylere göre anlamlı derece daha yüksek olması beklenmektedir.

Katılımcıların; ŞİSDÖ toplam puanları, genel şiddet, yakın ilişkide şiddet ve şiddet içermeyen suç davranışlarının öğrenim yaşamında disiplin cezası alma durumuna göre farklılıklarının incelenmesi amacıyla normal dağılıma sahip olmadığı için Mann Whitney U Testi analizi yapılmıştır. Mann Whitney U testine ilişkin istatistik değerleri ve p değerleri Tablo XXVII'de verilmiştir.

Tablo XXVII: Katılımcıların Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği Puanlarının Öğrenim Yaşamında Disiplin Cezası Alma Durumuna Göre Farklılıklarının İncelenmesine Yönelik Mann Whitney U Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Öğrenim yaşamınızda herhangi bir disiplin cezası aldınız mı?	N	Ort.	SS	z	p
Genel Şiddet	Hayır	782	20.2660	11.66666	-6.360	**.000**
	Evet	72	30.1806	15.99236		
Şiddet İçermeyen Suç Davranışları	Hayır	782	14.5205	4.16515	-6.503	**.000**
	Evet	72	18.4444	7.28666		
Yakın İlişkide Şiddet	Hayır	344	8.6985	2.2391	-.8735	.831
	Evet	42	9.8095	2.9070		
ŞİSDÖ Toplam	Hayır	344	45.3488	14.66418	-5.444	**.000**
	Evet	42	58.4762	17.54013		

***p<.0001, Mann-Whitney U Testi**

Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; ŞİSDÖ toplam puanı, genel şiddet alt boyutu ve şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutu için hesaplanan olasılık (p) değerleri; .05'in altında olduğundan dolayı bu değişkenlerin puanları, disiplin cezası geçmişine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (p<.01). Yakın ilişkide şiddet alt boyutunda geçmişte disiplin cezası almış katılımcıların toplam ortalama skorları disiplin cezası almamış katılımcılara oranla daha yüksek olsa da disiplin cezası geçmişine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanamamıştır (Z=-.8735, p>.01). Katılımcıların disiplin cezası geçmişlerine göre ŞİSDÖ ve alt boyutlarındaki ortalama farklılıkları incelendiğinde; ŞİSDÖ toplam puanları (Z=-5.444, p>.01), genel şiddet (Z=-6.360, p>.01), ve şiddet içermeyen suç davranışları (Z=-6.503, p>.01) puan ortalamaları daha önce disiplin cezası alan bireylerde anlamlı derecede daha yüksektir (Tablo XXVII).

Hipotez 7: Katılımcıların öğrenim yaşamlarında aldıkları disiplin cezalarının sayısı arttıkça Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanlar artış gösterecektir.

Tablo XXVIII: Disiplin Cezası Adedi ile ŞİSDÖ Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Uygulanan Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

		ŞİSDÖ			
		Genel Şiddet	**Şiddet İçermeyen Suç Davranışları**	**Yakın İlişkide Şiddet**	**ŞİSDÖ Toplam**
Disiplin Cezası Adedi	R	**.209****	**.229****	.077	**.282****
	P	.001	.000	.133	.000
	N	854	854	386	386

***p< .001 **p< .0001**

Yapılan analiz sonucunda; öğretim yaşamında alınan disiplin cezası sayısı ile ŞİSDÖ toplam puanı (r=.282, p<.01), şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutu (r=.229, p<.01) ve genel şiddet alt boyutu (r=.118, p<.01) puanları arasında pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon ilişkisi vardır. Fakat katılımcıların aldıkları disiplin cezası sayısı ile yakın ilişkide

şiddet alt boyutu (r=.077, p>.05) arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. Bu sonuçlara göre; katılımcıların öğrenim yaşamlarında aldıkları disiplin cezalarının sayısı arttıkça, genel şiddet ve şiddet içermeyen suç davranışları düzeyleri de artış göstermektedir.

Hipotez 8: Çocukluk veya ergenlik döneminde sık sık kavgaya karışan bireylerin şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının sık sık kavgaya karışmayan bireylere göre anlamlı derece daha yüksek olması beklenmektedir.

Katılımcıların ŞİSDÖ toplam puanları, genel şiddet, yakın ilişkide şiddet ve şiddet içermeyen suç davranışlarının çocukluk veya ergenlik döneminde sık sık kavgaya karışma durumuna göre farklılıklarının incelenmesi amacıyla normal dağılıma sahip olmadığı için Mann Whitney U Testi yapılmıştır. Mann Whitney U testine ilişkin istatistik değerleri ve p değerleri Tablo XXIX'da verilmiştir.

Tablo XXIX: Katılımcıların Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği Puanlarının Çocukluk veya Ergenlik Döneminde Sık Sık Kavgaya Karışma Durumuna Göre Farklılıklarının İncelenmesine Yönelik Mann Whitney U Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Çocukluk veya ergenlik döneminde sık sık kavga eder miydiniz?	N	Ort.	SS	z	p
Genel Şiddet	Hayır	731	19.0274	9.98502	-9.454	**.000**
	Evet	123	33.4309	17.25369		
Şiddet İçermeyen Suç Davranışları	Hayır	782	14.4022	4.03508	-8.358	**.000**
	Evet	123	17.5203	6.66819		
Yakın İlişkide Şiddet	Hayır	313	9.0000	2.2926	-.804	.421
	Evet	73	9.1644	2.5111		
ŞİSDÖ Toplam	Hayır	313	43.8562	13.06867	-6.962	**.000**
	Evet	73	59.3014	18.78801		

***p<.05, Mann-Whitney U Testi**

Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; ŞİSDÖ toplam puanı, genel şiddet alt boyutu, şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutu için hesaplanan olasılık (p) değerleri .05'in altında olduğundan dolayı bu değişkenlerin toplam skorları, çocuk veya ergenlik döneminde sık sık kavga etme durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (p<.01). Çocuk veya

ergenlik döneminde sık sık kavga eden katılımcıların Yakın ilişkide şiddet alt boyutu ortalama puanları, çocuklukta sık sık kavga etmeyen katılımcılara oranla daha yüksek olsa da gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (Z=-.804, p>.01). Katılımcıların çocuk veya ergenlikte sık sık kavga etme durumuna göre ŞİSDÖ ve alt boyutlarındaki ortalama farklılıkları incelendiğinde, çocuklukta sık sık kavga eden bireylerde ŞİSDÖ toplam puanı (Z=-6.962, p>.01), genel şiddet (Z=-9.454, p>.01), ve şiddet içermeyen suç davranışları (Z=-8.358, p>.01) puanları anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur (Tablo XXIX).

Hipotez 9: Çocukluk veya ergenlik döneminde hayvanlara zarar verme davranışında bulunan bireylerin, şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları ölçeğinden aldıkları puanların hayvanlara zarar verme davranışında bulunmayan bireylere göre anlamlı derece daha yüksek olması beklenmektedir.

Katılımcıların ŞİSDÖ toplam puanları, genel şiddet, yakın ilişkide şiddet ve şiddet içermeyen suç davranışlarının çocukluk veya ergenlik döneminde hayvanlara zarar verme durumuna göre farklılıklarının incelenmesi amacıyla normal dağılıma sahip olmadığı için Mann Whitney U Testi yapılmıştır. Mann Whitney U testine ilişkin istatistik değerleri ve p değerleri Tablo XXX'da verilmiştir.

Tablo XXX: Katılımcıların Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği Puanlarının Çocukluk veya Ergenlik Döneminde Hayvanlara Zarar Verme Davranışında Bulunma Durumuna Göre Farklılıklarının İncelenmesine Yönelik Mann Whitney U Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Çocukluk veya ergenlikte hayvanlara zarar verecek davranışlarda bulundunuz mu?	N	Ort.	SS	z	p
Genel Şiddet	Hayır	818	20.5636	11.72728	-3.854	**.000**
	Evet	36	33.3333	19.24132		
Şiddet İçermeyen Suç Davranışları	Hayır	818	14.5917	4.12231	-5.807	**.000**
	Evet	36	20.7500	9.47591		

Yakın İlişkide Şiddet	Hayır	361	9.2770	2.23367	-.130	.194
	Evet	25	10.9200	7.56042		
ŞİSDÖ Toplam	Hayır	361	46.1385	14.81526	-3.256	**.001**
	Evet	73	64.8014	29.53061		

***p<.001, Mann-Whitney U Testi**

Mann Whitney U testi sonucuna göre, ŞİSDÖ toplam puanı, genel şiddet alt boyutu, şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutu için hesaplanan olasılık (p) değerleri .05'in altında olduğundan dolayı bu değişkenlerin toplam puanları, çocuk veya ergenlik döneminde hayvanlara zarar verme davranışında bulunma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (p<.01). Yakın ilişkide şiddet alt boyutunda; çocuk veya ergenlik döneminde hayvanlara zarar verme davranışında bulunan katılımcıların ortalama puanları, çocuklukta hayvanlara zarar verme davranışında bulunmayan katılımcılara oranla daha yüksek olsa da gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (Z=-.130, p>.01). Katılımcıların çocuk veya ergenlikte hayvanlara zarar verme davranışında bulunma durumuna göre ŞİSDÖ ve alt boyutlarındaki ortalama farklılıkları incelendiğinde, hayvanlara zarar verme davranışında bulunan bireylerin ŞİSDÖ toplam puanı (Z=-3.256, p>.01), genel şiddet (Z=-3.854, p>.01), ve şiddet içermeyen suç davranışları (Z=-5.807, p>.01) alt boyut puanları anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur (Tablo XXX).

4.5. Hiyerarşik Regresyon Analizi

Tablo XXXI: Cinsiyet, Uyuşturucu Kullanımı, Çocuk veya Ergenlik Döneminde Riskli Davranışlar (Disiplin Cezası Adeti, Sık Sık Kavga Etme, Hayvanlara Zarar), Kriminal Düşünce ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Değişkenlerinin Genel Şiddet Alt Boyutunu Yordayıp Yordamadığına Yönelik Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Model Değişken	B	ß	t	p	R^2	F	F Değişim
1. (Sabit)	17.242		33.099	**.000****	.058	52.448	52,448
Cinsiyet	-1.522	-.241	-7.242	**.000****			
2. (Sabit)	25.211		14.276	**.000****	.082	37.977	22,201

Cinsiyet	-5.844	-.234	-7.105	**.000****			
Uyuşturcu	4.673	.155	4.712	**.000****			
3. (Sabit)	.340		.118	.906	.250	56.450	63,212
Cinsiyet	-3.907	-.156	-5.147	**.000****			
Uyuşturucu	3.827	.127	4.169	**.000****			
Ergenlikte Kavga	11.666	.331	10.586	**.000****			
Hayvana Eziyet	8.701	.141	4.663	**.000****			
Disiplin Cezası Adet	2.489	.111	3.520	**.000****			
4. (Sabit)	-9.227		-3.014	**.003***	.298	59.948	58.351
Cinsiyet	-4.203	-.168	-5.714	**.000****			
Uyuşturucu	2.660	.088	2.950	**.003***			
Ergenlikte Kavga	10.550	.299	9.801	**.000****			
Hayvana Eziyet	6.709	.109	3.677	**.000****			
Disiplin Cezası Adet	2.436	.108	3.560	**.000****			
ÇÇRTÖ Toplam	.318	.228	7.639	**.000****			
5. (Sabit)	-15.668		-4.615	**.000****	.313	54.946	17.798
Cinsiyet	-3.596	-.144	-4.843	**.000****			
Uyuşturucu	2.391	.079	2.671	**.008***			
Ergenlikte Kavga	10.146	.288	9.480	**.000****			
Hayvana Eziyet	5.951	.097	3.277	**.001***			
Disiplin Cezası Adet	2.127	.095	3.121	**.002***			
ÇÇRTÖ Toplam	.268	.193	6.248	**.000****			
KDÖ Toplam	.168	.133	4.219	**.000****			
	1.Model= **.000****						
	2.Model= **.000****						
Model (p)	3.Model= **.000****						

4.Model= **.000****

5.Model= **.000****

---

*p<.01, **p<.001*

Hiyerarşik regresyon analizi; uyuşturucu kullanımı, çocuk veya ergenlik döneminde riskli davranışlar (disiplin cezası adeti, sık sık kavga etme, hayvanlara zarar verme), kriminal Düşünce ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları değişkenlerinin genel şiddet alt boyutunu yordama yetisini değerlendirmek için kullanılmıştır. Öncül analizler normallik, doğrusallık, çoklu ortak doğrusallık ve eşvaryanslılık varsayımlarının ihlal edilmediğini görmek için yürütülmüştür.

Analizin ilk basamağında modele cinsiyet değişkeni girilmiştir. Cinsiyetin genel şiddeti yordamaya ait Beta değeri -.241 olarak belirlenmiştir. Beta değerinin anlamlılığına ait t testi sonucunun da anlamlı olduğu tespit edilmiştir (t=-7.242; p<.001). Cinsiyet değişkeni, genel şiddetin yaklaşık olarak %6'sını açıklamaktadır (R= .241; R^2= .058; F(1-852)= 52.448, p<.001).

Analizin ikinci basamağında modele cinsiyet değişkenine ek olarak uyuşturucu kullanım sıklığı değişkeni eklenmiştir. Bu değişkenler birlikte genel şiddet varyansının yaklaşık olarak %8'ini açıklamaktadır (R= .286; R^2= .082; F(2- 851)= 37.977, p<.001; R^2 F değişim (2-851) = 22.201, p<.001). Modelde uyuşturucu kullanım sıklığı değişkeninin Beta değeri -.155 olarak saptanmış ve sonucun anlamlı olduğu bulgulanmıştır (t= 4.712, p<.001).

Analiz üçüncü basamağında modele cinsiyet ve uyuşturucu kullanım sıklığı değişkenleri yanında; çocuklukta veya ergenlikte sık sık kavga etme, çocuklukta veya ergenlikte hayvana eziyet etme davranışında bulunma, disiplin cezası adedi değişkenleri de eklenmiştir. Beş değişken birlikte genel şiddet varyansının yaklaşık olarak %25'ini açıklamaktadır (R=.500; R^2= .250; F(5- 848)= 56.450, p<.001; F değişim (5-848) = 63.212,

p<.001). Modelde çocukluk veya ergenlikte sık sık kavga etme değişkeninin Beta değeri .331 olarak bulunmuştur. Beta değerinin anlamlılığına dair t testi sonucunun da anlamlı olduğu bulunmuştur (t=10.586; p<.001). Modelde çocukluk veya ergenlikte hayvana zarar verme değişkeninin Beta değeri .141 olarak bulunmuştur. Beta değerinin anlamlılığına dair t testi sonucunun da anlamlı olduğu bulunmuştur (t=4.663; p<.001). Modelde disiplin cezası sayısı değişkeninin Beta değeri .111 olarak bulunmuştur. Beta değerinin anlamlılığına dair t testi sonucunun da anlamlı olduğu bulunmuştur (t=3.520; p<.001).

Analiz dördüncü basamağında; cinsiyet, uyuşturucu kullanım sıklığı, çocuklukta veya ergenlikte sık sık kavga etme, çocuklukta veya ergenlikte hayvana eziyet etme davranışında bulunma, disiplin cezası adedi değişkenleri yanında ÇÇRTÖ toplam puanı değişkeni modele eklenmiştir. Altı değişken birlikte genel şiddet varyansının yaklaşık olarak %30'unu açıklamaktadır (R=.546; R^2= .298; F(6-847)= 59,948, p<.001;= F değişim (5-848) = 58.351, p<.001). Modelde ÇÇRTÖ değişkeninin Beta değeri .228 olarak bulunmuştur. Beta değerinin anlamlılığına dair t testi sonucunun da anlamlı olduğu bulunmuştur (t=7.639; p<.001).

Analiz son basamağında; cinsiyet, uyuşturucu kullanım sıklığı, çocuklukta veya ergenlikte sık sık kavga etme, çocuklukta veya ergenlikte hayvana eziyet etme davranışında bulunma, disiplin cezası adedi, ÇÇRTÖ toplam puanı değişkenleri yanında modele KDÖ toplam puanı değişkeni eklenmiştir. Yedi değişken birlikte genel şiddet varyansının yaklaşık olarak %31'ini açıklamaktadır (R=.559; R^2= .313; F(7- 846)= 54.946, p<.001; F değişim (5-848) = 17.798, p<.001). Modelde KDÖ değişkeninin Beta değeri .133 olarak bulunmuştur. Beta değerinin anlamlılığına dair t testi sonucunun da anlamlı olduğu bulunmuştur (t=4.219; p<.001).

Nihai modelde standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre yordayıcı değişkenlerin genel şiddet üzerindeki göreli önem sırasının; **çocukluk veya ergenlikte sık sık kavga etme (β=.288), ÇÇRTÖ toplam puanı (β=.193), cinsiyet (β=-.144), KDÖ toplam puanı**

(β=.133), çocuklukta hayvanlara zarar verme (β=.097), disiplin cezası adedi (β=.095), uyuşturucu kullanım sıklığı (β=.079) şeklinde olduğu saptanmıştır. Analiz sonucu yordayıcı işlev gören değişkenlerden hayvanlara zarar verme, disiplin cezası adedi ve uyuşturucu kullanım sıklığının p<.01 düzeyinde anlamlı olduğu; çocukluk veya ergenlikte sık sık kavga etme, ÇÇRTÖ toplam puanı, cinsiyet ve KDÖ toplam puanının p<.001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır.

Tablo XXXII: Cinsiyet, Uyuşturucu Kullanımı, Çocuk veya Ergenlik Döneminde Riskli Davranışlar (Disiplin Cezası Adeti, Sık Sık Kavga Etme, Hayvanlara Zarar), Kriminal Düşünce ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Değişkenlerinin Şiddet İçermeyen Suç Davranışlarını Yordayıp Yordamadığına Yönelik Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Model Değişken	B	ß	t	p	R^2	F	F Değişim
1. (Sabit)	17.242		33.099	**.000****	.026	23.148	23.148
Cinsiyet	-1.522	-.163	-4.811	**.000****			
2. (Sabit)	12.240		19.551	**.000****	.176	90.859	154.402
Cinsiyet	-1.354	-.145	-4.644	**.000****			
Uyuşturcu	4.369	.387	12.426	**.000****			
3. (Sabit)	2.971		2.673	**.008***	.320	79.635	59.633
Cinsiyet	-1.021	-.109	-3.604	**.000****			
Uyuşturucu	3.723	.330	10.992	**.000****			
Ergenlikte Kavga	1.542	.117	3.926	**.000****			
Hayvana Eziyet	5.727	.248	8.612	**.000****			
Disiplin Cezası Adet	1.872	.222	7.429	**.000****			
4. (Sabit)	.678		.617	.538	.354	77.147	44.351
Cinsiyet	-.788	-.084	-2.982	**.003***			
Uyuşturucu	3.588	.318	11.081	**.000****			
Ergenlikte Kavga	1.192	.090	3.084	**.002***			
Hayvana Eziyet	5.103	.221	7.787	**.000****			
Disiplin Cezası Adet	1.856	.220	7.549	**.000****			

ÇÇRTÖ Toplam	.100	.191	6.660	**.000****			
5. (Sabit)	-1.373		-1.124	.261	.364	69.127	13.936
Cinsiyet	-.595	-.064	-2.225	.026			
Uyuşturucu	3.502	.310	10.871	**.000****			
Ergenlikte Kavga	1.064	.081	2.761	**.006***			
Hayvana Eziyet	4.861	.211	7.438	**.000****			
Disiplin Cezası Adet	1.757	.209	7.162	**.000****			
ÇÇRTÖ Toplam	.084	.161	5.418	**.000****			
KDÖ Toplam	.054	.113	3.733	**.000****			
Model (p)	1.Model= **.000** 2.Model= **.000** 3.Model= **.000** 4.Model= **.000** 5.Model= **.000****						

*p<.01, **p<.001*

Hiyerarşik regresyon analizi; uyuşturucu kullanımı, çocuk veya ergenlik döneminde riskli davranışlar (disiplin cezası adeti, sık sık kavga etme, hayvanlara zarar verme), kriminal Düşünce ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları değişkenlerinin şiddet içermeyen suç davranışlarını yordama yetisini değerlendirmek için kullanılmıştır. Öncül analizler normallik, doğrusallık, çoklu ortak doğrusallık ve eşvaryanslılık varsayımlarının ihlal edilmediğini görmek için yürütülmüştür.

Analizin ilk basamağında modele cinsiyet değişkeni girilmiştir. Cinsiyetin şiddet içermeyen suç davranışlarını yordamaya ait Beta değeri -.145 olarak belirlenmiştir. Beta değerinin anlamlılığına ait t testi sonucunun da anlamlı olduğu tespit edilmiştir (t=-4.811; p<.001). Cinsiyet değişkeni, şiddet içermeyen suç davranışları varyansının %2.6'sını

açıklamaktadır (R= .163; R^2= .026; F(1-852)= 23.148, p<.001).

Analizin ikinci basamağında modele cinsiyet değişkenine ek olarak uyuşturucu kullanım sıklığı değişkeni eklenmiştir. Bu değişkenler birlikte şiddet içermeyen suç davranışları varyansının yaklaşık olarak %18'ini açıklamaktadır (R= .419; R^2= .176; F(2-851)= 90.859, p<.001; F değişim (2-851) = 154.402, p<.001). Modelde uyuşturucu kullanım sıklığı değişkeninin Beta değeri -.387 olarak saptanmış ve sonucun anlamlı olduğu bulgulanmıştır (t= 12.426, p<.001).

Analiz üçüncü basamağında modele cinsiyet ve uyuşturucu kullanım sıklığı değişkenleri yanında çocuklukta veya ergenlikte sık sık kavga etme, çocuklukta veya ergenlikte hayvana eziyet etme davranışında bulunma, disiplin cezası adedi değişkenleri de eklenmiştir. Beş değişken birlikte şiddet içermeyen suç davranışları varyansının %32'sini açıklamaktadır (R=.565; R^2= .320; F(5- 848)= 79.635, p<.001; F değişim (5-848) = 59.633, p<.001). Modelde çocukluk veya ergenlikte sık sık kavga etme değişkeninin Beta değeri .117 olarak bulunmuştur. Beta değerinin anlamlılığına dair t testi sonucunun da anlamlı olduğu bulunmuştur (t=3.926; p<.001). Modelde çocukluk veya ergenlikte hayvana zarar verme değişkeninin Beta değeri .248 olarak bulunmuştur. Beta değerinin anlamlılığına dair t testi sonucunun da anlamlı olduğu bulunmuştur (t=8.612; p<.001). Modelde disiplin cezası sayısı değişkeninin Beta değeri .222 olarak bulunmuştur. Beta değerinin anlamlılığına dair t testi sonucunun da anlamlı olduğu bulunmuştur (t=7.429; p<.001).

Analiz dördüncü basamağında; cinsiyet, uyuşturucu kullanım sıklığı, çocuklukta veya ergenlikte sık sık kavga etme, çocuklukta veya ergenlikte hayvana eziyet etme davranışında bulunma, disiplin cezası adedi değişkenleri yanında ÇÇRTÖ toplam puanı değişkeni modele eklenmiştir. Altı değişken birlikte şiddet içermeyen suç davranışları varyansının %35.3'ünü açıklamaktadır (R=.594; R^2= .353; F(6-847)= 77.147, p<.001; F değişim (6-847) = 44.351, p<.001). Modelde ÇÇRTÖ değişkeninin Beta değeri .191 olarak bulunmuştur. Beta değerinin

anlamlılığına dair t testi sonucunun da anlamlı olduğu bulunmuştur (t=6.660; p<.001).

Analiz son basamağında, cinsiyet, uyuşturucu kullanım sıklığı, çocuklukta veya ergenlikte sık sık kavga etme, çocuklukta veya ergenlikte hayvana eziyet etme davranışında bulunma, disiplin cezası adedi, ÇÇRTÖ toplam puanı değişkenleri yanında modele KDÖ toplam puanı değişkeni eklenmiştir. Yedi değişken birlikte şiddet içermeyen suç davranışları varyansının %36.4'ünü açıklamaktadır (R=.603; R^2= .364; F(7-846)= 69.127, p<.001; F değişim (7-846) = 13.936, p<.001). Modelde KDÖ değişkeninin Beta değeri .133 olarak bulunmuştur. Beta değerinin anlamlılığına dair t testi sonucunun da anlamlı olduğu bulunmuştur (t=4.219; p<.001).

Nihai modelde standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre yordayıcı değişkenlerin şiddet içermeyen suç davranışları üzerindeki göreli önem sırasının; **uyuşturucu kullanım sıklığı (β=.310), çocuklukta hayvanlara zarar verme (β=.211), disiplin cezası adedi (β=.209), ÇÇRTÖ toplam puanı (β=.161), KDÖ toplam puanı (β=.113), çocukluk veya ergenlikte sık sık kavga etme (β=.081) ve cinsiyet (β=-.064) şeklinde olduğu saptanmıştır.** Analiz sonucu yordayıcı işlev gören değişkenlerden çocuk ve ergenlikte sık sık kavga etme değişkeni p<.01 düzeyinde anlamlıdır. Uyuşturucu kullanım sıklığı, çocuklukta hayvana zarar verme, disiplin cezası adedi, ÇÇRTÖ toplam puanı ve KDÖ toplam puanı değişkenlerinin p<.001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Cinsiyet değişkeninin ise p<.05 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır.

Tablo XXXIII: Cinsiyet, Uyuşturucu Kullanımı, Çocuk veya Ergenlik Döneminde Riskli Davranışlar (Disiplin Cezası Adeti, Sık Sık Kavga Etme, Hayvanlara Zarar), Kriminal Düşünce ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Değişkenlerinin Genel Şiddet Boyutunu Yordayıp Yordamadığına Yönelik Hiyerarşik Regresyon Analizi Varsayımları

Genel Şiddet	Bağımsız Değişken	Tolerance	VIF	Durbin-Watson
Model 1	Cinsiyet	1.000	1.000	
	Cinsiyet	.998	1.002	
Model 2	Uyuşturucu	.998	1.002	

	Cinsiyet	.961	1.041	
	Uyuşturucu	.955	1.047	
Model 3	Ergenlikte Kavga	.906	1.104	
	Hayvana Eziyet	.965	1.036	
	Disiplin Cezası	.895	1.117	
	Adet			
	Cinsiyet	.958	1.044	
	Uyuşturucu	.927	1.078	
	Ergenlikte Kavga	.889	1.124	
Model 4	Hayvana Eziyet	.945	1.058	
	Disiplin Cezası	.895	1.117	
	Adet			
	ÇÇRTÖ Toplam	.927	1.079	
	Cinsiyet	.922	1.084	
	Uyuşturucu	.923	1.084	
	Ergenlikte Kavga	.882	1.133	
Model 5	Hayvana Eziyet	.936	1.068	1.867
	Disiplin Cezası	.885	1.130	
	Adet			
	ÇÇRTÖ Toplam	.856	1.168	
	KDÖ Toplam	.814	1.228	

Çalışmada kullanılan değişkenlerin genel şiddet alt boyutu üzerindeki açıklayıcılığını saptamak adına yapılan hiyerarşik regresyon analizine ilişkin değişkenlere ait VIF değerlerinin 1.00 ila 1.228 arasında olduğu, tolerans değerlerinin .20'den büyük olduğu görülmüştür. Çoklu bağlantı sorunu VIF ve tolerans değerleri incelenerek bulunmaktadır. Elde edilen bulgularda tolerans değerinin .20'den büyük olması, VIF değerinin ise 5'ten düşük olması gerekmektedir (Yayar ve Yılmaz, 2018). Normallik, doğrusallık, çoklu ortak doğrusallık ve eşvaryanslılık varsayımlarının ihlal edilmediğini görmek için yürütülen analizler sonucunda.hiyerarşik regresyon analizinin varsayımlarının sağlandığı

göstermektedir.

Tablo XXXIV: Cinsiyet, Uyuşturucu Kullanımı, Çocuk veya Ergenlik Döneminde Riskli Davranışlar (Disiplin Cezası Adeti, Sık Sık Kavga Etme, Hayvanlara Zarar), Kriminal Düşünce ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Değişkenlerinin Şiddet İçermeyen Suç Davranışlarını Yordayıp Yordamadığına Yönelik Hiyerarşik Regresyon Analizi Varsayımları

Şiddet İçermeyen Suç Davranışları	Bağımsız Değişken	Tolerance	VIF	Durbin-Watson
Model 1	Cinsiyet	1.000	1.000	
Model 2	Cinsiyet	.998	1.002	
	Uyuşturucu	.998	1.002	
Model 3	Cinsiyet	.963	1.039	
	Uyuşturucu	.983	1.017	
	Ergenlikte Kavga	.926	1.080	
	Hayvana Eziyet	.906	1.104	
	Disiplin Cezası Adet	.965	1.037	
Model 4	Cinsiyet	.960	1.042	
	Uyuşturucu	.955	1.047	
	Ergenlikte Kavga	.924	1.082	
	Hayvana Eziyet	.891	1.122	
	Disiplin Cezası Adet	.945	1.058	
	ÇÇRTÖ Toplam	.925	1.081	
Model 5	Cinsiyet	.923	1.084	
	Uyuşturucu	.948	1.055	
	Ergenlikte Kavga	.919	1.088	
	Hayvana Eziyet	.883	1.133	2.027
	Disiplin Cezası Adet	.935	1.069	
	ÇÇRTÖ Toplam	.856	1.168	
	KDÖ Toplam	.819	1.221	

.

Çalışmada kullanılan değişkenlerin şiddet içermeyen suç davranışları üzerindeki açıklayıcılığını saptamak adına yapılan hiyerarşik regresyon analizine ilişkin değişkenlere ait VIF değerlerinin 1.00 ila 1.221 arasında olduğu, tolerans değerlerinin .20'den büyük olduğu görülmüştür. Çoklu bağlantı sorunu VIF ve tolerans değerleri incelenerek bulunmaktadır. Elde edilen bulgularda tolerans değerinin .20'den büyük olması, VIF değerinin ise 5'ten düşük olması gerekmektedir (Yayar ve Yılmaz, 2018). Normallik, doğrusallık, çoklu ortak doğrusallık ve eşvaryanslılık varsayımlarının ihlal edilmediğini görmek için yürütülen analizler sonucunda.hiyerarşik regresyon analizinin varsayımlarının sağlandığı göstermektedir.

5. TARTIŞMA

Suç davranışları adli bilimlerin içerisinde yer alan pek çok farklı disiplin ve perspektifle sıkça ele alınan konulardan birisidir. Suç davranışlarına ilişkin yapılan çalışmalar, suç davranışını yordayan unsurları ortaya çıkararak literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Şiddet fenomeni, suç olgusunun temelinde yer alan ve pek çok çalışma tarafından suç davranışıyla birlikte ele alınan bir unsurdur. Şiddet ve suç mağdurlarına yönelik araştırmalar dışında faillerin davranışsal motivasyonlarını ve suç davranışının altında yatan psikolojik temelleri ortaya çıkaran çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalardan elde edilen sonuçların, bireylerin şiddet ve suç davranışlarına ilişkin koruyucu unsurları ve risk faktörlerini ortaya çıkararak yeni suç davranışlarının önlenmesine yönelik müdahalelere katkı sağlamaları muhtemeldir. Bu perspektif doğrultusunda, çalışmamız şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışlarıyla ilişkilendirilen; erkek cinsiyeti, uyuşturucu kullanım sıklığı, çocukluk veya ergenlik döneminde hayvanlara zarar verme davranışı, kural dışı davranış düzeyi, sık sık kavga etme ile kriminal düşünce ve çocukluk çağı ruhsal travmaları ile suç davranışı tiplerinin ilişkisini incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda elde edilen bulgular ve katılımcılara ilişkin veriler literatürdeki bilgilerle mukayeseli biçimde incelenecektir.

Araştırmada yer alan katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde; çalışmaya dahil edilen 854 üniversite öğrencisinin %57'sinin kadın, %43'ünün erkek olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların yaş aralığı 18-48 yaş, yaş ortalaması 21.72 yaş, standart sapma (SS) değeri ise 3.3 yaş olarak tespit edilmiştir. Kadın ve erkek katılımcılarda yaş ortalamalarına ilişkin anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Çalışmaya 96 farklı üniversiteden katılım sağlanmıştır. Katılımcıların mensubu oldukları üniversitelerin çeşitlilik göstermesi nedeniyle araştırmamız, konuya ilişkin en geniş kapsamlı çalışmalardandır.

Katılımcıların çoğunluğunun şimdi veya geçmişte romantik bir ilişkisi bulunmamakla birlikte erkek katılımcılarda bu oran kadın katılımcılara göre anlamlı derecede yüksektir.

Örneklem grubunun çoğunluğu, psikiyatrik bir tanıya sahip değildir ve daha önceden psikiyatrik bir tedavi görmemiştir. Psikiyatrik tanıya sahip olma ve geçmişte psikiyatrik tedavi geçmişine göre cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık gözükmemektedir. Genel toplumda yaşam boyu psikiyatrik hastalık yaygınlığı %11 ile 50 arasında bildirilmektedir (Keskin ve ark., 2013). Örneklem grubunun psikiyatrik hastalığa sahip olma yüzdesi genel toplumdan daha yüksek değildir.

Örneklem grubunun büyük bir kısmı uyuşturucu madde kullanmamaktadır ve okul döneminde disiplin cezası almamıştır. Erkeklerde disiplin cezası alan kişilerin oranı kadınlara göre daha yüksek bulunmuş ve cinsiyete göre anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu çocukluk veya ergenlikte; sık sık kavgalara karışmamış, hayvana zarar verme davranışında bulunmamıştır. Çocuk veya ergenlik döneminde sık sık kavgaya karışma oranı erkek katılımcılarda kadınlara oranla daha yüksektir. Cinsiyetler arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Erkek katılımcılarda kadınlara oranla çocuk veya ergenlik döneminde; hayvana zarar verme davranışı ve sık sık kavga etme düzeyi istatistiksel açıdan anlamlı derecede daha fazladır. Bu sonuç, literatürde yer alan verileri desteklemektedir. Herzog'un (2007) yaptığı meta analiz çalışmasında hem yetişkinlik döneminde hem de çocukluk döneminde erkeklerin hayvanlara zarar verme eğilimlerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ülkemiz de yapılan bir çalışma da benzer sonucu ortaya koymaktadır (Akdemir ve Gölge, 2020). Örneklem grubunda erkeklerin uyuşturucu kullanım sıklığına ilişkin puanları kadınlara oranla anlamlı derecede daha yüksektir. Örneklem grubunda ilk disiplin cezasını alma yaşı 8–22 arasında olmakla birlikte; disiplin cezası alanların, ilk disiplin cezasını aldıkları yaş ortalaması 14.93 olarak

saptanmıştır. Kadınların ilk disiplin cezasını aldıkları yaşlarına ilişkin ortalama değerleri, erkeklerden daha küçüktür ve gruplar arasındaki farklılık istatistiksel açıdan anlamlıdır.

Örneklem grubundaki bireylerin aldığı disiplin cezası sayısına ilişkin ortalama 1.58 olmakla birlikte; erkeklerin disiplin cezası sayısına ilişkin ortalaması, kadınlara göre anlamlı derecede daha yüksektir. Uyuşturucu madde kullanımı, çocuk ve ergenlik döneminde sık sık kavga etme durumu ve disiplin ihlalleri kuraldışı ve riskli davranışlar erkeklerde daha fazla görünmektedir (Çavuş, Görpelioğlu ve Çavuş, 2017). Ek olarak kural dışı davranışlar birbirleriyle bağlantılı fenomenlerdir (Aras, Günay ve Orçın, 2007). Çalışmamızda uyuşturucu madde kullanımı, çocuk veya ergenlik döneminde sık sık kavga etme ve disiplin ihlallerinin erkek katılımcılarda daha yüksek olması literatürdeki verileri destekleyen bir sonuçtur (He ve ark., 2004; Alikaşifoğlu ve ark., 2004; Aras, Günay ve Orçın, 2007; Çavuş, Görpelioğlu ve Çavuş, 2017).

Çalışmamızda elde edilen bulgulara göre erkeklerin; ŞİSDÖ toplam puanları, genel şiddet ve şiddet içermeyen suç davranışları puanları kadınlara oranla anlamlı derecede daha yüksektir. Elde edilen bulgular hipotezimizi desteklemekte ve literatürdeki sonuçlarla örtüşmektedir. Suç davranışları sıklıkla erkek cinsiyeti ile ilişkilendirilen bir fenomen olmakla birlikte erkeklerin kadınlara oranla özellikle şiddet içeren suç davranışlarını daha fazla sergiledikleri gözlemlenmektedir (Harris ve Rice, 1997; Baglivio ve ark., 2014; Koçak, 2017; Erel, 2021). Suç kayıtlarında erkeklerin kadınlara sayıca üstünlüğü bilinen bir fenomen olsa da suça ilişkin kimi araştırmalar, suç davranışlarında veya kriminal düşünce düzeylerinde cinsiyetler arasında anlamlı farklılıkların ortaya çıkmadığını da ortaya koymaktadır (Dembo, Turner ve Jainchill, 2007; Vaske, Gehring ve Lovins, 2017; Folk ve ark., 2018). Yakın ilişkide şiddet alt boyutunda ise kadınların ortalama puanları erkeklere oranla daha yüksek çıkmıştır fakat bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık değildir. Ülkemizde suç davranışlarına ilişkin yapılan iki çalışma; genel şiddet ve şiddet

içermeyen suç davranışlarında erkeklerin kadınlardan anlamlı derecede daha yüksek puan aldığını ortaya koymaktadır (Koçak, 2017; Erel, 2021). Elde ettiğimiz sonuçlar bu iki çalışmayla paralellik göstermektedir.

Şiddet içermeyen suç davranışlarının kapsamına giren uyuşturucu madde kullanımı, şiddet içeren suçlarla da ilişkilendirilen ve suç davranışları için bir risk faktörü olan bir unsurdur (White ve ark., 1994; Harris ve Rice, 1997; Petry, 2001; Fernández, Irles ve Heras, 2018; Köksal, Karaca ve Çıtak, 2020). Çalışmamızda elde edilen sonuçlar; uyuşturucu madde kullanım sıklığı ile şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutu arasında pozitif yönde orta düzeyde bir korelasyon göstermektedir. ŞİSDÖ toplam puanı ve genel şiddet alt boyutu ile uyuşturucu madde kullanım sıklığı arasında pozitif yönde düşük düzeyde bir korelasyon ilişkisi bulunmaktadır. Elde edilen sonuçlar, uyuşturucu kullanımı ile suç davranışları arasında ilişki gösteren çalışmalarla örtüşmektedir (White ve ark., 1994; Harris ve Rice, 1997; Petry, 2001; Fernández, Irles ve Heras, 2018; Köksal, Karaca ve Çıtak, 2020). Fakat yakın ilişkide şiddet alt boyutu ile uyuşturucu sıklığı arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Sonuç beklenmedik bir unsur olsa da, Flanagan ve arkadaşlarının (2020) da vurguladığı üzere, kimi zaman bireyler ikili çatışmalarında alkol veya maddeye başvurarak stresi ve çatışmayı azaltarak kısa süreli bir baş etme gücü elde edebilmektedir. Nitekim Erel'in (2021) çalışmasında da yakın ilişkilerde şiddet ile alkol tüketimi arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Geçmişte öğretim yaşamlarında disiplin cezası alan katılımcıların ŞİSDÖ toplam puanları, genel şiddet ve şiddet içermeyen suç davranışları puan ortalamaları daha önce disiplin cezası almayan bireylere oranla anlamlı derecede daha yüksektir. Bu sonuçlara ek olarak disiplin cezası adediyle suç davranışları arasındaki ilişki benzer bir örüntü ortaya çıkarmaktadır. Öğretim yaşamında alınan disiplin cezası sayısı ile ŞİSDÖ toplam puanı, şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutu ve genel şiddet alt boyutu puanları arasında

pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon ilişkisi vardır. Disiplin suçları kural dışı davranışlar suç davranışı olarak ele alınmaktadır (Apaydınlı, 2010). Bu kural dışı davranışlar çocuk veya ergenlik döneminde meydana gelen fiziksel kavgaları da kapsamaktadır. Katılımcıların çocuk veya ergenlikte sık sık kavga etme durumuna göre ŞİSDÖ ve alt boyutlarındaki ortalama farklılıkları incelendiğinde, çocuklukta sık sık kavga eden bireylerde ŞİSDÖ toplam puanı, genel şiddet, ve şiddet içermeyen suç davranışları puanları anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Çocuk veya ergenlik döneminde sık sık kavgaya karışma, disiplin cezası adedi, öğretim yaşamında daha önce disiplin cezası alma durumu değişkenleri benzer örüntüler ortaya koymakta ve yakın ilişkide şiddet alt boyutu haricinde suç davranışı kategorileri ile anlamlı ilişkiler ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular Etiketlenme Kuramı bağlamında da ele alınabilir. Bir kez dahi disiplin cezası alarak stigmatize edilmiş bir çocuğun suç davranışlarına yönelmesi beklenen bir sonuçtur. Erken yaşlarda suç işleme şiddet içeren suçlar için risk faktörüdür (Güleç ve ark., 2011). Disiplin cezası alarak okuldan uzaklaşan birey suça karşı okuldan elde edebileceği kazanımlardan da mahrum kalabilmektedir. Bu doğrultuda disiplin ihlalleri ve kural dışı davranışlar, suç davranışı açısından bir risk faktörü olarak değerlendirilebilir. Konuya ilişkin daha kapsamlı verilere ihtiyaç duyulsa da, kural dışı davranışların ileri dönemlerde bireydeki suç davranışlarını öngörmede potansiyel bir gücünün olduğunu söylemek mümkündür. Çalışmamızda çıkan sonuçlar neticesinde, diğer suç davranışlarından farklı olarak yakın ilişkide şiddet hiçbir kural dışı davranışlarla ilişkili olmadığı saptanmıştır. Yakın ilişkide şiddet alt boyutu ile kural dışı davranışların anlamlı bir ilişki bulunmamasının temelinde yakın ilişkide şiddet boyutunun farklı dinamiklerinin olması etkili olabilir. Toplumsal ve kültürel faktörler, ikili ilişkilerde stresle başa çıkma yöntemlerinde başarısızlık, öğrenme modeline göre çocukluk çağında şiddete tanıklık sonucu şiddetin bir çözüm yolu olarak öğrenilmesi vb. faktörler diğer suçlardan bu şiddet biçimini ayırmaktadır (Öngün ve Ünsal, 2018).

Çocuk veya ergenlik döneminde hayvana zarar verme davranışında bulunan bireylerin ŞİSDÖ toplam puanı, genel şiddet alt boyutu ve şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutu ortalama puanları; hayvanlara zarar verme davranışında bulunmayan bireylere göre anlamlı derecede yüksektir. Hayvana yönelik zarar verme davranışları kimi hukuk sistemlerinde doğrudan suç kabul edilmekte zarara sebebiyet veren bireyler canlandırılmaktadır. Literatürde yer alan çalışmalar, erken dönemde hayvana zarar verme davranışında bulunan bireylerin ileride suç davranışı göstermelerinin muhtemel olduğunu vurgulamaktadır (Akdemir ve Gölge, 2020; Karakaya, Çakmak ve Yılmaz, 2020). Çocuk ve ergenlik döneminde hayvana zarar verme ve kural dışı davranışlar, pek çok çalışmada suç davranışları için risk faktörü olarak saptanmıştır. Çalışmamızdan elde edilen bulgular literatürdeki bulguları desteklemektedir.

Yakın ilişkide şiddet alt boyutu; çocuk ve ergenlik döneminde hayvana zarar verme ve kural dışı davranışlarla anlamlı bir ilişki göstermemiştir. Diğer suç davranışlarından farklı olarak yakın ilişkide şiddet farklı dinamiklerle açıklanmaktadır. Sosyokültürel teorilerden feminist teori, ataerkil bir kültür içerisindeki toplumsal cinsiyet rollerinin yakın ilişkide şiddetin ortaya çıkmasında en etkili unsur olduğunu vurgulamaktadır (Bulut, Aslan ve Arslantaş, 2020). Toplumsal cinsiyet rollerine ek olarak aile yapısında şiddetin bir norm olarak kabul görmesinin ve düşük eğitim düzeyinin; yakın ilişkide şiddetin öğrenilmesinde, ortaya çıkmasında ve sürdürülmesinde etkili olduğunu bildiren çalışmalar mevcuttur (Sagrestano, Heavey ve Christensen, 1999; Kocacık ve Doğan, 2006; Büyükgök, 2007; Uluocak, Gökulu ve Bilir, 2014). Kural dışı davranışlar bireyin eğitimden uzaklaşmasına yol açabileceği için kural dışı davranışların yakın ilişkide şiddet ile dolaylı olarak korelasyon göstermesi beklenebilir. Eğitim düzeyinin bu sebeple yakın ilişkide şiddet ile negatif yönlü bir ilişkisi vardır. Katılımcı grubumuzun tamamı üniversite öğrencisi olduğu için bu dolaylı etkinin ortaya çıkmaması şaşırtıcı olmayan bir sonuçtur.

Kriminal düşünceler suç davranışlarının ortaya çıkmasına ve sürdürülmesine yol açan bilişsel yanlılıklar ve tutumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatürde yer alan çalışmalar kriminal düşünce stilleri ile suç davranışları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaktadır (Folk ve ark., 2018; Walters, 2012; Walters, 2016; Walters ve Lowenkamp, 2016; Caudy ve ark., 2015; Olver, Stockdale ve Simourd, 2021; Tekin, 2021). Bu netice itibariyle çalışmamızın birinci hipotezi kapsamında kriminal düşünce düzeyi ile suç davranışlarının düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki beklenmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlar itibariyle, KDÖ toplam puanı ile ŞİSDÖ toplam puanı ve şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutu arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Genel şiddet içeren suç davranışları ile KDÖ toplam puanı arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. KDÖ toplam puanı ile yakın ilişkide şiddet alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Çalışmamızda yer alan basit doğrusal regresyon analizlerine göre KDÖ toplam puanı; ŞİSDÖ toplam puanı, genel şiddet alt boyutu puanları ve şiddet içermeyen suç davranışları puanlarını yordamaktadır. Elde edilen sonuçlar kriminal düşünce stilleri ile suç davranışlarını ilişkilendiren çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir (Folk ve ark., 2018; Walters, 2012; Walters, 2016; Walters ve Lowenkamp, 2016; Caudy ve ark., 2015; Olver, Stockdale ve Simourd, 2021; Tekin, 2021).

Çalışmada genel şiddet içeren suç davranışları ve şiddet içermeyen suç davranışları ile KDÖ alt boyutlarının tamamında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. ŞİSDÖ toplam puanı ile meşrulaştırma dışındaki tüm KDÖ alt boyutları arasında da pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Çalışmada saptadığımız kimi korelasyonlar düşük düzeyde olduğu için çoklu doğrusal regresyon analizi ve hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Çoklu regresyon analizine göre kriminal rasyonalizasyon, hak görme, merhametsizlik ve güç yönelimi şiddet içermeyen suç davranışlarını yordayan kriminal düşünce stilleri olarak karşımıza çıkarken; kişisel sorumsuzluk ve meşrulaştırma/ diğerlerini suçlama alt boyutları anlamlı derece şiddet

içermeyen suç davranışlarını yordamayan unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göreli önem sırasının şiddet içermeyen suç davranışları için; kriminal rasyonalizasyon (β=.207), hak görme (β=.135), merhametsizlik (β=.105) ve güç yönelimi (β=.095) şeklinde olduğu görülmüştür. Dhami'nin (2007) beyaz yakalı suçlular üzerinde yaptığı çalışmada KDÖ kullanılmamış olsa da; araştırmacı, beyaz yakalı suçlularda rasyonelleştirme ve hak görme alt boyutlarına karşılık gelen bilişsel çarpıtmaların yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Kriminal rasyonalizasyon, adli mekanizmaların yozlaştığına dair inanç geliştiren bireyin ek olarak eylemlerinden ötürü cezalandırılmasını hakkaniyete aykırı bulmasını içeren bir bilişsel çarpıtmadır. Kriminal düşünce stillerinden olan hak görme ise bireyin kendisini ayrıcalıklı konumlandırmak suretiyle edindiği bir bilişsel çarpıtmadır. Dhami'nin (2007) çalışmasında şiddet içermeyen suçlardan hüküm giymiş mahkumların neredeyse tamamı, suç teşkil eden eylemlerini cezalandırılmaması gerektiğini savunmuş ve kanun koyucular ile adli otoritelerin kendilerine karşı hakkaniyete aykırı davrandıklarını bildirmiştir.

Şiddet içeren suç davranışlarında bulunanların, özellikle güç yönelimi açısından diğer gruplara oranla kriminal düşünce düzeylerinin daha yüksek olduğu araştırmacılar tarafından bulgulanmıştır (McCoy ve ark., 2006; Ragatz ve ark., 2011; Fix ve Fix, 2015). Çalışmamızda kriminal düşünce stillerinin genel şiddet içeren suç davranışları üzerindeki yordayıcılığını sınamak adına yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre; güç yönelimi, merhametsizlik ve kriminal rasyonalizasyon genel şiddet içeren suç davranışlarını yordayan kriminal düşünce stilleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göreli önem sırasının; güç yönelimi (β=.310), merhametsizlik (β=.086) ve kriminal rasyonalizasyon (β=.085) şeklinde olduğu görülmüştür.

Yakın ilişkide şiddet davranışı ve kriminal düşünceler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların sayısı oldukça az olmakla birlikte, literatür bu hususta net sonuçlar ortaya

koyabilmiş değildir. Suç geçmişi olan bireylerle yapılan rehabilitasyon çalışmaları yakın ilişkide şiddet olgusu ile bir kriminal düşünce stili olan güç yönelimine dikkat çekmektedir (Yorke, Friedman ve Hurt ,2010; Mennicke ve ark., 2015; Stacer ve Solinas-Saunders, 2018; Walters, 2020). Suç geçmişi olmayan bireylerle olan çalışmamızda yakın ilişkilerde şiddet ve KDÖ arasında anlamlı bir ilişki saptanamasa da güç yönelimi ile yakın ilişkide şiddet arasında pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Ek olarak hak görme ile yakın ilişkide şiddet arasında pozitif yönlü bir ilişki bulgulanmıştır. Elde edilen çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları, hak görme alt boyutunun yakın ilişkide şiddeti yordadığını, güç yöneliminin ise anlamlı derecede yordamadığını ortaya koymuştur. Hak görme bireyin kendini ayrıcalıklı hissetmesine yolan açan bir bilişsel çarpıtma iken; güç yönelimi, bireyin öteki insanlar üzerinde kontrol sağlama arzusuyla ilişkilendirilen bir bilişsel çarpıtmadır. Temelde iki bilişsel çarpıtmanın da temelinde ayrıcalıklı olma arzusunun yattığını düşünmek mümkündür. Nitekim Duyguner ve Gölge'nin (2019) çalışmasında iki kriminal düşünce stili arasında anlamlı bir korelasyon saptanmıştır. Rahim (2017) Pakistan'da namus cinayeti zanlıları üzerinde yürüttüğü çalışmada; güç yönelimi ve hak görmeyi ataerkil sistemdeki erkek rolleriyle ilişkilendirebileceğimiz kanıtlar sunmaktadır. Çalışmada namus cinayeti zanlılarında hak görme ve güç yönelimi puanları diğer gruplara göre anlamlı derecede daha yüksek saptanmıştır. Bu sebeple toplumsal cinsiyet rolleri, ataerkil sistemde erkeklik normları sadece hak görme ve güç yönelimindeki anlamlı ilişkiyi açıklar niteliktedir. Bu sonuç itibariyle, yakın ilişkide şiddet üzerine elde ettiğimiz bulgular önceki verileri destekler niteliktedir.

Çalışmamızda kriminal düşünce stillerinin ŞİSDÖ toplam puanı üzerindeki yordayıcılığını sınamak adına yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre; güç yönelimi, hak görme ve merhametsizlik şiddet içeren ve içermeyen suç davranışlarını yordayan kriminal düşünce stilleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Standartlaştırılmış regresyon

katsayılarına göreli önem sırasının; güç yönelimi (β=.254), hak görme (β=.185), merhametsizlik (β=.162) şeklinde olduğu görülmüştür. Literatürde özellikle şiddet içeren ve içermeyen suç davranışlarına dair kriminal düşünce stillerinden güç yöneliminin yordayıcı etkisini vurgulayan çalışmalar mevcuttur. Ergen mahkumlar üzerinde yapılan bir çalışmada ise hak görme alt boyutu suç davranışlarını yordayan bir unsur olarak ön plana çıkmaktadır (Dembo, Turner ve Jainchill, 2007). Çalışmamızda elde edilen bulgular literatürdeki sonuçları desteklemekle birlikte merhametsizlik alt boyutunun da şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları üzerinde yordayıcı bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bir kriminal düşünce stili olan merhametsizlik, duyarsızlık ve öteki bireylerle kurulan iletişimde duygusal kalıtımın az olmasıyla ifade edilen bir unsurdur (Duyguner, 2018). Suç davranışları için bir risk faktörü olarak ele alınan empati yoksunluğu (Jolliffe ve Farrington, 2004; Sökmen, 2017), bireyin ötekine karşı duyarsızlığını içermesi itibariyle merhametsizlik alt boyutuyla ortak örüntü göstermektedir. Bu sebeple merhametsizlik alt boyutunun suç davranışları üzerindeki yordayıcı etkisi beklenmedik bir sonuç olarak ele alınmaması gereken bir faktördür. Çalışmamızda elde edilen bulgular, güç yönelimi, kriminal rasyonalizasyon ve merhametsizlik alt boyutlarının genel şiddet içeren suç davranışlarını ve şiddet içermeyen suç davranışlarını yordadığını ortaya koymaktadır.

Literatürde yer alan pek çok çalışma çocukluk çağı ihmal ve istismar deneyiminin suç davranışları ile pozitif yönde ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Lansford ve ark., 2007; Sarchiapone ve ark., 2009; Hoeve ve ark., 2015; Malvaso ve ark., 2018b; Deniz, 2017; Koçak, 2017). Bu netice itibariyle çalışmamızın ikinci hipotezi kapsamında çocukluk çağı ruhsal travmaları ile suç davranışlarının düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki beklenmiştir.

Çalışmada elde edilen sonuçlar bağlamında ÇÇRTÖ toplam puanı ile ŞİSDÖ toplam puanı arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Çalışmamızda yer alan basit doğrusal regresyon analizine göre ÇÇRTÖ toplam puanı, ŞİSDÖ toplam puanını

yordamaktadır. Fiziksel ihmal ile ŞİSDÖ toplam puanı arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanırken; ÇÇRTÖ alt boyutları olan cinsel istismar, fiziksel istismar, duygusal istismar, ve duygusal ihmal ile ŞİSDÖ toplam puanı arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. ÇÇRTÖ toplam puanı ve ÇÇRTÖ'nün tüm alt boyutları, genel şiddet içeren suç davranışları ve şiddet içermeyen suç davranışları ile pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki göstermektedir. Çalışmamızda yer alan basit doğrusal regresyon analizi sonuçları ÇÇRTÖ toplam puanının genel şiddet ve şiddet içermeyen suç davranışlarını yordadığını ortaya koymaktadır. Çalışmamızdan elde ettiğimiz bulgular literatürdeki sonuçları desteklemektedir. Koçak'ın (2017) çalışmasında ÇÇRTÖ'nün tüm alt boyutları; kadın ve erkek katılımcılarda genel şiddet davranışları ile pozitif yönde, erkek katılımcılarda şiddet içermeyen suç davranışları ile pozitif yönde ilişki göstermiştir. Kadın katılımcılarda ise ÇÇRTÖ'nün hiçbir alt boyutu, şiddet içermeyen suç davranışları ile anlamlı derecede ilişki göstermemiştir. Çalışmamızda yakın ilişkide şiddet alt boyutunun, cinsel istismar ve duygusal istismar ile anlamlı derecede ilişki gösterdiği saptanmıştır. Elde edilen bu sonuç, Koçak'ın (2017) çalışmasında elde ettiği verilerle örtüşmektedir. Çalışmamızda yer alan çoklu doğrusal regresyon analizine göre; cinsel istismar yakın ilişkide şiddeti yordamakta, duygusal istismar ise yakın ilişkide şiddeti yordamamaktadır. Koçak'ın (2017) çalışmasında erkek katılımcılarda cinsel istismarın yakın ilişkide şiddet alt boyutu üzerinde yordayıcı etkisi saptanmış, kadın katılımcılarda ise cinsel istismarın yakın ilişkide şiddet üzerinde yordayıcı bir etkisi saptanmamıştır.

ÇÇRTÖ alt boyutları olan cinsel, fiziksel ve duygusal istismar ile fiziksel ihmal ve duygusal ihmalin genel şiddet üzerindeki yordayıcılığını tespit etmek adına yapılan çoklu regresyon analizinin sonuçları itibariyle; fiziksel ihmal ve fiziksel istismar, genel şiddet alt boyutunu yordamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göreli önem sırasının; fiziksel istismar (β=.182) ve fiziksel ihmal (β=.135) şeklinde olduğu görülmüştür. "Şiddet

Döngüsü" hipotezinde, bireyin çocuklukta şiddete maruz kalması veya tanık olmasıyla birlikte ilerde yakın ilişkide şiddet davranışı sergileyeceği ve şiddetin ailede öğrenilerek bir sonraki nesillere aktarılacağı bir döngü aktarılmaktadır (Koçak, 2017). Elde edilen sonuçlar literatürdeki bulguları ve "şiddet döngüsü" hipotezini destekler niteliktedir (Maxfield, Weiler, ve Widom, 2000; Malvaso ve ark., 2016; Koçak, 2017).

ÇÇRTÖ alt boyutları olan cinsel, fiziksel ve duygusal istismar ile fiziksel ihmal ve duygusal ihmalin şiddet içermeyen suç davranışları üzerindeki yordayıcılığını tespit etmek adına yapılan çoklu regresyon analizinin sonuçları itibariyle; fiziksel ihmal ve cinsel istismar, şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutunu yordamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göreli önem sırasının; cinsel istismar (β=.229) ve fiziksel ihmal (β=.158) şeklinde olduğu görülmüştür. Mahkumlar üzerinde yapılan bir çalışma, şiddet içermeyen suç davranışlarının cinsel istismar ile negatif yönde bir korelasyon gösterdiğini; fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal, duygusal istismar ile şiddet içermeyen suç davranışları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını bulgulamıştır (Cuadra ve ark., 2014). Koçak'ın (2017) çalışmasında ise erkek katılımcılarda fiziksel ihmalin şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde yordayıcı bir etkisi saptanırken; cinsel istismarın, şiddet içermeyen suç davranışları üzerinde yordayıcı bir etkisi saptanmamıştır. Yine aynı çalışmada kadın katılımcılarda ÇÇRTÖ'nün alt boyutları ile şiddet içermeyen suç davranışları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Şiddet içermeyen suçlara dair literatürde yer alan karmaşık sonuçların, şiddet içermeyen suç davranışlarının geniş bir yelpazede kategorize edilmesinden kaynaklanıyor olması muhtemeldir. Şiddet içermeyen suç davranışları uyuşturucu madde temini ve kullanımı ile ekonomik suç davranışlarını da içeren bir yapıdadır. Her iki suç davranışında faillerin motivasyonları ve tetikleyici unsurlar farklılık arz edebilir. Çok sayıda araştırma, madde bağımlılarında dürtüsellik semptomlarının kontrol gruplarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bildirmiştir (Petry, 2001). Dürtüsellik ise saldırganlık davranışları ile

ilişkilendirilmektedir (White ve ark., 1994; Fernández, Irles ve Heras, 2018). Bu sebeple şiddet içermeyen suç davranışları kategorisinde yer alan madde bağımlılığının, şiddet içeren suç davranışlarıyla benzer örüntüler göstererek sonuçlar üzerinde karıştırıcı bir işlev görmesi muhtemeldir. Nitekim suç davranışlarına ilişkin üç kategorinin benzer örüntüler işlediğine dair kanıtlar literatürde mevcuttur (Moffitt ve ark., 2000; Straus ve Ramirez, 2004; Thornton ve ark., 2015).

ÇÇRTÖ alt boyutları olan cinsel, fiziksel ve duygusal istismar ile fiziksel ihmal ve duygusal ihmalin suç davranışları üzerindeki yordayıcılığını tespit etmek adına yapılan çoklu regresyon analizi; ÇÇRTÖ alt boyutlarının ŞİSDÖ toplam puanındaki varyansın %12.9'unu açıkladığını ortaya koymaktadır. Analiz sonuçları itibariyle fiziksel ihmal ve fiziksel istismar suç davranışlarını yordamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göreli önem sırasının; fiziksel ihmal (β=.184) ve fiziksel istismar (β=.135) şeklinde olduğu görülmüştür. Çocukluk çağı ruhsal travmalarının suç davranışları ile ilişkisine dair çalışmamızdan elde edilen sonuçlar, büyük ölçüde literatürdeki meta analiz sonuçlarını, kesitsel ve boylamsal araştırmaları destekler niteliktedir (Lansford ve ark., 2007; Sarchiapone ve ark., 2009; Hoeve ve ark., 2015; Malvaso ve ark., 2018a; Deniz, 2017; Koçak, 2017).

Literatürde çocukluk çağı ruhsal travmaları ve kriminal düşünce stillerinin suç davranışları ile ilişkili olduğunu gösteren güçlü kanıtlar yer almaktadır. Fakat suç davranışlarını açıklamada etkili olduğu bildirilen iki faktörün ilişkisini inceleyen çalışmaların sayısı oldukça azdır. Suç davranışları açısından risk faktörü olarak tanımlanan çocukluk çağı istismar ve ihmal öyküsüne sahip bireylere; suç davranışlarına yatkınlaştırıcı bilişsel yanlılıkları ve çarpıtmaları içeren kriminal düşünce stilleri perspektifinden bilişsel müdahalede bulunulması, suç davranışlarını önlemede oldukça önemli bir işlev görebilir. Mahkumlar üzerinde yapılan iki çalışma çocukluk çağı ruhsal travmaları ile kriminal düşünce stilleri arasında pozitif yönde bir ilişki saptamıştır (Cuadra ve ark., 2014; Yang ve Perkins,

2021). Fakat her iki çalışmanın sonuçları da oldukça kısıtlıdır. Literatürde yer alan bu önemli boşluğu gidermek adına çalışmamızda çocukluk çağı ruhsal travmaları ile kriminal düşünce stilleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmamızda KDÖ toplam puanı ile ÇÇRTÖ toplam puanı arasında pozitif yönde orta düzeyde korelasyon bulunmaktadır. ÇÇRTÖ'nün alt boyutu olan; duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal değişkenleri ile KDÖ toplam puanı arasında pozitif yönde orta düzeyde bir korelasyon saptanmıştır. ÇÇRTÖ'nün diğer alt boyutları olan; duygusal ihmal ve cinsel istismar değişkenleri ile KDÖ toplam puanı arasında pozitif yönde zayıf düzeyde korelasyon bulunmaktadır. Cuadra ve arkadaşlarının (2014) çalışmasında cinsel istismar ile KDÖ arasında anlamlı bir ilişki saptanmazken; ÇÇRTÖ toplam puanı ve ÇÇRÖ'nün diğer alt boyutları ile pozitif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki saptamıştır. Çalışmamızda elde edilen sonuçlara göre; cinsel istismar dışında ÇÇRTÖ'nün tüm alt boyutları ve ÇÇRTÖ toplam puanı ile KDÖ alt boyutları ve KDÖ toplam puanı arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Çalışmamızdan elde edilen sonuçlar, literatürdeki sonuçları destekler niteliktedir (Cuadra ve ark., 2014; Yang ve Perkins, 2021). Çalışmamızda cinsel istismar; KDÖ toplam puanı, kriminal rasyonalizasyon ve meşrulaştırma ile zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki gösterirken beklentimizin aksine diğer KDÖ alt boyutları ile anlamlı bir ilişki göstermemiştir. Literatürde kullanılan bir diğer kriminal düşünce ölçeği olan PICTS'i kullanan (Walters, 1995a) Cuadra ve arkadaşları da cinsel istismara ilişkin beklentilerinden farklı sonuçlara ulaşmıştır. Çalışmamızda kriminal düşünce stilleri ile cinsel istismara yönelik ortaya çıkan kısmi ve zayıf ilişki; Cuadra ve arkadaşlarının (2014) da ifade ettiği gibi, cinsel istismarın diğer istismar türlerinden farklı biçimde ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Diğer çocukluk çağı ruhsal travmalarına göre damgalayıcı niteliği daha fazla olan cinsel istismara maruz kalan bireylerin, bilişsel boyutta cinsel istismarın etkilerini en aza indirmeye çalışmaları ve bilişsel inanç sistemlerini daha az açığa çıkarmaları muhtemeldir (Cuadra ve ark., 2014). Nitekim kriminal düşünce

stillerinden yalnızca meşrulaştırma ve kriminal rasyonalizasyon ile cinsel istismarın pozitif korelasyon göstermesi bu hipotezi destekleyebilecek potansiyeldedir. Her iki düşünce stilinde de birey yaptığı eylemlerin ciddiyetini küçültmeye yönelik bir çeşit bilişsel inkar çabası göstermektedir. Çalışmamızdaki bulguların analizine ilişkin son basamakta, genel şiddet ve şiddet içermeyen suç davranışlarıyla anlamlı ilişki saptadığımız değişkenleri bağımlı değişkene olan etki düzeylerini incelemek için verilere hiyerarşik regresyon analizi uygulandı. Genel şiddet üzerine değişkenlerin yordayıcılığını incelemek adına cinsiyet değişkeni ilk basamağa eklendi.

Çalışmamızdan elde edilen sonuçlar, literatürdeki sonuçlarla benzer şekilde erkek cinsiyeti ile genel şiddet arasında pozitif yönlü bir ilişki ortaya koymuştur (Koçak, 2017; Erel, 2021). İkinci adımda hiyerarşik regresyon modeline cinsiyet değişkenine ek olarak uyuşturucu kullanım sıklığı eklenmiştir. Değişken ikinci basamağa cinsiyet ile eklendiğinde modelde herhangi bir uyumsuzluk ortaya çıkmamıştır. Bulgularımız neticesinde uyuşturucu madde kullanım sıklığı ile genel şiddet arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu sonuç literatürdeki çalışmaları destekler niteliktedir (White ve ark., 1994; Harris ve Rice, 1997; Fernández, Irles ve Heras, 2018). Analizde yer alan modelin üçüncü adımına çocukluk ve ergenlikte kural dışı ve suç davranışları açısından risk faktörü olarak ön plana çıkan değişkenler eklenmiştir. Bu basamakta çocuk veya ergenlik döneminde sık sık kavga etme durumu, hayvana zarar verip vermeme durumu; öğrenim yaşamında disiplin cezası alıp almama durumu ve öğrenim hayatında alınan disiplin cezası adedi değişkenleri eklenmiştir. Disiplin cezası alıp almama durumu doğal olarak disiplin cezası adedine ilişkin cevap veren katılımcılarla paralellik gösterdiğinden ötürü modeli oto korelasyon sorununa sevk etmiş ve modeli bozduğu için otomatik olarak SPSS programı tarafından çıkarılmıştır. Dördüncü basamakta genel şiddetle korelasyon gösteren ÇÇRTÖ toplam puanı, son basamakta ise KDÖ toplam puanı modele eklenmiştir. Modelin nihai hali istatistiksel açıdan anlamlıdır ve genel şiddet boyutundaki

varyans değişiminin %31.3'ünü açıklamaktadır. Nihai modelde standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre yordayıcı değişkenlerin genel şiddet üzerindeki göreli önem sırasının; çocukluk veya ergenlikte sık sık kavga etme (β=.288), ÇÇRTÖ toplam puanı (β=.193), cinsiyet (β=-.144), KDÖ toplam puanı (β=.133), çocuklukta hayvanlara zarar verme (β=.097), disiplin cezası adedi (β=.095), uyuşturucu kullanım sıklığı (β=.079) şeklinde olduğu saptanmıştır. Hipotezlerimizde yer alan tüm değişkenler anlamlı derecede genel şiddet alt boyutunu yordamaktadır. Çocukluk ve ergenlikte sık sık kavga etme doğrudan fiziksel şiddeti barındıran bir faktör olarak genel şiddeti en çok yordayan unsur olarak önümüze çıkmaktadır.

Çocukluk veya ergenlik döneminde sık sık kavgaya karışma değişkeni ileriye dönük suçu önleme çalışmaları açısından oldukça önemli sonuçlar ortaya koymaktadır. Fakat çocukluk veya ergenlik döneminde sık sık kavgaya karıştığını bildiren bireylere ilişkin elde edilen veriler oldukça kısıtlı ve tamamen öz bildirime dayalıdır. Bu durum çalışmamızın sınırlılıklarından birisidir. ÇÇRTÖ ve KDÖ toplam puanları genel şiddeti önemli ölçüde yordayarak hipotezlerimizi ve literatürde yer alan bulguları desteklemektedir. Kadın cinsiyetinin genel şiddeti negatif yönde yordayıcı etki ortaya koyması literatürdeki çalışmaları destekleyen bir kanıttır (Koçak, 2017; Erel, 2021).

Şiddet içermeyen suç davranışları üzerine değişkenlerin yordayıcılığını incelemek adına cinsiyet değişkeni ilk basamağa eklendi. Çalışmamızdan elde edilen sonuçlar, literatürdeki sonuçlarla benzer şekilde erkek cinsiyeti ile şiddet içermeyen suç davranışları arasında pozitif yönlü bir ilişki ortaya koymuştur (Koçak, 2017; Erel, 2021). İkinci adımda hiyerarşik regresyon modeline cinsiyet değişkenine ek olarak uyuşturucu kullanım sıklığı eklenmiştir. Değişken ikinci basamağa cinsiyet ile eklendiğinde modelde herhangi bir uyumsuzluk ortaya çıkmamıştır. Analizde yer alan modelin üçüncü adımına çocukluk ve ergenlikte kural dışı ve suç davranışları açısından risk faktörü olarak ön plana çıkan değişkenler eklenmiştir. Bu basamakta çocuk veya ergenlik döneminde sık sık kavga etme

durumu, hayvana zarar verip vermeme durumu; öğrenim yaşamında disiplin cezası alıp almama durumu ve öğrenim hayatında alınan disiplin cezası adedi değişkenleri eklenmiştir. Disiplin cezası alıp almama durumu doğal olarak disiplin cezası adedine ilişkin cevap veren katılımcılarla paralellik gösterdiğinden ötürü modeli oto korelasyon sorununa sevk etmiş ve modeli bozduğu için otomatik olarak SPSS programı tarafından çıkarılmıştır. Dördüncü basamakta şiddet içermeyen suç davranışlarıyla korelasyon gösteren ÇÇRTÖ toplam puanı, son basamakta ise KDÖ toplam puanı modele eklenmiştir. Modelin nihai hali istatistiksel açıdan anlamlıdır ve şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutundaki varyans değişiminin %36.4'ünü açıklamaktadır. Nihai modelde standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre yordayıcı değişkenlerin şiddet içermeyen suç davranışları üzerindeki göreli önem sırasının; uyuşturucu kullanım sıklığı (β=.310), çocuklukta hayvanlara zarar verme (β=.211), disiplin cezası adedi (β=.209), ÇÇRTÖ toplam puanı (β=.161), KDÖ toplam puanı (β=.113), çocukluk veya ergenlikte sık sık kavga etme (β=.081) ve cinsiyet (β=-.064) şeklinde olduğu saptanmıştır. Hipotezlerimizde yer alan tüm değişkenler anlamlı derecede şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutunu yordamaktadır. Şiddet içermeyen suç davranışları içerisinde konumlandırılan uyuşturucu kullanım sıklığı değişkeninin şiddet içermeyen suç davranışlarını en fazla yordayan değişken olması, şiddet içermeyen suç davranışları modeli açısından şaşırtıcı olmayan bir sonuçtur (Thornton ve ark., 2013). Çocuklukta hayvanlara zarar verme ve disiplin cezası adedi değişkenleri önemli ölçüde şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutunu yordamaktadır. Çalışmamızda bu değişkenlere ilişkin ulaşabildiğimiz katılımcı sayısının ve verilerin kısıtlı kalması bu çalışmanın sınırlılıklarından birisidir.

Hiyerarşik regresyon analizine dahil edilen tüm değişkenler hem genel şiddet alt boyutunu hem de şiddet içermeyen suç davranışları boyutunu yordamaktadır. Genel şiddeti en çok yordayan değişkenin fiziksel şiddeti barındıran bir değişken olan "çocukluk ve

ergenlikte sık sık kavgaya karışma" olması, şiddet içermeyen suç davranışlarını en çok etkileyen değişkenin ise şiddet içermeyen suç davranışlarıyla davranışları içerisinde de yer alan ilişkili bir değişken "uyuşturucu kullanımı" olması literatürde yer alan ile de desteklenen bulguların oldukça isabetli olduğunu destekler niteliktedir.

5.1. Sınırlılıklar

Suça ilişkin ve suç davranışları üzerinde yordayıcı etkisi olan çalışmalar genellikle suç işlemiş popülasyonlar üzerinde yürütülmektedir (Duyguner, 2018). Suç davranışlarına ilişkin çalışmalar, suçu önlemeye yönelik müdahale programları için zemin hazırlamakta ve literatüre önemli katkılar vermektedir. Bu gerçekten hareketle, çalışmamız genel popülasyon üzerinde geniş bir katılım kitlesiyle 96 farklı üniversiteden öğrenciyle yürütülmüştür. Literatürde suç davranışlarını yordadığı ortaya konan çalışmaların sonuçları umut vericidir. Suç davranışlarını yordadığı pek çok çalışma tarafından ortaya konan kriminal düşünce stilleri baz alınarak yürütülen rehabilitasyon çalışmaları olumlu sonuçlar vermektedir (Walters ve ark., 2002; Lindblom, Eriksson ve Hiltunen, 2018). Fakat elde edilen bulgular farklı popülasyon ve geniş örneklemlerde test edilmelidir.

Literatürde kriminal düşünce stilleri ve çocukluk çağı travmalarının suç davranışlarını yordadığına ilişkin güçlü kanıtlar bulunmaktadır. Fakat iki değişkenin birbiriyle ilişkisini inceleyen çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Çalışmamızda da görüldüğü gibi özellikle cinsel istismar alt boyutu, ortaya koyduğu beklenmedik sonuçlarla daha kapsamlı irdelenmesi gereken bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmamızda suç davranışları üzerinde yordayıcı etkisini saptadığımız bazı kişisel davranış ve tutumlara ilişkin değişkenlere dair kısıtlı verilere ulaşabildik. Özellikle uyuşturucu madde kullanım sıklığı şiddet içermeyen davranışlar üzerinde yordayıcılığı en yüksek değişken olarak, çocuk veya ergenlikte sık sık kavgaya karışma durumu ise genel şiddet içeren suç davranışlarını önemli ölçüde yordayan değişken olarak saptandı. Fakat her

iki değişkene dair katılımcı verisi oldukça sınırlı olduğu için çalışmamızın bir sınırlılığı göze çarpmaktadır. Çocuk ve ergenlik döneminde ortaya çıkan suç davranışları için risk faktörü olan unsurlara odaklanan çalışmalar suçu önleme adına literatüre oldukça önemli katkılar sağlayacaktır.

Hipotezlerimizde yer alan değişkenler genel şiddet alt boyutu ve şiddet içermeyen suç davranışlarını açıklamada beklentilerimiz yönünde sonuçlar ortaya koymuştur. Yakın ilişkide şiddet alt boyutunda ise araştırma değişkenlerimizden daha etkili ve ön plana çıktığı varsayılan toplumsal ve kültürel etkilerin olması nedeniyle beklentilerimiz kısmen karşılanmıştır. Sonraki çalışmalarda yakın ilişkide şiddet fenomenini daha kapsamlı biçimde ele almamız literatüre önemli katkılar sağlayacaktır. Son olarak çalışmada ele alınan konu ve değişkenlerle farklı örneklemler üzerinde yürütülecek araştırmalar bulgularımızın genellenebilirliği açısından önem arz etmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Şiddet içeren ve içermeyen suç davranışlarının; kriminal düşünce stilleri, çocukluk çağı ruhsal travmaları, cinsiyet, uyuşturucu kullanım sıklığı, çocuk veya ergenlik döneminde hayvana zarar verme davranışında bulunma durumu, çocuk veya ergenlikte sık sık kavgaya karışma durumu, öğrenim yaşamında disiplin cezası alma durumu, alınan disiplin cezası sayısı ile ilişkisini incelemiştir. Ek olarak bu çalışma kapsamında, suç davranışlarını yordadığı pek çok çalışma tarafından ortaya konan çocukluk çağı ruhsal travmaları ile kriminal düşünce stilleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Katılımcıların çocukluk çağı travmalarının ve kriminal düşünce stillerinin düzeyi artış gösterdikçe şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları düzeyinde de artış görüldüğü saptanmıştır. Çocukluk çağı ruhsal travmaları ve kriminal düşünce stilleri şiddet içeren ve içermeyen suç davranışlarını anlamlı derece yordayan faktörler olarak saptanmıştır. Kriminal düşünce stillerinden hak görme, güç yönelimi, kişisel sorumluluk, merhametsizlik, kriminal rasyonalizasyon değişkenleri şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanı pozitif yönlü bir korelasyon gösterirken; meşrulaştırma ile şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanı arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanını anlamlı derecede yordayan üç kriminal düşünce stili bulunmakla birlikte yordama güçlerinin sırasının güç yönelimi, hak görme, merhametsizlik şeklinde olduğu görülmüştür.

Kriminal düşünce ölçeğinin tüm alt boyutları, genel şiddet ve şiddet içermeyen suç davranışları ile pozitif yönlü anlamlı bir ilişki ortaya koyarken; sadece güç yönelimi ve hak görme yakın ilişkide şiddet alt boyutuyla anlamlı bir ilişki saptamıştır. Şiddet içermeyen suç davranışlarını yordayan dört kriminal düşünce stili bulunmakla birlikte yordama güçlerinin sırasının kriminal rasyonalizasyon, hak görme, merhametsizlik ve güç yönelimi şeklinde olduğu görülmüştür. Genel şiddet alt boyutunu yordayan üç kriminal düşünce stili bulunmakla

birlikte yordama güçlerinin sırasının güç yönelimi, merhametsizlik ve kriminal rasyonalizasyon şeklinde olduğu görülmüştür. Yakın ilişkide şiddet alt boyutunu yalnızca hak görme yordamaktadır.

Çocukluk çağı ruhsal travmaları toplam puanı ve alt boyutları olan cinsel istismar, fiziksel istismar, duygusal istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ile şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Çocukluk çağı ruhsal travmaları toplam puanı, şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanını, genel şiddet ve şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutunu yordamaktadır. Fiziksel ihmal ve fiziksel istismar şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanını yordamaktadır. Fiziksel ihmal şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanını en fazla yordayan değişkendir. Genel şiddet ve şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutu ile çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeğinin toplam puanı ve tüm alt boyutları anlamlı derecede pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır. Fiziksel istismar ve fiziksel ihmal, genel şiddet alt boyutunu yordamaktadır. Genel şiddeti en çok yordayan değişken fiziksel istismardır. Fiziksel ihmal ve cinsel istismar, şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutunu yordamaktadır. Şiddet içermeyen suç davranışlarını en çok yordayan değişken fiziksel ihmaldir. Yakın ilişkilerde şiddet alt boyutu sadece cinsel istismar ve duygusal istismar ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki göstermektedir. Cinsel istismar yakın ilişkide şiddet alt boyutunu yordamaktadır.

Kriminal düşünce ölçeği toplam puanı ve alt ölçeklerinin tamamı ile çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeği toplam puanı ve cinsel istismar dışındaki alt ölçeklerinin tamamı arasında pozitif yönde korelasyon saptanmıştır. Cinsel istismar ile kriminal düşünce ölçeği toplam puanı, meşrulaştırma ve kriminal rasyonalizasyon alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Erkeklerin şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanları, genel şiddet alt boyutu puanları ve şiddet içermeyen suç davranışları

puanları kadınlara göre anlamlı derece daha yüksektir. Katılımcıların uyuşturucu madde kullanım sıklığı ile şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanı, genel şiddet alt boyutu puanı ve şiddet içermeyen suç davranışları ölçeği puanları arasında pozitif yönlü korelasyon saptanmıştır. Öğrenim yaşamlarında disiplin cezası almış bireylerin şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanları, genel şiddet alt boyutu puanları ve şiddet içermeyen suç davranışları puanları disiplin cezası almamış bireylere göre anlamlı derece daha yüksektir. Katılımcıların öğrenim yaşamlarında aldıkları disiplin cezalarının sayısı arttıkça şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanları, genel şiddet alt boyutu puanları ve şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutu puanları artış göstermektedir. Çocukluk veya ergenlik döneminde sık sık kavgaya karışan bireylerin şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanları, genel şiddet alt boyutu puanları ve şiddet içermeyen suç davranışları puanları sık sık kavgaya karışmayan bireylere göre anlamlı derece daha yüksektir. Çocukluk veya ergenlik döneminde hayvanlara zarar verme davranışında bulunan bireylerin, şiddet içeren ve şiddet içermeyen suç davranışları ölçeği toplam puanları, genel şiddet alt boyutu puanları ve şiddet içermeyen suç davranışları puanları hayvanlara zarar vermeyen bireylere göre anlamlı derece daha yüksektir.

Hiyarşik regresyon analizi sonucunda; çocukluk veya ergenlikte sık sık kavga etme, çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeği, cinsiyet, kriminal düşünce ölçeği, çocuklukta hayvanlara zarar verme durumu, disiplin cezası adedi, uyuşturucu kullanım sıklığı değişkenlerinin tamamı genel şiddet alt boyutunu anlamlı derecede yordamaktadır. Ve genel şiddetteki varyans değişiminin %31.3'ünü açıklamaktadır. Yordayıcı değişkenlerin genel şiddet üzerindeki göreli önem sırasının; çocukluk veya ergenlikte sık sık kavga etme, çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeği, cinsiyet, kriminal düşünce ölçeği, çocuklukta hayvanlara zarar verme durumu, disiplin cezası adedi, uyuşturucu kullanım sıklığı şeklinde olduğu saptanmıştır.

Şiddet içermeyen suç davranışlarına dair hiyerarşik regresyon analizi sonucunda; çocukluk veya ergenlikte sık sık kavga etme, çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeği, cinsiyet, kriminal düşünce ölçeği, çocuklukta hayvanlara zarar verme durumu, disiplin cezası adedi, uyuşturucu kullanım sıklığı değişkenlerinin tamamı şiddet içermeyen suç davranışları alt boyutunu yordamaktadır ve şiddet içermeyen suç davranışları üzerindeki varyans değişiminin %36.4'ünü açıklamaktadır. Yordayıcı değişkenlerin şiddet içermeyen suç davranışları üzerindeki göreli önem sırasının; uyuşturucu kullanım sıklığı, çocuklukta hayvanlara zarar verme, disiplin cezası adedi, çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeği, kriminal düşünce ölçeği, çocukluk veya ergenlikte sık sık kavga etme ve cinsiyet şeklinde olduğu saptanmıştır. Çalışmanın sonuçlarında, suç davranışına ilişkin risk faktörlerinin suç davranışlarının türüne göre farklılık gösterebildiği ortaya çıkmıştır. Bu çalışma, üniversite öğrencileri gibi genel bir popülasyondaki kişilerde suç davranışlarına ilişkin risk faktörlerini saptaması yönüyle suçu önlemeye yönelik müdahalelere zemin hazırlamaktadır.

Çalışmamızın konusu, ele aldığı değişkenler ve örneklem grubunun genişliği itibariyle literatüre önemli katkılar sunması muhtemeldir. Fakat mevcut birtakım sınırlılıkları da söz konusudur. Bu sınırlılıkların başında, zaman sınırlılığından dolayı suç işlemiş bireylerden oluşan bir kontrol grubunun olmaması ve verilerin genel popülasyon ile suç işlemiş bireyler arasında karşılaştırılamaması gelmektedir. Hükümlü ve tutuklular ile genel popülasyon arasında yürütülecek mukayeseli çalışmalar bu çalışmayı bir adım daha öteye taşıyarak önemli katkılar sağlayacaktır. Çalışmamızda elde edilen veriler üniversite öğrencilerinden sağlanmıştır. Suç davranışları üzerinde yordayıcı etkisini saptadığımız bazı kişisel davranış ve tutumlara ilişkin değişkenlere dair kısıtlı veri sayısına ulaşabildik. Ele alınan konu ve değişkenlerin farklı ve daha geniş örneklemler üzerinde sınanması bulgularımızın genellenebilirliği arttıracak ve daha işlevsel veriler ortaya çıkaracaktır.

Çalışmamızda suç davranışlarına ilişkin risk faktörü olarak ele aldığımız değişkenler genel şiddet ve şiddet içermeyen suç davranışları üzerine beklentilerimizi karşılaşmıştır. Yakın ilişkide şiddet alt boyutunda ise araştırma değişkenlerimizden daha etkili ve ön plana çıktığı varsayılan toplumsal ve kültürel etkilerin olması nedeniyle beklentilerimiz kısmen karşılanmıştır. İleride yürütülecek çalışmaların, yakın ilişkide şiddet faktörüne ilişkin toplumsal ve kültürel etkileri de ele alacak değişkenlerle yürütülmesi önemli katkılar sağlayacaktır.

Çalışmamızda kriminal düşünce stillerinin suç davranışı üzerinde bir risk faktörü olarak yordayıcı etkisinin saptanmasından hareketle; sonraki çalışmalarda kriminal düşünce stillerini odağına alan suça yönelik önleyici çalışmalar geliştirilebilir. Literatürde kriminal düşünce ve çocukluk çağı ruhsal travmalarının suç davranışları üzerinde yordayıcı bir etkiye sahip olduğu özellikle mahkumlarla yapılan çalışmalar neticesinde saptanmıştır. Fakat suç davranışlarını yordayan her iki faktörün birbirleriyle olan ilişkisini inceleyen çalışmaların sayısı oldukça kısıtlıdır. Araştırmamız, çocukluk çağı ruhsal travmaları ve kriminal düşünce arasındaki ilişkiyi inceleyerek literatüre katkıda bulunmuştur. Suç davranışları açısından riskli grupta görülen çocuk istismarı ve ihmali mağdurları, suç davranışı ve çocukluk çağı ruhsal ruhsal travmalarıyla ilişkisi saptanan kriminal düşünce stillerine yönelik bilişsel müdahaleler ile desteklenebilir.

Suç türlerine göre suç davranışlarının risk faktörleri değişkenlik gösterebilir. Nitekim çalışmamızdan elde edilen bulgular da bunu göstermektedir. Çalışmamızda kullandığımız ölçme aracının yapısı gereği suç davranışları; yakın ilişkide şiddet, genel şiddet ve şiddet içermeyen suç davranışları olarak ele alınmıştır. Sonraki çalışmalarda suç davranışları daha spesifik kategorilere ayrılarak daha işlevsel ve isabetli sonuçlar sunabilir.

7. KAYNAKÇA

Acar, G., Demir, A., Görmez, D. & Keser, İ. (2015). Aile ve çocuk suçluluğu ilişkisi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal , 3*(1), 651-656.

Afifi, T, O., Brownridge, D,A., Cox, B,J. ve Sareen, J. (2006). Physical punishment, childhood abuse and psychiatric disorders. *Child Abuse&Neglect, 30,* 10.

Agnew, R. (2011). *Toward a unified criminology*. New York University Press.

Akdemir, S. (2016). *İlkokul öğrencilerinde hayvana yönelik kötü davranış ile saldırganlık ve empati düzeyleri arasındaki ilişki.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Akdemir, S., & Gölge, Z. B. (2020). Cruelty to animals in Turkish children: Connections with aggression and empathy. *Anthrozoös*, *33*(2), 285-299.

Aktepe, E. (2009). Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 1*(2), 95-119.

Alikaşifoğlu, M., Erginoz, E., Ercan, O., Uysal, O., Kaymak, D. A., & Ilter, O. (2004). Violent behaviour among Turkish high school students and correlates of physical fighting. *The European Journal of Public Health, 14*(2), 173-177.

Alikaşifoğlu, M., Erginöz, E., Ercan, O., Albayrak-Kaymak, D., Uysal, O., & İlter, O. (2006). Sexual abuse among female high school students in Istanbul, Turkey. *Child Abuse & Neglect, 30*(3), 247-255.

Alltucker, K. W., Bullis., M., Close, D. ve Yovanoff, P. (2006). Different pathways to juvenile delinquency: Characteristics of early and late starters in a sample of previously incarcerated youth. *Journal of Child and Family Studies, 15*(4), 479-492.

Alpaslan, A. H. (2014). Çocukluk döneminde cinsel istismar. *Kocatepe Tıp Dergisi, 15*(2), 194-201.

Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013). *DSM-5 tanı ölçütleri başvuru el kitabı.* (Çev. Köroğlu, E.) İstanbul: HYB Yayıncılık.

Apaydınlı, K. (2010). *Genel lise öğrencilerinin kural dışı davranış gösterme eğilimleri ile müzik eğitimi arasındaki ilişkinin incelenmesi (Ankara ili örneği).* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

APSAC. (1995). *Psychosocial evaluation of suspected psychological maltreatment in children and adolescents: Practice guidelines.* American Professional Society on the Abuse of Children.

Aras, Ş., Günay, T., & Orçın, E. (2007). İzmir ilinde lise öğrencilerinin riskli davranışları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 8*(3), 186-196.

Atakay, C. (2014). Romantik Yakın İlişkilerde Şiddetin Öncülleri. *Nesne, 2* (3), s.1-9.

Ayhan, İ., & Çubukçu, K. M. (2007). Suç ve kent ilişkisine ampirik bakış: Literatür taraması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (5*), 30-55.

Avcı, M. (2010). Tutuklu çocuklar üzerine bir araştırma: çocukların suça yönelmesinde etkili olan toplumsal nedenler ve çözüm önerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11* (1), 49-73.

Aydoğan, F. (1994). Televizyonun çocuklar üzerinde etkisi. *Marmara İletişim Dergisi, (8),* 143-152

Bacanlı, H. (2003). *Gelişim ve Öğrenme.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Bal, H. (2003). *Hukuk-Hukuk Sosyolojisi.* Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları: Isparta.

Baker, L. A., Tuvblad, C., & Raine, A. (2010). Genetics and crime. *The SAGE Handbook of Criminological Theory, 262*, 21-40.

Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning approach.* Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.

Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory.* Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall

Bandura, A. (1994). *Self-efficacy.* Encyclopedia of human behavior (Vol. 4, pp. 71-81). New York: Academic Press.

Barnes, J. C., & Morris, R. G. (2012). Young mothers, delinquent children: Assessing mediating factors among American youth. *Youth Violence and Juvenile Justice*, *10*(2), 172-189.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1995). *Aile içinde ve toplumsal alanda şiddet.* Ankara: Bizim Büro Basımevi.

Ben-Ezra, M., Karatzias, T., Hyland, P., Brewin, C. R., Cloitre, M., Bisson, J. I., ... & Shevlin, M. (2018). Posttraumatic stress disorder (PTSD) and complex PTSD (CPTSD) as per ICD-11 proposals: A population study in Israel. *Depression and Anxiety, 35*(3), 264-274.

Bernstein DP, Fink L, Handelsman L, Foote J. (1994). Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. *American Journal of Psychiatry 151*(8), 1132-6.

Berzenski, S. R., Madden, A. R., & Yates, T. M. (2019). Childhood emotional abuse characteristics moderate associations with adult psychopathology and caregiving. *Child Abuse & Neglect, 87*, 77-87.

Best, D., Day, E., Campbell, A., Flynn, P. M., & Simpson, D. D. (2009). Relationship between drug treatment engagement and criminal thinking style among drug-using offenders. *European Addiction Research, 15*(2), 71-77.

Bilgili, N., & Vural, G. (2011). Kadina yönelik şiddetin en ağir biçimi: Namus cinayetleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 14*(1), 66-72.

Bjerk, D. (2007). Measuring the relationship between youth criminal participation and household economic resources. *Journal of Quantitative Criminology*, *23*(1), 23-39.

Braga, T., Gonçalves, L. C., Basto-Pereira, M., & Maia, A. (2017). Unraveling the link between maltreatment and juvenile antisocial behavior: A meta-analysis of prospective longitudinal studies. *Aggression and Violent Behavior, 33,* 37-50.

Braham, L., Jones, D., & Hollin, C. R. (2008). The Violent Offender Treatment Program (VOTP): development of a treatment program for violent patients in a high security psychiatric hospital. *International Journal of Forensic Mental Health*, *7*(2), 157-172.

Brassard, M. R., Hart, S. N., & Glaser, D. (2020). Psychological maltreatment: an international challenge to children's safety and well being. *Child Abuse & Neglect*, *110*, 104611.

Brooks Holliday, S., Heilbrun, K., & Fretz, R. (2012). Examining improvements in criminogenic needs: The risk reduction potential of a structured re-entry program. *Behavioral Sciences & the Law*, *30*(4), 431-447.

Bucar Rucman, A. (2019). What is crime? A search for an answer encompassing civilisational legitimacy and social harm. *Crime, Law and Social Change*, *72*(2), 211-226.

Bulut Şahin, D. (2020) *Üniversite öğrencileri arasında çocukluk çağı cinsel istismar sıklığı, cinsel istismar bildirim sıklığı ve bildirim ile ilişkili faktörler*. Yayınlanmamış tıpta uzmanlık tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Bulut, M., Aslan, R., & Arslantaş, H. (2020). Kabul Edilmemesi Gereken Toplumsal Bir Gerçek: Yakın Partner Şiddeti. *Sakarya Tıp Dergisi*, *10*(2), 334-347.

Burkay, S. (2008). Teorik suç. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar, (2*), 4.

Burt, M. R. (1983). Justifying personal violence: A comparison of rapists and the general public. *Victimology, 8*(3-4), 131–150.

Bülbül, F., Çakır, Ü., Ülkü, C., Üre, I., Karabatak, O., & Alpak, G. (2013). Yineleyen ve ilk atak depresyonda çocukluk çağı ruhsal travmalarının yeri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 14*, 93-99.

Büyükgök, D. (2007). *Eşler arasi siddet: Belirleyicileri ve ruh sagligina etkileri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

Carrabine, E., Cox, P., South, N., Lee, M., Plummer, K., & Turton, J. (2009). *Criminology: A Sociological Introduction (2nd ed.)*. Routledge.

Caudy, M. S., Folk, J. B., Stuewig, J. B., Wooditch, A., Martinez, A., Maass, S., ... & Taxman, F. S. (2015). Does substance misuse moderate the relationship between criminal thinking and recidivism?. *Journal of Criminal Justice*, *43*(1), 12-19.

Christian, C. W., Crawford-Jakubiak, J. E., Flaherty, E. G., Leventhal, J. M., Lukefahr, J. L., Sege, R. D., ... & CCAN. (2015). The evaluation of suspected child physical abuse. *Pediatrics*, *135*(5), e1337-e1354.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2002). *Research methods in education*. Routledge, London.

Cömert, Ö., & Sevim, Y. (2017). Çocuk ve suç ilişkisinin sosyolojik suç kuramları ile İncelenmesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *6*(1), 29-40.

Craig, J. M., Baglivio, M. T., Wolff, K. T., Piquero, A. R., & Epps, N. (2017). Do social bonds buffer the impact of adverse childhood experiences on reoffending? *Youth Violence and Juvenile Justice*, *15*(1), 3–20.

Cuadra, L.E., Jaffe, A.E., Thomas, R., & DiLillo, D. (2014). Child Maltreatment and Adult Criminal Behavior: Does Criminal Thinking Explain Yhe Association? *Child Abuse & Neglect*, *38*(8), 1399-1408.

Cullen, F. T., & Agnew, R. (2003). *Criminological theory: Past to present: Essential readings*. Los Angeles: Roxbury.

Çamurdan, A. (2006). *Çocuk İhmali*. Çocuk İstismarı ve İhmaline Multidisipliner Yaklaşım. (ss. 35-46), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Çavuş, F. Ö., Görpelioğlu, S., & Çavuş, U. Y. (2017). Ankara ilindeki ergenlerde riskli davranışların sıklığı, dağılımı. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, *21*(1), 2-16.

Çeçen, A. (1975). Hukukta norm ve adalet. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *32*(1), 71-115.

Dambacher, C., Kreutz, J., Titze, L., Lutz, M., Franke, I., Streb, J., & Dudeck, M. (2021). Resilience as a Mediator between Adverse Childhood Experiences and Aggression Perpetration in Forensic Inpatients: an Exploratory Study. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 1-16.

Dawes, M. A., Tarter, R. E., & Kirisci, L. (1997). Behavioral self-regulation: correlates and 2 year follow-ups for boys at risk for substance abuse. *Drug and Alcohol Dependence*, *45*(3), 165-176.

Delsol, C., Margolin, G., & John, R. S. (2003). A typology of maritally violent men and correlates of violence in a community sample. *Journal of Marriage and Family*, *65*(3), 635-651.

Dembo, R., Turner, C. W., & Jainchill, N. (2007). An assessment of criminal thinking among incarcerated youths in three states. *Criminal Justice and Behavior*, *34*(9), 1157-1167.

Demirbaş, T. (2001). *Kriminoloji.* Seçkin Yayınevi: Ankara.

Demirbaş, T. (2016). Şiddet suçlarına genel bir bakış. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *65*(4), 3345-3353.

Deniz D (2017) Suç işleyen bireylerde çocukluk çağı travmaları ve dissosiyatif yaşantıların sıklığı. *Türkiye Klinikleri, 14*, 34-47.

Dhami, M. K. (2007). White-collar prisoners' perceptions of audience reaction. *Deviant Behavior*, *28*(1), 57-77.

Disentangling main effects and subgroup effects. Child Maltreatment, 12(3), 246–258.

Dodge, K. A. (2006). Translational science in action: Hostile attributional style and the development of aggressive behavior problems. *Development and psychopathology*, *18*(3), 791-814.

Dodge, K. A., Godwin, J., & Conduct Problems Prevention Research Group. (2013). Social-information-processing patterns mediate the impact of preventive intervention on adolescent antisocial behavior. *Psychological Science*, *24*(4), 456-465.

Dolu, O. (2010). *Suç teorileri: Teori, araştırma ve uygulamada kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Dönmezer, S. (1994). Kriminoloji, 8. baskı. *İstanbul: Beta Basım Yayım*.

Duyguner, U. (2018). *Genel popülasyonda antisosyal davranışların sıklığı ve antisosyal davranışlar gösteren kişilerde suça eğilim ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, İstanbul.

Duyguner, U., & Gölge, Z. B. (2019). Kriminal Düşünce Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 11*, 9-23.

Ellis, A. (1962). *Reason and emotion in psychotherapy.* New York: Lyle Stuart.

Er, T. (2010). Cinsel istismara maruz kalan ve kalmayan ergenlerin anksiyete, depresyon ve benlik algısı açısından karşılaştırılması (Master's thesis, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Erden, M. & Akman, Y. (1998). Gelişim-Öğrenme-Öğretme, Eğitim Psikolojisi. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Erdim, L., & Ergün, A. (2016). Boşanmanın ebeveyn ve çocuk üzerindeki etkileri. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, *3*(1), 78-84.

Erel, Ö. (2021). *Şiddet içeren ve içermeyen suç davranışının risk ve koruyucu faktörler açısından incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa. İstanbul.

Faller, K.C. (2003). *Understanding and assessing child sexual maltreatment, 2. Baskı.* Kaliforniya: Sage Publications.

Farrington, D. P. (2003). Key results from the first forty years of the cambridge study in delinquent development. *Taking Stock of Delinquency*, 137-183.

Farrington, D. P. (2007). Childhood risk factors and risk-focused prevention. *The Oxford handbook of criminology*, *4*, 602-640.

Fernández, V. M., Irles, D. L., & Heras, J. V. S. (2018). Impulsividad y búsqueda de sensaciones como predictores del consumo de drogas en adolescentes: Un estudio longitudinal. *Revista de Psicología Clínica con Niños y Adolescentes*, *5*(3), 9-15.

Fink, L. A., Bernstein, D., Handelsman, L., Foote, J., & Lovejoy, M. (1995). Initial reliability and validity of the Childhood Trauma Interview: A new multidimensional measure of childhood interpersonal trauma. *The American Journal of Psychiatry*, *152*(9), 1329–1335.

Fix, R.L., Fix, S.T. (2015). Trait Psychopathy, emotional ıntelligence, and criminal thinking: predicting ıllegal behavior among college students. *International Journal of Law and Psychiatry*, *42*(43), 183-188.

Flanagan, J. C., Jarnecke, A. M., Leone, R. M., & Oesterle, D. W. (2020). Effects of couple conflict on alcohol craving: Does intimate partner violence play a role?. *Addictive Behaviors*, *109*, 106474.

Folk, J. B., Stuewig, J. B., Blasko, B. L., Caudy, M., Martinez, A. G., Maass, S., ... & Tangney, J. P. (2018). Do demographic factors moderate how well criminal thinking predicts

recidivism?. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, *62*(7), 2045-2062.

Galtung, J. (1990). Cultural violence. *Journal of Peace Research, 27*(3), 291–305.

Gendreau, P., Little, T., & Goggin, C. (1996). A meta-analysis of the predictors of adult offender recidivism: What works!. *Criminology*, *34*(4), 575-608.

Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): A conceptual framework. *Child abuse & Neglect*, *26*(6-7), 697-714.

Green, B. L., Miranda, J., Daroowalla, A., & Siddique, J. (2005). Trauma exposure, mental health functioning, and program needs of women in jail. *Crime & Delinquency*, *51*(1), 133–151.

Gonsalves, V. M., Scalora, M. J., & Huss, M. T. (2009). Prediction of recidivism using the Psychopathy Checklist—Revised and the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles within a forensic sample. *Criminal Justice and Behavior*, *36*(7), 741-756.

Gölge, Z., B. (2005). *Cinsel saldırıda etkili faktörler ve suçlu profili.*Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Güleç, H., Kaymak, S. U., Topaloğlu, M., & Ak, İ. (2011). Şiddet içeren suç davranışı öngörülebilir mi? erkek mahkumlarda yürütülen bir cezaevi çalışması. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, *14*(2).

Gültekin Akduman, G., Akduman, B., & Cantürk, G. (2007). Ergen suçluluğunda bazı kişisel ve ailesel özelliklerin incelenmesi. *Türk Pediatri Arşivi*, *42*(4), 156-161.

Gürler, A. (2005). *Çocuğun suça yönelmesinde aile faktörünün ve akran gruplarının rollerinin incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Hafızoğulları, Z. & Güngör, D. (2007) Türk ceza hukukunda suçların tasnifi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 69*,. 21-50.

Hagan, F. E., & Daigle, L. E. (2018). *Introduction to criminology: Theories, methods, and criminal behavior*. Sage Publications.

Hailes, H. P., Yu, R., Danese, A., & Fazel, S. (2019). Long-term outcomes of childhood sexual abuse: an umbrella review. *The Lancet Psychiatry*, *6*(10), 830-839.

Halgunseth, L. C., Perkins, D. F., Lippold, M. A., & Nix, R. L. (2013). Delinquent-oriented attitudes mediate the relation between parental inconsistent discipline and early adolescent behavior. *Journal of Family Psychology*, *27*(2), 293.

Hanson, R. K., & Bussiere, M. T. (1998). Predicting relapse: a meta-analysis of sexual offender recidivism studies. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *66*(2), 348.

Hare, R. D. (1996). Psychopathy: A clinical construct whose time has come. *Criminal Justice and Behavior*, *23*(1), 25-54.

Harris, G. T., & Rice, M. E. (1997). Risk appraisal and management of violent behavior. *Psychiatric Services. 48*(9), 1168- 1176.

He, K., Kramer, E., Houser, R. F., Chomitz, V. R., & Hacker, K. A. (2004). Defining and understanding healthy lifestyles choices for adolescents. *Journal of Adolescent Health*, *35*(1), 26-33.

Henry, S., & Milovanovic, D. (1996). *Constitutive criminology: Beyond postmodernism*. London: Sage Publications.

Herzog, H. A. (2007). Gender differences in human–animal interactions: A review. *Anthrozoös*, *20*(1), 7-21.

Hirschi, T. (1969). *A control theory of delinquency.* Elsevier: Cincinnati.

Hoeve, M., Colins, O. F., Mulder, E. A., Loeber, R., Stams, G. J. J., & Vermeiren, R. R. (2015). The association between childhood maltreatment, mental health problems, and aggression in justice-involved boys. *Aggressive Behavior, 41*(5), 488-501.

Howell, J. C., & Egley Jr, A. (2005). Moving risk factors into developmental theories of gang membership. *Youth Violence and Juvenile Justice, 3*(4), 334-354.

İçli T. (1993). *Türkiye'de Suçlular-Sosyal Kültürel ve Ekonomik Özellikleri.* 3. Baskı, Bizim Büro Basımevi: Ankara.

Hyland, P., Shevlin, M., Brewin, C. R., Cloitre, M., Downes, A. J., Jumbe, S., ... & Roberts, N. P. (2017). Validation of post-traumatic stress disorder (PTSD) and complex PTSD using the International Trauma Questionnaire. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, *136*(3), 313-322.

Jolliffe, D., & Farrington, D. P. (2004). Empathy and offending: A systematic review and meta-analysis. *Aggression and Violent Behavior, 9*(5), 441-476.

Jones, N. J., Mitchell, D., & Tafrate, R. C. (2021). The gendered nature of criminogenic thinking patterns among justice-involved clients: a pilot study. *Criminal Justice and Behavior, 48*(4), 442-458.

Kara, B., Biçer, Ü., & Gökalp, A. S. (2004). *Çocuk istismarı. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 47*(2), 140-51.

Karakaya, A., Çakmakkaya, B. Y., & Yılmaz, Y. (2020). Hayvanlara yönelik şiddet konusunda bir değerlendirme. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, *6*, 181-193.

Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi.* Nobel Yayıncılık, Ankara.

Kaya, N., Güler, Ö., & Çilli, A. S. (2004). Konya Kapalı Cezaevi'ndeki mahkumlarda psikiyatrik bozuklukların yaygınlığı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, *5*(2), 85-91.

Keskin, a., Ünlüoglu, İ., Bilge, U., & Yenilmez, Ç. (2013). Ruhsal bozuklukların yaygınlığı, cinsiyetlere göre dağılımı ve psikiyatrik destek alma ile ilişkisi. *Archives of Neuropsychiatry/Noropsikiatri Arsivi, 50*(4).

Kızmaz, Z. (2005). Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 29*(2), 149-174.

Knight, K., Garner, B. R., Simpson, D. D., Morey, J. T., & Flynn, P. M. (2006). An assessment for criminal thinking. *Crime & Delinquency, 52*(1), 159-177.

Kocacik, F., & Dogan, O. (2006). Domestic violence against women in Sivas, Turkey: survey study. *Croatian Medical Journal, 47*(5), 742-749.

Koçak, M. (2017). *Genç yetişkinlerde şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ile çocukluk çağı travmaları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Koçak, M., & Batıgün, A. D. (2017). Şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları ölçeğinin (ŞİSDÖ) Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Klinik Psikoloji Dergisi, 1*(1), 1-11.

Koolhof, R., Loeber, R., Wei, E. H., Pardini, D. ve Collot D'escury, A. (2007). Inhibition defi cits of serious delinquent boys of low intelligence. *Criminal Behavior and Mental Health, 17*, 274-292.

Korkmaz, M. N., & Erden, G. (2010). Çocukları suç davranışına yönelten olası risk faktörleri. *Türk Psikoloji Yazıları, 13*(25), 76-87.

Köksal, B., Karaca, S., & Çıtak, S. (2020). Madde bağımlılığında dürtüsellik ve saldırganlığın incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, *23*(1), 23-33.

Kumsta, R., Hummel, E., Chen, F. S., & Heinrichs, M. (2013). Epigenetic regulation of the oxytocin receptor gene: implications for behavioral neuroscience. *Frontiers in Neuroscience, 7*, 83.

Landau, S. F. (1988). Violent crime and its relation to subjective social stress indicators: The case of Israel. *Aggressive Behavior*, *14*(5), 337-362.

Lanier, M. M., & Henry, S. (2001). Crime in context: The scope of the problem.*What is crime? Controversies over the nature of crime and what to do about it* (1. baskı) içinde (s. 1–15). Lanham: Rowman and Littlefield Publishers.

Lanier, M., & Henry, S. (2004). *Essential Criminology*. Oxford: Westview press

Lansford, J. E., Miller-Johnson, S., Berlin, L. J., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Pettit, G. S. (2007). Early physical abuse and later violent delinquency: A prospective longitudinal study. *Child Maltreatment, 12*(3), 233-245.

Lindblom, S., Eriksson, L., & Hiltunen, A. J. (2018). Criminality, thinking patterns and treatment effects–evaluation of the Swedish cognitive intervention programme 'new challenges' targeting adult men with a criminal lifestyle. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, *19*(2), 204-224.

Lloyd, C. D., & Serin, R. C. (2012). Agency and outcome expectancies for crime desistance: measuring offenders' personal beliefs about change. *Psychology, Crime & Law*, *18*(6), 543-565.

Malvaso, C. G., Delfabbro, P. H., & Day, A. (2018). Adverse childhood experiences in a South Australian sample of young people in detention. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, *52*(3), 411–431.

Malvaso, C. G., Delfabbro, P. H., Day, A., & Nobes, G. (2018). The maltreatment-violence link: Exploring the role of maltreatment experiences and other individual and social risk factors among young people who offend. *Journal of Criminal Justice, 55*, 35-45.

Malvaso, C. G., Delfabbro, P. H., & Day, A. (2016). Risk factors that influence the maltreatment-offending association: A systematic review of prospective and longitudinal studies. *Aggression and Violent Behavior, 31*, 1-15.

Mandracchia, J. T., & Morgan, R. D. (2011). Understanding criminals' thinking: Further examination of the measure of offender thinking styles–revised. *Assessment, 18*(4), 442-452.

Mann, R. E., Hanson, R. K., & Thornton, D. (2010). Assessing risk for sexual recidivism: Some proposals on the nature of psychologically meaningful risk factors. *Sexual Abuse, 22*(2), 191-217.

Martens, W. H. J. (2007). Optimism Therapy: An adapted psychotherapeutic strategy for adult female survivors of childhood sexual abuse. *Annals Of The American Psychotherapy Association, 2,* 31-37.

Maruna, S., & Copes, H. (2005). What have we learned from five decades of neutralization research?. *Crime and Justice, 32,* 221-320.

Maultsby, M. C. (1975). *Help yourself to happiness through rational self-counseling.* Herman.

Maxfield, M. G., & Widom, C. S. (1996). The cycle of violence: Revisited 6 years later. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine, 150*(4), 390-395.

Maxfield, M. G., Weiler, B. L., & Widom, C. S. (2000). Comparing self-reports and official records of arrests. *Journal of Quantitative Criminology, 16*(1), 87-110.

Mayda, B. S. (2020). *Çocukluk çağı travmasının erken dönem uyumsuz şemalar ve stresle başa çıkma tarzına etkisi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Kent Üniversitesi, İstanbul.

Mazefsky, C. A., & Farrell, A. D. (2005). The role of witnessing violence, peer provocation, family support, and parenting practices in the aggressive behavior of rural adolescents. *Journal of Child and Family Studies, 14*(1), 71-85.

McCoy, K., Fremouw, W., Tyner, E., Clegg, C., Johansson-Love, J., & Strunk, J. (2006). Criminal-thinking styles and illegal behavior among college students: Validation of the PICTS. *Journal of Forensic Sciences, 51*(5), 1174-1177.

McClellan, D. S., Farabee, D., & Crouch, B. M. (1997). Early victimization, drug use, and criminality: A comparison of male and female prisoners. *Criminal Justice and Behavior*, *24*(4), 455–476.

McCord, J. (1979). Some child-rearing antecedents of criminal behavior in adult men. *Journal of Personality and Social Psychology, 37*(9), 1477.

McGuire, K., & London, K. (2020). A retrospective approach to examining child abuse disclosure. *Child Abuse & Neglect*, *99*, 104263.

Meichenbaum, D. (1975). Davranışın sözel kontrolüne ilişkin gelişimsel araştırmaların teorik ve tedavi edici etkileri. *Canadian Psychological Review/Psychologie Canadienne , 16* (1), 22.

Mennicke, A. M., Tripodi, S. J., Veeh, C. A., Wilke, D. J., & Kennedy, S. C. (2015). Assessing attitude and reincarceration outcomes associated with in-prison domestic violence treatment program completion. *Journal of Offender Rehabilitation*, *54*(7), 465-485.

Mersky, J. P., & Reynolds, A. J. (2007). Child maltreatment and violent delinquency: Disentangling main effects and subgroup effects. *Child Maltreatment*, *12*(3), 246-258.

Merton, R. K. (1968). *Social Theory and Social Structure, (genişletilmiş yeni baskısı),.* içinde New York: Free Press.

Michalowski, R. (2009). Power, crime and criminology in the new imperial age. *Crime, Law and Social Change, 51*(3–4), 303–325.

Mills, J. F., Kroner, D. G., & Forth, A. E. (2002). Measures of Criminal Attitudes and Associates (MCAA) development, factor structure, reliability, and validity. *Assessment*, *9*(3), 240-253.

Mitchell, D., & Tafrate, R. C. (2012). Conceptualization and measurement of criminal thinking: Initial validation of the Criminogenic Thinking Profile. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, *56*(7), 1080-1102.

Murray, J., Loeber, R., & Pardini, D. (2012). Parental involvement in the criminal justice system and the development of youth theft, marijuana use, depression, and poor academic performance. *Criminology, 50*(1), 255-302.

National Center on Child Abuse and Neglect. (1981). *Child sexual abuse: incest, assault and sexual exploitation.* Washington, DC: U.S. Government Printing Office.

Newton, L., Coles, D., & Quayle, M. (2005). A form of relapse prevention for men in a high security hospital. *Criminal Behaviour and Mental Health, 15*(3), 191-203.

Tekin, N. (2021). *Ölüm farkındalığı ve ölüme yönelik algıların; kriminal düşünce ve şiddet içeren/içermeyen suç davranışlarının ortaya çıkmasındaki rolü: Terör Yönetim Kuramı Perspektifi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, İstanbul.

O'Brien, K., Daffern, M., Chu, C. M., & Thomas, S. D. (2013). Youth gang affiliation, violence, and criminal activities: A review of motivational, risk, and protective factors. *Aggression and Violent Behavior*, *18*(4), 417-425.

Olver, M. E., Stockdale, K. C., & Simourd, D. J. (2021). Assessment and modification of general criminal attitudes among men who have sexually offended. *Criminal Justice and Behavior*, *48*(4), 459-480.

Öngün, E., & Ünsal, G. (2018). Üniversite yaşamında yakın ilişkiler ve istismar. *GOP Taksim EAH JAREN*, *4*(1), 52-58.

Özbay, Ö. (2004). Yaş, adolesan suçları ve sosyal bağ teorisi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 7*(1), 53-75.

Yavuz, Ö. (2021). *Çocukluk çağı travmalarının psikolojik belirtiler ile travma sonrası stres bozukluğu belirtileri arasındaki ilişkide psikolojik dayanıklılık ve özyeterliliğin aracı rolü.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.

Palmer, E. J., & Hollin, C. R. (2004). The use of the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles with English young offenders. *Legal and Criminological Psychology*, *9*(2), 253-263.

Pardini, D. A., Waller, R., & Hawes, S. W. (2015). 13 Familial influences on the development of serious conduct problems and delinquency. In *The development of criminal and antisocial behavior* (pp. 201-220). Springer, Cham.

Pelendecioğlu, B., & Bulut, S. (2009). Çocuğa yönelik aile içi fiziksel istismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *9*(1), 49-62.

Petry, N. M. (2001). Substance abuse, pathological gambling, and impulsiveness. *Drug and alcohol dependence*, *63*(1), 29-38.

Pogarsky, G., Lizotte, A. J., & Thornberry, T. P. (2003). The delinquency of children born to young mothers: Results from the Rochester Youth Development Study. *Criminology*, *41*(4), 1249-1286.

Polat, O. (2001). *Çocuk ve şiddet*. Der Yayınları.

Ragatz, L. L., Anderson, R. J., Fremouw, W., & Schwartz, R. (2011). Criminal thinking patterns, aggression styles, and the psychopathic traits of late high school bullies and bully-victims. *Aggressive Behavior*, *37*(2), 145-160.

Ragatz, L. L., Fremouw, W., & Baker, E. (2012). The Psychological Profile of White-Collar Offenders: Demographics, Criminal Thinking, Psychopathic Traits, and Psychopathology. *Criminal Justice and Behavior*, *39*(7), 978-997.

Rahim, S. (2017). Attitude toward Honour Killing Among Honour Killers, Murderers and a General Population Sample. *FWU Journal of Social Sciences*, *11*(1).

records of arrests. Journal of Quantitative Criminology, 16(1), 87–110.

Sagrestano, L. M., Heavey, C. L., & Christensen, A. (1999). Perceived power and physical violence in marital conflict. *Journal of Social Issues*, *55*(1), 65-79.

Sarchiapone, M., Carli, V., Cuomo, C., Marchetti, M., & Roy, A. (2009). Association between childhood trauma and aggression in male prisoners. *Psychiatry Research, 165*(1-2), 187-192.

Schmalleger, F. (1999). *Criminology today: an integrative introduction*. New Jersey: Prentice Hall.

Schwartz, R. L., Fremouw, W., Schenk, A., & Ragatz, L. L. (2012). Psychological Profile of Male and Female Animal Abusers. *Journal of Interpersonal Violence, 27*(5), 846-861.

Schwendinger, H., & Schwendinger, J. (1970). Defenders of order or guardians of human rights? *Issues in Criminology, 5*(2), 123–157.

Sedlak, A. J., & Broadhurst, D. D. (1996). The national incidence study of child abuse and neglect. *Washington, DC: US Department of Health and Human Services, 8730763*.

Selçuk, S. (2014) *Suç, Suçun Öznitelikleri ve Tanımı.* Nuhoğlu, A. (ed.). Prof. Dr. Feridun Yenisey'e Armağan (Cilt. 1, ss. 85-106). Beta basım yayın, İstanbul.

Shaw, J., Crosby, K., & Porter, S. (2014). The impact of a video game on criminal thinking: Implicit and explicit measures. *Simulation & Gaming, 45*(6), 786–804.

Siegel, L. J. (1989). *Criminology (Third Edition).* San Francisco: West Publishing Company.

Simourd, D. J. (1997). The Criminal Sentiments Scale-Modified and Pride in Delinquency scale: Psychometric properties and construct validity of two measures of criminal attitudes. *Criminal Justice and Behavior, 24*(1), 52-70.

Simpson, D. D., Joe, G. W., Knight, K., Rowan-Szal, G. A., & Gray, J. S. (2012). Texas Christian University (TCU) short forms for assessing client needs and functioning in addiction treatment. *Journal of Offender Rehabilitation, 51*(1-2), 34-56.

Skarupski, K. A., Parisi, J. M., Thorpe, R., Tanner, E., & Gross, D. (2016). The association of adverse childhood experiences with mid-life depressive symptoms and quality of life

among incarcerated males: Exploring multiple mediation. *Aging & Mental Health, 20*(6), 655-666.

Smith, C. A., Ireland, T. O., & Thornberry, T. P. (2005). Adolescent maltreatment and its impact on young adult antisocial behavior. *Child Abuse & Neglect, 29*(10), 1099-1119.

Sökmen, A. (2017). *Madde bağımlısı olan ve olmayan 14 – 17 yaş aralığındaki ergenlerin empati eğilimi ve saldırganlık tutumu açısından karşılaştırılması.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep.

Stacer, M. J., & Solinas-Saunders, M. (2018). Criminal thinking among men beginning a batterer intervention program: The relevance of military background. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 27*(2), 199-219.

Stoltenborgh, M., Bakermans-Kranenburg, M. J., Alink, L. R., & van IJzendoorn, M. H. (2015). The prevalence of child maltreatment across the globe: Review of a series of meta-analyses. *Child Abuse Review, 24*(1), 37-50.

Stoltenborgh, M., Van Ijzendoorn, M. H., Euser, E. M., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2011). A global perspective on child sexual abuse: Meta-analysis of prevalence around the world. *Child Maltreatment, 16*(2), 79-101.

Stouthamer, M., Loeber, R., Homish, D. L., & Wei, E. (2001). Maltreatment of boys and the development of disruptive and delinquent behavior. *Development and Psychopathology, 13*(4), 941-955.

Sutherland, E. H. (1978). *A theory of white collar crime*. New York: Oxford.

Sykes, G. M., & Matza, D. (1957). Techniques of neutralization: A theory of delinquency. *American Sociological Review, 22*(6), 664-670.

Şar, V. (1998). Kötüye kullanım ve ihmalle ilişkili sorunlar. *Psikiyatri Temel Kitabı,* 823- 834.

Şar, V., Öztürk, E., ve İkikardeş, E. (2012). Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenirliği. *Türkiye Klinikleri, 32*(4), 1054-1063.

Şenkal, İ. (2013). *Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmaları ve bağlanma biçiminin depresyon ve kaygı belirtileri ile ilişkisinde aleksitiminin aracı rolünün incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Şentürk, F., & Kasap, M. (2013). Beyaz yaka suçları ve finansal yolsuzluklar. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *3*(2), 143-167.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics (6th ed.).* Allyn and Bacon, Boston.

Tanner-Smith, E. E., Wilson, S. J., & Lipsey, M. W. (2013). Risk factors and crime. *The Oxford Handbook of Criminological Theory*, 89-111.

Tapp, J., Fellowes, E., Wallis, N., Blud, L., & Moore, E. (2009). An evaluation of the Enhanced Thinking Skills (ETS) programme with mentally disordered offenders in a high security hospital. *Legal and Criminological Psychology*, *14*(2), 201-212.

Tatlıoğlu, SS. (2021). Öğrenimine sosyal-bilişsel bir bakış: Albert Bandura. *Sosyoloji Notları*, *5* (1), 15-30.

Thornberry, T. P., Lizotte, A. J., Krohn, M. D., Farnworth, M., & Jang, S. J. (1994). Delinquent peers, beliefs, and delinquent behavior: A longitudinal test of interactional theory. *Criminology*, *32*(1), 47-83.

Thornton, A. J., Graham-Kevan, N., & Archer, J. (2016). Intimate partner violence: Are the risk factors similar for men and women, and similar to other types of offending?. *Aggressive Behavior*, *42*(4), 404-412.

Topçuoğlu, T. (2013). Risk odaklı suç önleme: alternatif bir yaklaşım. *Journal of Istanbul University Law Faculty , 71* (1) , 1165-1176 .

Torok, M., Darke, S., Shand, F., & Kaye, S. (2014). Violent offending severity among injecting drug users: Examining risk factors and issues around classification. *Addictive Behaviors*, *39*(12), 1773-1778.

Tülü, İ.A. ve Erden, G. (2013). Türkiye'de cinsel suçlular ile ilgili suç analizi: cinsel saldırı suçlularının psikolojik profilleri, bilişsel çarpıtmaları ve psikopati düzeyleri. *Türk Psikiyatri Dergisi, 24,* 1-12.

Türk Ceza Kanunu. (2011). *Türk Ceza Kanunu.* Seçkin Yayınları, Ankara.

Tyler, S., Allison, K., & Winsler, A. (2006). Child neglect: Developmental consequences, intervention, and policy implications. In *Child and Youth Care Forum* 35, (1), 1-20.

Ulukol B, Kahiloğulları AK, Sethi D. (2014). *Adverse childhood experiences survey among university students in Turkey.* WHO Regional Office for Europe: Copenhagen

Uluocak, Ş., Gökulu, G., & Bilir, O. (2014). Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde stratejik bir başlangıç noktası: Partner şiddeti. *International Journal of Human Sciences*, *11*(2), 362-387.

Vallieres, F., Ceannt, R., Daccache, F., Abou Daher, R., Sleiman, J., Gilmore, B., ... & Hyland, P. (2018). ICD-11 PTSD and complex PTSD amongst Syrian refugees in Lebanon: the factor structure and the clinical utility of the International Trauma Questionnaire. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, *138*(6), 547-557.

Vaske, J. C., Gehring, K. S., & Lovins, B. (2017). Gender Differences in The Measurement of Criminal Thinking. *Criminal Justice and Behavior*, *44*(3), 395-415.

Walters, G. D. (1990). *Criminal lifestyle*. SAGE Publications, Incorporated.

Walters, G. D. (1995). The psychological inventory of criminal thinking styles: Part I: Reliability and preliminary validity. *Criminal Justice and Behavior*, *22*(3), 307-325.

Walters, G. D. (1999). Short-term outcome of inmates participating in the lifestyle change program. *Criminal Justice and Behavior*, *26*(3), 322-337.

Walters, G. D. (2006). Appraising, researching and conceptualizing criminal thinking: A personal view. *Criminal Behaviour and Mental Health, 16(*2), 87-99.

Walters, G. D. (2007). Measuring proactive and reactive criminal thinking with the PICTS: Correlations with outcome expectancies and hostile attribution biases. *Journal of Interpersonal Violence*, *22*(4), 371-385.

Walters, G. D. (2016). Predicting recidivism with the Criminal Sentiments Scale: A meta-analysis of a putative measure of criminal thought content. *Criminal Justice and Behavior*, *43*(9), 1159-1172.

Walters, G. D. (2020). Crime and social cognition: a meta-analytic review of the developmental roots of adult criminal thinking. *Journal of Experimental Criminology*, 1-25.

Walters, G. D. (2020). Predicting future intimate partner violence with past intimate partner violence: The moderating role of proactive and reactive criminal thinking. *Criminal Justice and Behavior*, *47*(8), 943-955.

Walters, G. D., & DeLisi, M. (2013). Antisocial cognition and crime continuity: Cognitive mediation of the past crime-future crime relationship. *Journal of Criminal Justice*, *41*(2), 135-140.

Walters, G. D., & Lowenkamp, C. T. (2016). Predicting recidivism with the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles (PICTS) in community-supervised male and female federal offenders. *Psychological Assessment*, *28*(6), 652.

Walters, G. D., & White, T. W. (1989). The thinking criminal: A cognitive model of lifestyle criminality. *Women Law. J.*, *76*, 4.

Walters, G. D., Deming, A., & Casbon, T. (2015). Predicting recidivism in sex offenders with the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles (PICTS). *Assessment*, *22*(2), 167-177.

Walters, G. D., Elliott, W. N., & Miscoll, D. (1998). Use of the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles in a group of female offenders. *Criminal Justice and Behavior*, *25*(1), 125-134.

Walters, G. D., Trgovac, M., Rychlec, M., DiFazio, R., & Olson, J. R. (2002). Assessing change with the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles: A controlled analysis and multisite cross-validation. *Criminal Justice and Behavior*, *29*(3), 308-331.

Warner, C., Conley, T., & Murphy, R. (2018). Criminal thinking shifts among male prisoners participating in a cognitive-based education programme. *Criminal Behaviour and Mental Health : CBMH*, *28*(2), 152–157.

White, J. L., Moffitt, T. E., Caspi, A., Bartusch, D. J., Needles, D. J., & Stouthamer-Loeber, M. (1994). Measuring impulsivity and examining its relationship to delinquency. *Journal of Abnormal Psychology*, *103*(2), 192.

Widom, C. S. (1989). The cycle of violence. *Science*, *244*(4901), 160-166.

Widom, C.S., Maxfield, M.G. (2001). *An update on the "cycle of violence".* National Institute of Justice: Washington.

Wilson, H. W., Stover, C. S., & Berkowitz, S. J. (2009). Research review: The relationship between childhood violence exposure and juvenile antisocial behavior: a meta-analytic review. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *50*(7), 769-779.

World Health Organization. (2006). *Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence.* WHO, Genova.

World Health Organization, (1999). Report of the consultation on child abuse prevention. 29–31 march 1999, who, geneva. World Health Organization: Geneva.

World Health Organization, (2010). World Health Organization Fact Sheet no. 150: Child Maltreatment. Genava: WHO.

Yang, Y., & Perkins, D. R. (2021). Association between childhood adversity and criminal thinking: the role of attachment. *Psychology, Crime & Law*, *27*(8), 796-814.

Yaşar Z.F., Akduman G.G. (2007). Child abuse neglect and forensic odontology. *TAF Prev Med Bull., 6*: 389-394.

Yavuz, S. (2014). *Şiddetin sosyo-kültürel kaynakları ve medya metinleri aracılığıyla sunumu: "Güneşi Beklerken" dizi filmdeki şiddet olgusunun içerik analizi yöntemi ile belirlenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.

Yayar, R., & Yilmaz, E. (2018). Regression Analysis of Used Car Demand Price: The Case of TR83 Region. *Eskisehir Osmangazi University Journal Of Economics And Administrative Sciences. 13*(1), 39-52.

Yıldırım, A. (2014). Sosyo-kültürel yapı ve suç olgusu arasındaki ilişki: Malatya ili örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *2014*(3), 1-7.

Yılmaz, G. (2014). Medya Şiddetinin Çocuklar Üzerine Etkileri Çocuk ve Şiddet: Toplumsal Şiddetin Cenderesinde Çocuklar, 5. Uluslararası Risk Altında ve Korunması Gereken Çocuklar Sempozyumu Seçilmiş Bildirileri, (3), 29-41.

Yochelson, S., & Samenow, S. E. (1976). *The criminal personality*. New York: J. Aronson.

Yorke, N. J., Friedman, B. D., & Hurt, P. (2010). Implementing a batterer's intervention program in a correctional setting: A tertiary prevention model. *Journal of Offender Rehabilitation*, *49*(7), 456-478.

Yükseköğretim Kurulu. (2022). Öğrenci istatistikleri. 22 Nisan 2022 tarihinde https://istatistik.yok.gov.tr/ adresinden erişildi.

Zoroğlu, S. S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Kora, M. E., & Alyanak, B. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, *2*(2), 69.

8. EKLER

8.1. EK-1: Etik Kurul Onay Belgesi

T.C

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ

İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARARI

Etik Kurul Toplantı Tarihi	30/11/2020
Protokol No	10/07
Araştırma Başlığı	Üniversite Öğrencilerinde Kriminal Düşüncenin Suç Davranışları Ve Çocukluk Çağı Travmaları İle İlişkisinin İncelenmesi
Araştırma Türü	Nicel-Tanımlayıcı, Kesitsel Araştırma Yüksek Lisans Tezi
Araştırmacılar	1-Arş. Gör. Hakkı Halil BABACAN (Sorumlu Araştırmacı) 2-Doç. Dr. Zeynep Belma GÖLGE (Tez Danışmanı)
Karar	Başvuru dosyanıza ait araştırmanız etik açıdan uygun bulunmuştur.

Not: *Etik Kurul Onayı, uygulama ve/veya veri toplama için araştırmacının ilgili kurum veya kuruluşlardan izin alma sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.*

e-imzalıdır

Prof. Dr. Hüseyin Hüsnü BAHAR
İnsan Araştırmaları Etik Kurul Başkanı

8.2. EK-2: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi'nde Alınan Araştırma İzini

Evrak Tarih ve Sayısı: 01.02.2021-58597

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-93368059-044-58597
Konu : Arş. Gör. Hakkı Halil BABACAN

FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi : 16.12.2020 tarihli ,34816496-900-E.48625 sayılı yazınız.

Biriminiz Psikoloji Bölümü öğretim elemanlarından Arş.Gör. Hakkı Halil BABACAN, "Üniversite Öğrencilerinde Kriminal Düşüncenin Suç Davranışları ve Çocukluk Çağı Travmaları ile İlişkisinin İncelenmesi" konulu bilimsel çalışmasını Üniversitemiz öğrencilerine online uygulama isteği Üniversitemiz İliç Dursun Yıldırım Meslek Yüksekokulu Müdürlüğü ve Tıp Fakültesi Dekanlığı hariç diğer akademik birimlerimizce uygun görülmüştür.

Bilgilerini ve gereğni rica ederim.

Prof.Dr. Adem BAŞIBÜYÜK
Rektör Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BEKV84B0

Belge Takip Adresi : https://ebys.ebyu.edu.tr/enVision/Validate_Doc.aspx?V=BELC84NR

Adres:Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Rektörlüğü Fatih Mahallesi, 24100, Erzincan
Telefon:444 8 024 – (0446) 226 66 66 Faks:0 446 226 26 60
e-Posta:ogrenciisleri@erzincan.edu.tr Web:https://ebyu.edu.tr/tr/
Kep Adresi:erzincanuniv@hs02.kep.tr

Bilgi için: Çağla KULPU
Unvanı: Birim Evrak Sorumlusu
Tel No: 12007

8.3. EK-3: Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bu çalışma İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Hakkı Halil BABACAN tarafından, Doç. Dr. Zeynep Belma GÖLGE danışmanlığında yürütülen bir tez çalışmasıdır. Çalışmanın Aralık 2020- Mayıs 2021 tarihleri arasında yapılması planlanmaktadır. **"Üniversite Öğrencilerinde Kriminal Düşüncenin Suç Davranışları ve Çocukluk Çağı Travmaları ile İlişkisinin İncelenmesi"** başlıklı çalışmamız, farklı üniversitelerde eğitim gören öğrencilerde kriminal düşünce ile çocukluk çağı travmalarının ve suç davranışlarının ilişkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Anket yöntemi kullanılarak tanımlayıcı olarak yapılması planlanan bu araştırmada; 600'den fazla katılımcıya ulaşılması hedeflenmektedir. Uygulama için sizden **yaklaşık 20 dakika** ayırmanız beklenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır.

Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Cevap vermek istemediğiniz kısımları boş bırakabilirsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır, ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya adresinden veya numaralı telefondan bize

ulaşabilirsiniz.

Hakkı Halil BABACAN

Doç. Dr. Zeynep Belma GÖLGE

İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Ens.

8.4. EK-4: Sosyodemografik Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1- Yaş: …….

2- Cinsiyet:

☐ Kadın

☐ Erkek

3- Üniversiteniz ……

3.1 Bölümünüz: ……..

3.2. Sınıfınız……

4- Medeni Durum:

☐ Bekar ☐ Evli

5. Herhangi bir uyuşturucu madde kullanıyor musunuz?

☐ Hiç ☐ Nadiren ☐ Arada sırada ☐ Sıklıkla ☐ Her zaman

6. Eğer kullanıyorsanız hangi madde/maddeleri kullanıyorsunuz, lütfen belirtiniz …….

7. Herhangi bir psikiyatrik hastalığınız rahatsızlığınız var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

8. Daha önce psikiyatrik tedavi gördünüz mü?

☐ Evet ☐ Hayır

9. Öğrenim yaşamınızda herhangi bir disiplin cezası aldınız mı?

☐ Evet (kaç kez belirtiniz……) ☐ Hayır

9.1. Eğer bir disiplin cezası aldıysanız, ilk cezayı aldığınızda kaç yaşındaydınız, lütfen belirtiniz…. .

10. Ergenlik döneminizde sıkça kavga olaylarına karışır mıydınız?

☐ Evet ☐ Hayır

11. Çocukluk ve/veya ergenlik döneminde hayvanlara zarar verecek davranışlarda bulundunuz
mu?

☐ Evet ☐ Hayır

12. Hiç adli bir ceza aldınız mı?

☐ Evet ☐ Hayır

12.1.Eğer adli bir ceza aldıysanız suçun niteliği nedir?

☐ Hırsızlık

☐ Gasp

☐ Yaralama

☐ Öldürme suçu

☐ Cinsel suç

☐ Diğer(Belirtiniz ……)

8.5. EK-5: Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği

ŞİDDET İÇEREN VE İÇERMEYEN SUÇ DAVRANIŞLARI ÖLÇEĞİ

Yönerge: Bazen anlaşmazlıklar çığırından çıkar ve fiziksel kavgalar meydana gelir. Çiftlerin, kendi farklılıklarını çözmek için birçok değişik yolları vardır. Farklılıklar sonucunda ortaya çıkabilecek çeşitli durumlar aşağıda listelenmiştir. Aşağıdaki ölçeği kullanarak soruları cevaplayınız. Lütfen her ifadeyi\cümleyi dikkatlice okuyun ve ***son bir yılda*** bu ifadelerden hangilerini kaç kere yaptığınıza uyan seçeneği yuvarlak içine alın. İlişkiniz son bir yıl içerisinde başlamışsa, ilişki süreniz boyunca sizin ve partnerinizin bunları kaç kere yaptığını işaretleyiniz.

Aşağıdaki durumlar son bir yılda hangi sıklıkla gerçekleşti?

		Hiç	**Bir kere**	**İki kere**	**3-5 kere**	**6-10 kere**	**11-20 kere**	**20 kereden fazla**
1)	Partnerimi yumrukladım.	0	1	2	3	4	5	6
2)	Partnerimi tekmeledim.	0	1	2	3	4	5	6
3)	Partnerimi tırnakladım.	0	1	2	3	4	5	6
4)	Partnerime canını acıtabilecek bir şey fırlattım.	0	1	2	3	4	5	6
5)	Partnerimi ittim, hırpaladım ya da sıkıca tuttum.	0	1	2	3	4	5	6
6)	Partnerime tokat attım.	0	1	2	3	4	5	6
7)	Partnerimin parmaklarını büktüm.	0	1	2	3	4	5	6
8)	Partnerimin kolunu fiziksel olarak büktüm ya da saçını çektim.	0	1	2	3	4	5	6

Bazen anlaşmazlıklar çığırından çıkar ve fiziksel kavgalar meydana gelir. Lütfen aşağıdaki soruları **kendi davranışlarınıza göre cevaplandırınız**. Romantik partnerinizle yaşadığınız kavgaları lütfen bu bölüme dahil etmeyiniz (**Kız veya erkek arkadaşınızla ilgili çatışmalarınız bir önceki bölümde sorulmuştur**). Bu bölümde partneriniz dışındaki arkadaşınız, aile bireyi, yabancı kişilerle ettiğiniz

kavgaları dikkate alınız. Lütfen her ifadeyi\cümleyi dikkatlice okuyun ve cevabınıza uyan seçeneği yuvarlak içine alın.

		Hiç	**Bir kere**	**İki kere**	**3-5 kere**	**6-10 kere**	**11-20 kere**	**20 kereden fazla**
1)	Birini tekmeledim.	0	1	2	3	4	5	6
2)	Birini yumrukladım.	0	1	2	3	4	5	6
3)	Birini ittim, hırpaladım ya da sıkıca tuttum.	0	1	2	3	4	5	6
4)	Birini dövdüm.	0	1	2	3	4	5	6
5)	Birini tırnakladım.	0	1	2	3	4	5	6
6)	Birini duvara vurdum ya da dayadım.	0	1	2	3	4	5	6
7)	Birine (yumruk dışında) bir şey kullanarak vurdum ya da vurmaya çalıştım.	0	1	2	3	4	5	6
8)	Birini ısırdım.	0	1	2	3	4	5	6
9)	Birine canını yakabilecek bir şey fırlattım.	0	1	2	3	4	5	6
10)	Birini tokatladım.	0	1	2	3	4	5	6
11)	Birinin kolunu fiziksel olarak büktüm ya da saçını çektim.	0	1	2	3	4	5	6
12)	Birinin parmaklarını büktüm.	0	1	2	3	4	5	6

Aşağıdaki soruları **kendi davranışlarınıza göre işaretleyeniz**. Lütfen aşağıdaki ölçeği kullanarak soruları cevaplayın. Her ifadeyi dikkatlice okuyup cevabınıza uyan seçeneği yuvarlak içine alınız.

		Hiç	**Bir kere**	**İki kere**	**3-5 kere**	**6-10 kere**	**11-20 kere**	**20 kereden fazla**
1)	Ekstazi kullandım.	0	1	2	3	4	5	6
2)	Kokain kullandım.	0	1	2	3	4	5	6
3)	Amfetamin(bağımlılık yapabilen uyarıcı madde) kullandım.	0	1	2	3	4	5	6
4)	Esrar (Ot) kullandım.	0	1	2	3	4	5	6
5)	Üç kişilik veya daha kalabalık bir grup içerisinde devlet malına zarar verdim, kavga ettim veya huzur kaçırdım.	0	1	2	3	4	5	6
6)	Halka açık bir yerde bir şeye zarar verdim.	0	1	2	3	4	5	6
7)	Halka açık bir yerde grafiti (duvar boyama, duvara yazı yazma) yaptım.	0	1	2	3	4	5	6
8)	Boş bir binanın camlarını kırdım.	0	1	2	3	4	5	6
9)	Bilinçli bir şekilde başkasının malına zarar verdim.	0	1	2	3	4	5	6
10)	50 TL ile 500 TL arasında değeri olan bir eşya ya veya para çaldım ya da çalmayı denedim.	0	1	2	3	4	5	6
11)	Değeri 50 TL den az bir eşya veya parayı çaldım ya da çalmayı denedim.	0	1	2	3	4	5	6
12)	Çalıntı mal kullandım.	0	1	2	3	4	5	6
13)	Bir binaya bir şey çalmak için ya da bir şeye zarar vermek için zorla girdim veya girmeyi denedim.	0	1	2	3	4	5	6

8.6. EK-6: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI ÖLÇEĞİ

Bu sorular **çocukluğunuzda ve ilk gençliğinizde (20 yaşından önce)** başınıza gelmiş olabilecek bazı olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uyan rakamı daire içersine alarak işaretleyiniz. Sorulardan bazıları özel yaşamınızla ilgilidir; lütfen elinizden geldiğince gerçeğe uygun yanıt veriniz. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır.

	Hiç bir zaman	**Nadiren**	**Zaman zaman**	**Sıklıkla**	**Çok sık olarak**
Çocukluğumda yada ilk gençliğimde...					
1. Yeterli yemek bulamazdım.	1	2	3	4	5
2. Ailemdekiler bana "salak", "beceriksiz" yada "tipsiz" gibi sıfatlarla seslenirlerdi.	1	2	3	4	5
3. Anne ve babam ailelerine bakamayacak kadar sıklıkla sarhoş olur yada uyuşturucu alırlardı.	1	2	3	4	5
4. Ailemde önemli ve özel biri olduğum duygusunu hissetmeme yardımcı olan birisi vardı.	1	2	3	4	5
5. Kirli giysiler içersinde dolaşmak zorunda kalırdım.	1	2	3	4	5
6. Sevildiğimi hissediyordum.	1	2	3	4	5
7. Ana babamın benim doğmuş olmamı istemediklerini düşünüyordum.	1	2	3	4	5
8. Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora yada hastaneye gitmem gerekmişti.	1	2	3	4	5
9. Ailemdekiler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı yada sıyrıklar oluyordu.	1	2	3	4	5
10. Kayış, sopa, kordon yada başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.	1	2	3	4	5
11. Ailemde başka türlü olmasını istediğim bir şey yoktu.	1	2	3	4	5
12. Ailemdekiler birbirlerine karşı saygılı davranırlardı.	1	2	3	4	5
13. Ailemdekiler bana kırıcı yada saldırganca sözler söylerlerdi.	1	2	3	4	5
14. Vücutça kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.	1	2	3	4	5
15. Ailemdekiler beni her türlü kötülükten korumaya çalışırlardı.	1	2	3	4	5
16. Bana o kadar kötü vuruluyor yada dövülüyordum ki öğretmen, komşu yada bir doktorun bunu fark ettiği oluyordu.	1	2	3	4	5
17. Ailemde birisi benden nefret ederdi.	1	2	3	4	5
18. Ailemdekiler kendilerini birbirlerine yakın hissederlerdi.	1	2	3	4	5
19. Birisi bana cinsel amaçla dokundu yada kendisine dokunmamı istedi.	1	2	3	4	5
20. Kendisi ile cinsel temas kurmadığım takdirde beni yaralamakla yada benim hakkımda yalanlar söylemekle tehdit eden birisi vardı.	1	2	3	4	5
21. Çocukluğum mükemmeldi.	1	2	3	4	5
22. Birisi beni cinsel şeyler yapmaya yada cinsel şeylere bakmaya zorladı.	1	2	3	4	5
23. Birisi bana cinsel tacizde bulundu.	1	2	3	4	5

24. Duygusal bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.	1	2	3	4	5
25. Benim ailem dünyanın en iyisiydi.	1	2	3	4	5
26. Cinsel bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.	1	2	3	4	5
27. Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.	1	2	3	4	5
28. Gerektiği halde doktora götürülmezdim.	1	2	3	4	5

8.7. EK-7: Kriminal Düşünce Ölçeği

Kriminal Düşünce Ölçeği

Lütfen aşağıda yer alan her bir cümleye, ne kadar katıldığınızı ya da katılmadığınızı işaretleyiniz.

1.Bir doğal felakette her şeyini yitirmiş birisini duyduğunuzda çok üzülürsünüz.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

2. Kanunlarla başınız şansınız yaver gitmediği için derde girer.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

3.Kanunlarla başınızın derde girmesinin gerçek nedeni etnik kökeninizdir.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

4. Eğer doğru bağlantılara sahipseniz, mahkemede her şey ayarlanabilir.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

5.Birini ağlarken görmek sizi üzer.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

6.Bankacılar, hukukçular ve siyasetçiler hemen her gün yaptıkları yasa ihlallerinden yakalarını kurtarırlar.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

7. Kontrolsüz bir ortamda, başkaları üzerinde güç kullanma ihtiyacı hissedersiniz.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

8.Nispeten önemsiz konular hakkında diğer insanlarla tartışırsınız.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

9.Biri size saygısızlık yaptığında, fiziksel güç kullanmak pahasına, onu yola getirmek zorundasınızdır.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

10.İnsanlar sizin için önemlidir.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

11.Bu ülkenin adalet sistemi, herkese eşit muamele edecek şekilde tasarlanmıştır.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

12.Polisler, tutukladıkları suçlulardan daha kötü şeyler yaparlar.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

13.Kanunların üzerinde olduğunuzu hissedersiniz.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

14. İhtiyaçlarınızı karşılamak için suç işlemenizde bir sakınca yoktur.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

15.Toplum size daha iyi bir hayat borçludur.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

16. Birisine fiziksel bir zarar vermediğiniz sürece kanunları çiğnemek, büyük bir mesele değildir.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

17. Kendinizi hayatınızdaki sorunlar için toplumu ve çevresel koşulları suçlarken bulduğunuz olur.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

18.Bir arkadaşınızın sorunları olduğunda endişelenirsiniz.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

19.Yaptığınız her şey için suçlanamazsınız.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

20.Kanunlar yalnızca zavallı insanları baskı altında tutmanın bir yoludur.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

21.İyi davranışlarda bulunmanız bazen size sorumsuz davranma hakkı vermelidir.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

22.Hak ettiğiniz hayatı yaşamak için suç işlemekte bir sorun yoktur.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

23.Savcılar sıklıkla tanıklardan mahkemede yalan söylemelerini isterler.

1.Kesinlikle katılmıyorum

2. Katılmıyorum

3. Kararsızım

4. Katılıyorum

5. Kesinlikle katılıyorum

9. ÖZGEÇMİŞ

Hakkı Halil BABACAN

EĞİTİM

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Yüksek Lisans Programı (Devam Ediyor)

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü Lisans Programı (2015-2019)

DENEYİM

Erzincan Binali Yıldırım Üni., Fen- Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Araştırma Görevlisi (2020-2022)

BİLİMSEL YAYINLAR

1. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitabında basılan bildiriler

Babacan, H. H., Erkan, S., Arkis, G., Yıldız, M. E. ve Guney, İ. E. Cognitive approach to memristor which is able to associative learning. 11th FENS Forum of Neuroscience, 7- 11 July, 2018, Berlin, Germany.

2. Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitabında basılan bildiriler

Babacan, H. H., Kaş, A. N., Demir, Ö., Erdoğru, T., Kahraman, F. Kadınlarda iç grup yanlılığı ve iç grup yanlılığının demografik değişkenlere göre incelenmesi.. 53. Ulusal Psikiyatri Kongresi, 3-7 Ekim, 2017, Bursa S: SB-132, Sayfa 105.

3. Diğer Yayınlar

Uluslararası Travmaya Maruz Kalma Ölçeği (UTMKÖ) (Türkçe Adaptasyonu), Uluslararası Travma Konsorsiyumu, https://www.traumameasuresglobal.com/item

PROJE FAALİYETLERİ

Araştırmacı, FOSTERN Araştırmacı Ağı, Avrupa Birliği COST Araştırma Projesi, 2020